

## Ed. 310. Frumvarp til laga

um almannatryggingar.

Frá heilbrigðis- og félagsmálanefnd.

### I. KAFLI

Um svið trygginganna, stjórn og skipulag.

#### 1. gr.

Allir íslenskir ríkisborgarar, sem dveljast hér á landi, skulu tryggðir samkvæmt lögum þessum og njóta réttinda þeirra, er greinir í II. og III. kafla laganna, eftir því sem við á um hvern og einn, og bera skyldur samkvæmt IV. og V. kafla.

Um íslenska ríkisborgara, sem dveljast erlendis, fer eftir ákvæðum 108. gr. laganna.

#### 2. gr.

Stofnun sú, sem annast almannatryggingarnar, nefnist Tryggingastofnun ríkisins (hér eftir nefnd Tryggingastofnunin), óg á hún heimili og varnarþing í Reykjavík.

Skal skipta henni í deildir eftir því, sem hagkvæmt þykir, en deildirnar hafa þó allar sameiginlegan fjárhag.

Allar tekjur Tryggingastofnunarinnar renna í allsherjar tryggingasjóð (sbr. IV. kafla), og úr honum greiðast öll gjöld stofnunarinnar.

#### 3. gr.

Ríkisstjórnin hefur yfirumsjón með starfsemi Tryggingastofnunarinnar og setur reglugerðir samkvæmt lögum þessum.

Sá ráðherra, sem fer með heilbrigðismál, skal þó ætíð hafa yfirumsjón með framkvæmd III. kafla laganna.

#### 4. gr.

Ráðherra skipar forstjóra Tryggingastofnunarinnar. Hann skipar og, að fengnum tillögum forstjóra, tryggingayfirlækni, deildarstjóra og sérstakan tryggingafræðing, ef forstjóri eða deildarstjórar eru það ekki.

Ráðherra ákveður, að fengnum tillögum tryggingaráðs, laun þeirra starfsmanna, er taldir eru í 1. mgr. þessarar gr., svo og annarra fastra starfsmanna stofnunarinnar, þar til launin verða ákveðin í launalögum.

#### 5. gr.

Forstjóri stjórnar stofnuninni í samræmi við lög, reglugerðir og erindisbréf, er honum verður sett. Hann afgreiðir mál í samráði við hlutaðeigandi deildarstjóra eða felur þeim afgreiðslu ákveðinna mála, en ber sjálfur ábyrgð á ákvörðunum og úrskurðum.

Forstjóri getur falið sama deildarstjóra forstöðu fleiri en einnar deildar.

#### 6. gr.

Skipað skal 8 manna tryggingaráð á eftirfarandi hátt:

Sameinað Alþingi kýs hlutfallskosningu 4 menn og jafnmarga til vara. Ráðherra skipar 3 menn, einn eftir sameiginlegri tilnefningu stjórna Læknafélags Íslands og Læknafélags Reykjavíkur, annan eftir tilnefningu læknadeildar háskólans, og skulu þeir báðir vera læknisfróðir. Hinn þriðja skipar ráðherra án tilnefningar, og er hann formaður ráðsins. Varamenn skulu skipaðir á sama hátt. Landlæknir er sjálfkjörinn í ráðið.

Ef stjórnir læknafélaganna eða læknadeildar háskólans láta undir höfuð leggjast að tilnefna mann af sinni hálfu samkvæmt 1. mgr., skipar ráðherra án tilnefningar læknisfróða menn til að taka sæti í ráðinu svo og varamenn þeirra.

Kjörtímabil tryggingaráðs er fjögur ár.

#### 7. gr.

Tryggingaráð starfar í tveimur deildum. Fjallar önnur þeirra um heilsugæzlumál samkv. III. kafla og læknisfræðileg atriði trygginganna að öðru leyti, en hin deildin um öll önnur mál stofnunarinnar. Þó skal tryggingaráð starfa óskipt að samningu fjárhagsáætlunar og fjalla um heildarsamninga við lækna, sjúkrahús og heilsuverndarstöðvar.

Í heilsugæzludeild tryggingaráðs skulu vera þeir þrír menn læknisfróðir, sem sæti eiga í ráðinu skv. ákvæðum 6. gr., enn fremur einn maður, er hinir fimm velja úr hópi sínum, svo og formaður ráðsins, sem einnig stjórnar fundum heilsugæzludeildar.

Tryggingaráði er skylt að hafa eftirlit með því, að Tryggingastofnunin starfi í samræmi við lög og reglugerðir.

Ef ágreiningur ris um bætur samkvæmt II. kafla eða hlunnindi samkv. III. kafla, leggur tryggingaráð úrskurð á þau mál. Skal ráðið taka þau fyrir og að jafnaði kveða upp úrskurð innan mánaðar, frá því það fékk málið til meðferðar.

Nú sættir aðili sig ekki við úrskurð tryggingaráðs, og má þá skjóta málinu til dómstólanna.

#### 8. gr.

Vinnuveitendafélag Íslands og Alþýðusamband Íslands skipa hvort um sig einn mann, sem hefur rétt til að taka þátt í umræðum tryggingaráðs og gera tillögur, þegar skipt er í áhættuflokka og ákveðin iðgjöld atvinnurekenda til slysatrygginga skv. 115. gr. Skal Tryggingastofnuninni skylt að láta þeim í té allar upplýsingar, sem nauðsynlegar eru vegna þessa starfs.

#### 9. gr.

Ráðherra setur nánari reglur um störf og skyldur tryggingaráðs og ákveður þóknun ráðsmanna.

#### 10. gr.

Skipta skal öllu landinu í tryggingaumdæmi, eftir því sem hagkvæmt þykir.

Tryggingastofnunin hefur skrifstofu í hverju umdæmi, en umboðsmenn eftir því, sem þörf krefur. Við skiptingu í umdæmi skal, eftir því sem fært þykir, höfð hliðsjón af skiptingu landsins í læknishéruð.

Í hverju tryggingaumdæmi skal starfa fimm manna trygginganefnd. Skulu fjórir nefndarmanna kosnir hlutfallskosningu af sveitarstjórnnum umdæmisins á sameiginlegum fundi, er halda skal eftir hverjar sveitarstjórnarkosningar. Hinn fimmta skipar félagsmálaráðherra að fenginni tillögu Tryggingastofnunarinnar, og er hann formaður.

Kjósa skal og skipa jafnmarga varamenn. Kjörtímabil trygginganefnda er hið sama og sveitarstjórna. Ef sveitarfélagi er skipt milli tveggja eða fleiri tryggingarumdæma, tekur sveitarstjórn þess þátt í kosningu trygginganefndar í því umdæmi, þar sem flestir af íbúum sveitarfélagsins eiga heima.

Hlutverk trygginganefnda er að fylgjast með rekstri trygginganna í umdæminu, gera tillögur um framkvæmd þeirra, gæta hagsmuna hinna tryggðu og benda á atriði, er mættu verða til sparnaðar í rekstri trygginganna.

Á fundi sveitarstjórna, sem haldinn er skv. 3. mgr., skal ákveða þóknun hinna kjörnu nefndarmanna, og greiðist hún ásamt kostnaði við störf þeirra af hlutaðeig-

andi sveitarfélögum eftir reglum, er fundurinn setur. Þóknun til formanns greiðir Tryggingastofnunin.

Tryggingaráð setur nefndum þessum nánari starfsreglur.

11. gr.

Tryggingaráð boðar í samráði við ráðherra til fulltrúaþings eigi sjaldnar en á þriggja ára fresti. Skal þing þetta fjalla um tryggingamál, framkvæmd trygginga- laganna, tillögur til breytinga á þeim og annað, sem snertir verksvið trygginganna. Eftirtöldum aðilum skal boðið að senda á þingið einn fulltrúa hverjum:

Trygginganefndum, sbr. 10. gr., Alþýðusambandi Íslands, Vinnuveitendafélagi Íslands, Búnaðarfélagi Íslands, Kvenréttindafélagi Íslands og Læknafélagi Íslands.

12. gr.

Reikningar Tryggingastofnunarinnar skulu endurskoðaðir á sama hátt og reik- ningar annarra ríkisstofnana.

Tryggingastofnunin skal gefa út árbók með sem gleggstum upplýsingum um alla starfsemi stofnunarinnar. Skal leggja sérstaka áherzlu á að safna tölulegum upp- lýsingum og vinna úr þeim um allt það, sem sérstaklega getur haft áhrif á hag trygg- inganna í framtíðinni, og láta gera tryggingafræðilegar áætlanir nokkur ár fram í tímann.

## II. KAFLI

### Bætur greiddar í peningum.

#### 1. Elli- og örorkulífeyrir.

13. gr.

Rétt til ellilífeyris eiga allir íslenskir ríkisborgarar, búsettir hér á landi, sem orðnir eru fullra 67 ára 1. jan. 1947, svo og allir þeir, er síðar ná þeim aldri, og öðlast þeir þá réttinn frá næstu mánaðamótum eftir að aldrinum er náð, enda sé að öðru leyti fullnægt skilyrðum laganna.

Þeir, sem við gildistöku laga þessara njóta lífeyris eða eftirlauna af opinberu fé eða úr opinberum sjóðum, er sé að minnsta kosti jafnmikill og lífeyrir samkv. 15. gr., eiga ekki rétt á ellilífeyri. Ef ellilífeyrir eða eftirlaun ná eigi þeirri fjárhæð, á hlutaðeigandi rétt á því, að Tryggingastofnunin greiði það, sem á vantar, enda hafi hann náð tilskildum aldri.

14. gr.

Skipta skal landinu í tvö verðlagssvæði. Til fyrsta verðlagssvæðis teljast kaup- staðir og kauptún með 2000 íbúum eða fleiri, til annars verðlagssvæðis allir aðrir staðir á landinu. Þó er heimilt að færa kaupstaði eða kauptún milli verðlagssvæða, ef óskir koma fram um það frá hlutaðeigandi sveitarstjórnnum og rannsókn á fram- færslukostnaði á þeim stað réttlætir tilfærsluna.

15. gr.

Árlegur ellilífeyrir er sem hér segir:

	1. verðlagssv. kr.	2. verðlagssv. kr.
Fyrir hjón, þegar bæði fá lífeyri .....	1920.00	1440.00
Fyrir einstaklinga og hjón, þegar annað fær lífeyri ..	1200.00	900.00

Sömu fjárhæð og hjónum skv. þessari gr. skal greiða konu og karlmanni, þótt ógift séu, ef þau búa saman og hafa sameiginlegt heimilishald.

16. gr.

Sé greiðslum ellilífeyris frestað, hækkar árslífeyrir hins tryggða sem hér segir:

68 ára gamall maður fær 5% í viðbót
69 — — — — 10% - —
70 — — — — 15% - —
71 — — — — 20% - —
72 — — — — 25% - —
73 — — — — 30% - —
74 — — — — 35% - —
75 — eða eldri — 40% - —

Þeir, sem við gildistöku laganna eru eldri en 67 ára og taka lífeyri þegar í stað, hljóta lífeyri samkvæmt 15. gr. án hækkunar þeirrar, er um ræðir í 1. mgr. hér á undan. Ef þeir hins vegar fresta lífeyristöku, fá þeir 5% í viðbót fyrir hvert heilt ár, sem líður án þess þeir taki lífeyrinn.

17. gr.

Ef ellilífeyrisþegi þarfnast sérstakrar umönnunar sökum sjúkleika eða ellilasleika og getur því eigi komið af með þann lífeyri, sem ákveðinn er í 15. og 16. gr., getur Tryggingastofnunin hækkað lífeyri hans, samkvæmt umsókn, um allt að 40 af hundraði eða séð honum fyrir vist á elliheimili. Skal Tryggingastofnunin vinna að því, að komið verði upp hæfilegum fjölda elliheimila, sbr. 103. og 106. gr.

18. gr.

Örorkulífeyrir er jafnhár ellilífeyri, sbr. 15. gr., og greiðist samkvæmt sömu reglum, eftir því sem við getur átt.

Rétt til örorkulífeyris eiga þeir menn á aldrinum 16—67 ára, sem eru varanlegir öryrkjar á svo háu stigi, að þeir teljast ekki færir um að vinna sér inn  $\frac{1}{4}$  þess, er andlega og líkamlega heilir menn eru vanir að vinna sér inn í því sama héraði við störf, sem hæfa líkamskröftum þeirra og verkunnáttu og sanngjarnt er að ætlast til af þeim með hliðsjón af uppeldi og undanfarandi starfa.

19. gr.

Tryggingayfirlæknir úrskurðar örorkustig þeirra, sem sækja um örorkulífeyri. Slíkum úrskurðum má áfrýja til heilsugæzludeildar tryggingaráðs, sbr. 7. gr.

Tryggingastofnunin getur hvenær sem er látið endurmeta örorku þeirra, sem fengið hafa örorkulífeyri, ef líkur þykja til, að þeir séu eigi lengur öryrkjar, sbr. 3. mgr. 18. gr.

2. Barnalífeyrir og fjölskyldubætur.

20. gr.

Árlegur barnalífeyrir er sem hér segir:

Á 1. verðlagssvæði .....	kr. 800.00
- 2. ————— .....	— 600.00

og er hann greiddur í þeim tilvikum, sem um getur í 21.—29. gr.

21. gr.

Ellilífeyrisþegi, sem hefur á framfæri sínu börn sín yngri en 16 ára, þar með talin stjúpbörn og kjörbörn, á rétt til að fá greiddan með þeim barnalífeyri, unz þau eru fullra 16 ára. Barnalífeyrir er þó því aðeins greiddur með kjörbörnum, að þau hafi verið á framfæri lífeyrisþega a. m. k. fimm ár, áður en hann fékk rétt til ellilífeyris.

Ef hjón eiga hvort um sig rétt til ellilífeyris eða elli- og örorkulífeyris, fá þau þó aðeins greiddan einfaldan barnalífeyri.

Ef maki ellilífeyrisþega er vinnufær og hefur verulegar tekjur, er barnalífeyrir ekki greiddur. Þó er Tryggingastofnuninni heimilt að greiða slíkan lífeyri að nokkru eða öllu leyti, ef sérstaklega stendur á.

#### 22. gr.

Hver sá, sem fær greiddan örorkulífeyri samkvæmt 18. gr. og hefur á framfæri sínu börn sín yngri en 16 ára, á rétt á að fá greiddan með þeim barnalífeyri eftir sömu reglum og segir í 21. gr. um ellilífeyrisþega. Tryggingastofnunin getur þó greitt lífeyri með kjörbarni, sem skemur hefur verið á framfæri lífeyrisþega en 5 ár, ef sýnt þykir, að taka þess standi ekki í neinu sambandi við væntanlegar bætur.

Ákvæði 2. og 3. mgr. 21. gr. gilda einnig um lífeyrisgreiðslur samkvæmt þessari grein.

#### 23. gr.

Ekkja, sem við lát manns síns hefur á framfæri sínu börn sín yngri en 16 ára, þar með talin stjúpbörn og kjörbörn, á rétt á að fá greiddan barnalífeyri samkvæmt ákvæðum 20. gr., unz þau eru fullra 16 ára. Lífeyrir er því aðeins greiddur með kjörbörnum, að þau hafi verið á framfæri hins látna a. m. k. fimm ár áður en hann lézt. Þó getur Tryggingastofnunin stýtt þennan frest.

Ef ekkja giftist, getur hún fengið greidda í eitt skipti fyrir öll fjárhæð, er svari til þriggja ára barnalífeyris, þó aldrei hærri en hún hefði fengið, ef hún hefði eigi gifzt aftur. Þetta er þó því skilyrði bundið, að féð sé notað til framfærslu eða menntunar börnunum.

Að öðru leyti fellur barnalífeyrir niður, er ekkja giftist aftur, og eftir atvikum einnig, ef hún býr með karlmanni án þess að vera gift honum.

Tryggingaráði er heimilt að greiða ekkli barnalífeyri, ef fyrirsjáanlegt er, að tekjur hans hrökkva ekki til að sjá fjölskyldunni farborða.

#### 24. gr.

Öll börn yngri en 16 ára, sem misst hafa báða foreldra sína og hafa enga aðra fyrirvinnu, eiga rétt á því, að með þeim sé greiddur barnalífeyrir samkvæmt 20. gr., unz þau eru fullra 16 ára.

Tryggingaráð getur hækkað lífeyri samkv. þessari gr. um allt að 50%, ef sérstaklega stendur á.

#### 25. gr.

Nú hefur kona búið ógift með karlmanni a. m. k. 2 ár samfleytt og eignast með honum börn. Á hún þá, ef maðurinn fellur frá, rétt til barnalífeyris með þeim samkv. 20. gr., sbr. 23. gr.

Þetta er þó þeim skilyrðum bundið, að bæði hafi verið ógift, að þau hafi haft sameiginlegt heimili og maðurinn séð um framfærslu konunnar og barnanna eins og um hjón og börn þeirra væri að ræða.

#### 26. gr.

Nú hefur eiginmaður hlaupizt brott frá konu sinni, án þess að tryggja henni og börnum þeirra nægilegan framfærslueyri, og ekki er kunnugt um dvalarstað hans. Er þá Tryggingastofnuninni heimilt að greiða lífeyri með börnunum, eins og um ekkju væri að ræða, en þó má lækka bæturnar með hliðsjón af fjárhag konunnar.

Þegar bætur hafa verið greiddar samkvæmt 1. mgr., getur Tryggingastofnunin krafizt þess, að eiginmaður endurgreiði þær, þegar til hans næst. Innheimta má slíka kröfu á sama hátt og iðgjöld samkvæmt 119. gr., ef Tryggingastofnunin óskar þess.

#### 27. gr.

Mæður, sem fá úrskurð yfirvalds um barnalífeyri með óskilgetnum börnum sínum, geta snúið sér til Tryggingastofnunarinnar með úrskurðinn og fengið lífeyrinn greiddan þar.

Þegar Tryggingastofnunin greiðir barnalífeyri samkv. 1. mgr., á hún endurkröfurétt á hendur föðurnum, og fer um innheimtu slíkrar kröfu eftir ákvæðum 119. gr.

Verði vanskil af hálfu föðurins, skal innheimta kröfuna hjá framfærslusveit hans, og telst það framfærslustyrkur veittur honum.

Nú deyr faðir óskilgetins barns, áður en barnið hefur náð 16 ára aldri, og greiðir þá Tryggingastofnunin barnalífeyri engu að síður, en getur þá jafnframt gert kröfu í dánarbú hins látna samkv. reglum 25. gr. 1. nr. 46 27. júní 1921.

#### 28. gr.

Reglu 27. gr. skulu gilda eftir því, sem við getur átt, um greiðslu barnalífeyris, er fráskildar konur fá úrskurðaðan með börnunum sínum.

#### 29. gr.

Nú hefur kvæntur maður verið dæmdur til fangelsisvistar eða úrskurðaður á drykkjumannahæli eða aðra hliðstæða stofnun, og getur Tryggingastofnunin þá greitt barnalífeyri samkv. ákvæðum 26. gr., eftir því sem þau geta átt við.

#### 30. gr.

Fjölskyldubætur eru sem hér segir:

Á 1. verðlagssvæði .....	kr. 400.00
— 2. — .....	— 300.00

og eru þær greiddar eftir reglum 31. og 32. gr.

#### 31. gr.

Fjölskyldubætur skulu greiddar öllum foreldrum, sem hafa á framfæri sínu 4 börn eða fleiri innan 16 ára aldurs. Ekkert er greitt með þremur fyrstu börnunum í hverri fjölskyldu.

Fjölskylda telst hér foreldrar og börn þeirra innan 16 ára aldurs, þar með talin stjúp börn og kjör börn. Undantekin eru börn, sem ekki eru á framfæri foreldranna.

Ef barn er í fóstri, getur Tryggingastofnunin greitt fósturforeldrum bæturnar, ef fullvíst er, að barnið sé í raun réttur á framfæri þeirra, sbr. 3. mgr. 60. gr.

#### 32. gr.

Fjölskyldubætur skulu greiddar mæðrum barnanna, ef þær eru á lífi og sjá um uppeldi þeirra. Þó getur Tryggingastofnunin greitt þær föðurnum eða einhverjum öðrum aðila, ef hún telur, að bæturnar komi börnunum að betri notum með þeim hætti.

Fjölskyldubætur eru ekki greiddar vegna barna, sem barnalífeyrir er greiddur með samkv. 20.—29. gr. eða greitt er með af öðrum sem því svarar samkv. úrskurði.

#### 33. gr.

Barnalífeyri eða fjölskyldubætur, sem greitt er samkv. 20.—32 gr., skal eingöngu nota til framfærslu eða menntunar börnum þeim, sem hlut eiga að máli. Tryggingastofnunin getur neitað að greiða bætur eða hætt að greiða þær, nema fulltryggt sé, að þær verði notaðar eða hafi verið notaðar í þessu skyni. Skal Tryggingastofnunin hafa um þetta samvinnu við barnaverndarnefndir og aðra aðila, sem eiga að hafa eftirlit með uppeldi barna og framfærslu, og getur hún ákveðið að greiða þessum aðilum bæturnar, en þeir sjái síðar um, að þær komi börnunum að sem bestum notum.

### 3. Bætur til mæðra, ekkna o. fl.

#### 34. gr.

Við hverja barnsfæðingu á móðirin rétt á að fá greiddar kr. 80.00, hvort sem hún stundar vinnu utan heimilis eða ekki.

Mæðrum, sem stunda atvinnu utan heimilis sér til fullrar framfærslu, skal greiða fæðingarstyrk kr. 140.00 mánaðarlega í allt að þrjá mánuði samtals fyrir og eftir fæðingu, enda leggi þær niður vinnu og sé ekki greitt kaup fyrir þennan tíma.

Nú greiðir atvinnurekandi kaup, sem er lægra en fæðingarstyrkur samkv. framansögðu, og skal þá Tryggingastofnunin greiða fæðingarstyrk, þó aldrei hærri en svo, að hann að viðbættu kaupum nemi meiru en kr. 175.00 á mánuði.

Greiða skal fæðingarstyrk frá þeim tíma, sem kona leggur fram læknisvottorð um, að hún muni sennilega ala barn innan 6 vikna, og allt til þess er 6 vikur eru frá barnsburði, sbr. þó 2. mgr. Fæðingarstyrkur er því aðeins greiddur, að móðirin hliti þeim reglum, sem settar kunna að verða um lækni eftirlit um meðgöngutímamann.

Mæður, sem ekki stunda atvinnu utan heimilis síns, fá auk þeirra kr. 80.00, sem um ræðir í 1. mgr., greiddar kr. 120.00 upp í kostnað þann, sem fæðingin hefur í för með sér.

### 35. gr.

Allar konur, sem verða ekkjur innan 67 ára aldurs, eiga rétt á bótum í 3 mánuði eftir lát eiginmanns þeirra, kr. 140.00 mánaðarlega.

Ekkja, yngri en 67 ára, sem við lát eiginmanns síns hefur á framfæri sínu börn innan 16 ára, sem greiddur er með barnalífeyrir skv. 23. gr., á rétt á ekkjubótum, unz börn þessi eru fullra 16 ára.

Ekkjubætur skulu vera sem hér segir:

Á 1. verðlagssvæði .....	kr. 600.00 á ári
- 2. ————— .....	— 450.00 — —

Ef ekkja giftist, getur hún fengið greidda í eitt skipti fyrir öll fjárhæð, er svari til þriggja ára ekkjubóta, þó aldrei hærri en hún hefði fengið, ef hún hefði eigi gift aftur. Að öðru leyti falla ekkjubætur niður, er ekkja giftist aftur, og eftir atvikum einnig, ef hún býr með karlmanni án þess að vera gift honum.

### 36. gr.

Tryggingaráði er heimilt, auk bóta skv. 1. mgr. 35. gr., að greiða þeim, sem verða ekkjur á aldrinum 50—67 ára og ekki hafa börn á framfæri sínu, árlegan lífeyri eftir þeim reglum, er hér segir:

Á 1. verðlagssvæði .....	kr. 1200.00 á ári
- 2. ————— .....	— 900.00 — —

Þessar upphæðir eru miðaðar við 67 ára aldur, en lækka um 6% fyrir hvert ár eða brot úr ári, sem vantar á, að ekkja sé 67 ára.

Ef ekkja, sem rétt á til bóta samkv. 2. og 3. mgr. 35. gr., mundi fá hærri lífeyri eftir ákvæðum þessarar gr., getur Tryggingastofnunin greitt henni þann mismun.

Bætur samkv. þessari grein eru því aðeins veittar, að Tryggingastofnunin telji þess þörf, að undangenginni rannsókn á fjárhag umsækjanda.

### 37. gr.

Nú hefur kona búið með karlmanni í a. m. k. 2 ár og alið honum barn, eða búið með honum samfleytt í 5 ár. Á hún þá sama rétt til bóta og ekkja skv. 35. og 36. gr., ef maðurinn fellur frá.

Þetta er þó þeim skilyrðum bundið, að bæði hafi verið ógift, að þau hafi haft sameiginlegt heimili og maðurinn séð um framfærslu konunnar og barnanna, eins og um hjón og börn þeirra væri að ræða.

Sömu reglur gilda um giftar konur, sem eiginmaður hefur hlaupizt frá, ef þær hafa á framfæri sínu börn sín yngri en 16 ára. Fer um endurkröfurétt á hendur mannum eftir reglum 2. mgr. 26. gr.

Bætur samkv. þessari grein getur Tryggingastofnunin lækkað eða fellt niður með hliðsjón af fjárhag konunnar.

38. gr.

Tryggingastofnunin getur veitt bæt看 eiginkonu ellilífeyris- og örorkulífeyrisþega, enda þótt hún sé ekki fullra 67 ára eða sjálf öryrki, sbr. 18. gr.

Slíkar bæt看 skulu vera:

Á 1. verðlagssvæði allt að .....	kr. 720.00 á ári
Á 2. verðlagssvæði allt að .....	kr. 540.00 á ári

Bæt看 þessar eru því aðeins veittar, að Tryggingastofnunin telji þess þörf, að undangenginni rannsókn á fjárhag umsækjanda.

Ef maður kvænist fullra 60 ára eða eldri, getur eiginkona hans eigi fengið bæt看 samkvæmt þessari grein. Sama máli gegnir um konu örorkulífeyrisþega, sem kvænzt hefur eftir að hann varð öryrki eða eftir að ljóst var, að orsakir örorkunnar voru tilkomnar.

39. gr.

Nú hafa mæður, sem fá greiddan barnalífeyri samkvæmt 27.—29. gr., á framfæri sínu 2 börn sín eða fleiri, og er þá Tryggingastofnuninni heimilt að greiða þeim bæt看 allt að því, er segir í 3. mgr. 35. gr., með hliðsjón af efnahag þeirra hverju sinni.

40. gr.

Þegar maður andast, skal greiða nánustu ættingjum hans, dánarbúi eða öðrum þeim, er kostar útförina, upp í þann kostnað sem hér segir:

Ef hinn látni var

yngri en 5 ára .....	kr. 60.00
6—14 ára .....	— 90.00
eldri en 14 ára .....	— 180.00

4. Sjúkrabæt看.

41. gr.

Þeim, sem stunda vinnu í annarra þjónustu eða stunda eða reka sjálfstæða atvinnu, skulu greiddar sjúkrabæt看 samkvæmt eftirfarandi reglum.

Sjúkrabæt看 eru greiddar konum og körlum á aldrinum 16—67 ára, sem verða fyrir tekjumissi vegna veikinda, ef vinnugeta þeirra er svo skert, að hlutaðeigandi geti eigi unnið sér inn sem svarar a. m. k.  $\frac{1}{4}$  meira en bótaupphæðum laganna nemur við þau störf, sem hann er vanur að stunda, eða við aðra vinnu, er honum kann að vera vísað á og telja verður við hans hæfi.

Það telst tekjumissir, þó að maður haldi kaupí sínu, ef hann verður að greiða staðgöngumanni sínum kaup, en greiði hann honum ekki allt kaup sitt, getur Tryggingastofnunin lækkað bæturnar eða fellt þær niður með öllu.

42. gr.

Sjúkrabæt看 skulu vera:

Fyrir kvænta karla, þegar konan vinnur eigi utan heimilis eða er atvinnulaus .....	kr. 7.50 á dag
Fyrir aðra .....	— 5.00 —

Giftar konur fá því aðeins greiddar sjúkrabæt看, að þær færi sönnur á, að maður þeirra geti ekki séð þeim farborða.

Þegar sjúkrabæt看 eru greiddar, er auk hinna venjulegu fjölskyldubóta samkv. 30.—32. gr. einnig greitt með þremur fyrstu börnunum í hverri fjölskyldu, sbr. 1. mgr. 31. gr.

Sjúkrabæt看 mega aldrei fara fram úr  $\frac{3}{4}$  þess, sem hinn sjúki hefur misst í af tekjum sínum vegna sjúkdómsins.

43. gr.

Sjúkrabætur eru ekki greiddar, ef sjúkdómurinn stafar af áfengisneyzlu, notkun deyfilyfja eða öðrum orsökum, sem hinn tryggði á sjálfur sök á, beint eða óbeint, með vitaverðu hirðuleysi eða gáleysi.

Ef farsóttir ganga, svo sem mislingar, influensa, skarlatssótt o. fl., fellur niður greiðsla sjúkrabóta vegna slíkra sjúkdóma, nema tryggingaráð heimili greiðsluna hverju sinni.

44. gr.

Í kaupstöðum og kauptúnum, þar sem læknar starfa, skal greiða sjúkrabætur sem hér segir:

- a) Þeir, sem starfa í annarra þjónustu, skulu eiga rétt á sjúkrabótum frá og með 8. veikindadegi og í allt að 26 vikur samtals á einu ári, enda sé þeim ekki greitt kaup þennan tíma. Tryggingaráði er þó heimilt að ákveða, að bætur skuli greiddar lengur, einkum ef veikindi stafa af slysförum og óvist er, hvort um varanlega örorku verður að ræða. Sjúkrabætur eru ekki greiddar, nema hlutaðeigandi hafi verið óvinnufær lengur en 10 daga.

Nú greiðir atvinnurekandi hinum sjúka kaup, sem er lægra en sjúkrabótum nemur, og skal þá einnig greiða sjúkrabætur, þó svo, að þær að viðbættu kaupinu séu eigi hærri en bótaupphæðir laganna að viðbættum 25 af hundraði. Um fasta starfsmenn sjá ákvæði 66. greinar.

- b) Þeir, sem starfa sjálfstætt eða hafa launþega í þjónustu sinni, eiga rétt á bótum frá og með fimmtu sjúkraviku og í allt að 26 vikur samtals á einu ári, enda geti þeir sýnt fram á, að tekjur þeirra hafi minnkað verulega vegna veikindanna. Skal tryggingaráð setja nánari reglur um greiðslu sjúkrabóta til slíkra manna með hliðsjón af ákvæðum 2. mgr. 41. gr. Heimilt er tryggingaráði að ákveða að greiða bætur samkvæmt framansögðu frá og með 8. veikindadegi, ef hlutaðeigandi fer í sjúkrahús og atvinnurekstur hans stöðvast.

Sjúkrabætur falla niður þann dag, sem hinn tryggði verður vinnufær, enda þótt hann taki ekki til starfa eða vanræki að segja frá bata sínum.

45. gr.

Utan þeirra staða, sem um ræðir í 44. gr., skulu sömu reglur gilda og þar segir (stafl. a og b), en sjúkrabætur eru því aðeins greiddar, að hinn sjúki liggji í sjúkrahúsi eða hafi verið rúmfastur heima samtals 4 vikur, þegar launþegi á í hlut, en 8 vikur annars. Hámarkstími sjúkrabóta samkvæmt þessari grein er einnig 26 vikur á einu ári.

Ef sannað er, að hinn veiki hafi orðið að taka mann í þjónustu sína vegna sjúkleikans, getur Tryggingastofnunin greitt honum bætur, þótt hann hafi eigi legið rúmfastur.

46. gr.

Skylt er þeim, sem sækja um sjúkrabætur, að tilkynna Tryggingastofnuninni veikindi með læknisvottorði, áður en vika er liðin, frá því er sjúkdómurinn olli óvinnuhæfni, ella miðast biðtíminn við þann dag, sem tilkynning barst. Utan kaupstaða og kauptúna, þar sem læknar eru starfandi, er þó nægilegt, að tilkynning komi viku áður en biðtími er liðinn. Upphaf biðtímans miðast þá við þann dag, sem lækni er fyrst vitjað eða sjúklingurinn fluttur í sjúkrahús, og fylgi vottorð tveggja valinkunnra manna um, að sjúkralegan hafi verið óslitin.

Þegar veikindi hafa verið tilkynnt, getur Tryggingastofnunin látið lækni rannsaka heilsufar hins tryggða eða fylgzt með því á annan hátt. Ef maður vanrækir að fara að ráðum lækni, missir hann rétt til bótanna, meðan svo stendur.

Sama verður, ef hann neitar að hlíta fyrirmaelum um þátttöku í þjálfun eða starfsnámi, sem flýtt gæti bata hans eða húið hann undir nýtt starf.

## 5. Slysabætur.

### 47. gr.

Launþegar, sem taldir eru í 48. gr. og slasast við vinnu, eiga rétt til slysabóta samkvæmt því, er segir í 51.—60. gr., svo og vandamenn þeirra.

### 48. gr.

Launþegi telst samkvæmt lögum þessum hver sá, sem tekur að sér vinnu (þar með talin ákvæðisvinna) gegn endurgjaldi, án þess að vera sjálfur atvinnurekandi. Skiptir eigi máli, hvort um er að ræða vinnu hjá einstaklingum, einkafyrirtækjum, opinberum fyrirtækjum eða stofnunum, samvinnufyrirtækjum, sem verkamenn eða aðrir starfsmenn stjórna sjálfir eða með öðrum. Skipverjar teljast launþegar, þótt þeir taki aflahlut í stað kaups. Launþegi telst og hver sá, sem tekur að sér vinnu samkvæmt framansögðu eða án endurgjalds í þeim tilgangi að afla sér sérstakrar iðnmenntunar (lærlingar). Í skólum og öðrum stofnunum, þar sem verklegt nám er, teljast nemendur launþegar við það nám samkvæmt lögum þessum.

Undir ákvæði þessarar greinar falla ekki þeir launþegar, sem vinna eingöngu á heimili sínu eða á vinnustað, sem þeir sjálfir ákveða, eigi heldur þeir, sem taka að sér lausavinnu, en nánari ákvæði um það, hvað telja beri starf á heimili og lausavinnu í þessu sambandi, skulu sett með reglugerð. Þó skal ekki undanskilja þá launþega, er stunda lausavinnu, sem samfara er sérstök áhætta.

Börn atvinnurekanda, yngri en 16 ára, kona hans og foreldrar eða fósturforeldrar eiga ekki rétt til slysabóta, þótt þau vinni í þjónustu hans.

### 49. gr.

Útgerðarmaður, sem sjálfur er á skipi sínu, á sama rétt á slysabótum og aðrir skipverjar, enda ber honum að greiða iðgjöld fyrir sjálfan sig, sbr. 114. og 115. gr.

### 50. gr.

Ef maður slasast eða bíður liftjón við björgun eða tilraun til björgunar manns í lífsháska, skal hann eða vandamenn hans eiga rétt til slysabóta.

### 51. gr.

Það er bótaskyldt slys, er tryggður maður slasast eða deyr af slysi við þá vinnu, sem hann er tryggður við.

Til slysa teljast hér atvinnusjúkdómar, svo sem hvers konar fingur- og handarmein, er menn fá við sjómennsku, fiskvinnu, sláturhúsvinnu og aðra þá vinnu, sem sérstaklega er hættuleg að þessu leyti, enda kenni menn meinsins fyrst á meðan þeir stunda vinnuna eða innan þess tíma, að rekja megi orsakir þess til hennar. Ákveða skal í reglugerð, hverja sjúkdóma aðra skuli telja atvinnusjúkdóma.

### 52. gr.

Tryggingin nær einnig til sendistarfa í þágu atvinnurekstrar og nauðsynlegra ferða til vinnu og frá, enda sé aðeins um að ræða ferðir, sem farnar eru samdægurs milli vinnustaðar og heimilis eða matstaðar.

Trygging sjómanna fyrir slysum nær einnig til þess, er þeir eru í landi, annaðhvort í þarfir útgerðarinnar eða fyrir sjálfa sig, í erindum, er leiðir beint af starfi þeirra sem sjómanna.

### 53. gr.

Slysabætur eru, auk sjúkrahjálpar samkvæmt III. kafla, þrenns konar:  
Dagpeningar,  
Örorkubætur,  
Dánarbætur.

54. gr.

Þeim, sem slasast við tryggingarskylda vinnu, skulu greiddir dagpeningar, et meiðslin valda sjúkleika og vinnutjóni.

Dagpeningar skulu ekki greiddir fyrir fyrstu 7 dagana eftir að hinn slasaði varð óvinnufær, en hafi hann verið óvinnufær lengur en 10 daga, skal greiða þá frá og með 8. degi eftir að slysið varð, þangað til hann verður vinnufær eða úrskurður er felldur um varanlega örorku eða maðurinn deyr, þó ekki lengur en 26 vikur samtals.

Tryggingaráði er heimilt að ákveða, að bætur skuli greiddar lengur, einkum ef óvíst er, hvort um varanlega örorku verður að ræða, og líkur eru til, að afstýra megi eða draga úr örorku með lengri bótagreiðslu.

Dagpeningar falla niður þann dag, sem hinn slasaði verður vinnufær, enda þótt hann taki ekki til starfa eða vanræki að segja frá bata sínum.

55. gr.

Dagpeningar eru:

Fyrir kvænta karla, þegar konan vinnur eigi utan heimilis eða er atvinnulaus .....	kr. 7.50 á dag
Fyrir aðra .....	— 5.00 —

Þegar dagpeningar eru greiddir, er auk hinna venjulegu fjölskyldubóta, sbr. 30.—32. gr., einnig greitt með þremur fyrstu börnunum í hverri fjölskyldu.

Bótagreiðslur samkv. 1. og 2. mgr. þessarar gr. skulu aldrei fara fram úr  $\frac{3}{4}$  af dagkaupi bótaþega við þá atvinnu, er hann stundaði, þegar slysið varð.

Nú greiðir atvinnurekandi hinum slasaða kaup, sem er lægra en dagpeningum nemur, og skal þá einnig greiða dagpeninga, þó svo, að þeir að viðbættu kaupinu séu eigi hærri en bótaupphæðir laganna að viðbættum 25%. Um fasta starfsmenn sjá 66. gr.

56. gr.

Dagpeningar eru ekki greiddir, ef slysið stafar af áfengisneyzlu, notkun deyfilýfja eða öðrum orsökum, sem hinn tryggði á sjálfur sök á, beint eða óbeint, með vitaverðu hirðuleysi eða gáleysi. Sama gildir um örorkubætur skv. 58. gr. og dánarbætur skv. 59. gr.

57. gr.

Þegar slys hefur verið tilkynnt, getur Tryggingastofnunin látið lækni rannsaka heilsufar hins slasaða eða fylgzt með því á annan hátt. Ef maður vanrækir að fara að ráðum lækni, missir hann rétt til dagpeninga meðan svo stendur. Sama verður, ef hann neitar að hlíta fyrir mælum um þátttöku í þjálfun eða starfsnámi, sem flýtt gætu bata hans eða búið hann undir nýtt starf.

58. gr.

Ef slys veldur varanlegri örorku, skal greiða þeim, sem fyrir því varð, örorkulífeyri til dauðadags eða örorkubætur í einu lagi, sbr. þó 56. gr.

Fullur örorkulífeyrir er kr. 1200.00 á ári, og greiðist hann, ef örorkan er 75% eða meiri; ef hún er minni, greiðist sami hundraðshluti af fullum lífeyri og örorkan er metin. Ef örorkutapið er minna en 50%, er Tryggingastofnuninni heimilt að greiða í einu lagi örorkubætur, sem jafngilda lífeyri hlutaðeiganda, samkvæmt reglum, er ráðuneytið setur að fengnum tillögum tryggingaráðs.

Nú er örorka metin 50% eða meiri, og skal þá greiða, auk lífeyris samkvæmt 1. mgr., bætur og lífeyri vegna þeirra, sem voru á framfæri bótaþega, þegar slysið bar að höndum, eftir sömu reglum og dánarbætur samkv. 59. gr. Ef örorka er alger og ávilöng, skal greiða fullan lífeyri og bætur, en sé orkutapið minna, lækka upphæð-

írnar um 2% fyrir hvert 1%, sem vantar á fulla örorku, og falla niður, ef orkutapið nær ekki 50%. Örorkubætur greiðast ekki, ef orkutapið er metið minna en 15%.

Tryggingastofnunin getur hvenær sem er látið endurmeta orkutap bótaþega, og eru þá greiðslur til hans ákveðnar samkvæmt niðurstöðu matsins.

#### 59. gr.

Ef slyss veldur dauða innan eins árs frá því, er það bar að höndum, skal greiða dánarbætur sem hér segir:

1. Ekkja eða ekill hljóta kr. 3000.00. Ef ekkja eða ekill eru 50 ára eða eldri eða hafa tapað 50% eða meiru af starfsorku sinni, greiðist auk þess lífeyrir til dauðadags, kr. 1200.00 á ári, miðað við 100% örorku eða 67 ára aldur. Lífeyrir lækkar um 2% fyrir hvert 1%, sem vantar á fulla örorku, eða 6% fyrir hvert ár eða brot úr ári, sem vantar á, að hlutaðeigandi sé 67 ára.
2. Barn yngra en 16 ára fær kr. 800.00 lífeyri á ári til fullnaðs 16 ára aldurs. Ef barnið er munaðarlaust, er tryggingaráði heimilt að hækka bæturnar um allt að 50%.
3. Barn eldra en 16 ára, sem var á framfæri hins látna vegna örorku, þegar slysið bar að höndum, fær bætur, eigi minni en kr. 1000.00 og allt að kr. 3000.00, eftir því að hve miklu leyti það naut stuðnings hins látna við fráfall hans. Þó greiðast ekki bætur, ef örorkan er minni en 15%.
4. Foreldri hlýtur eigi minni bætur en kr. 1000.00 og allt að kr. 3000.00, eftir því að hve miklu leyti það naut stuðnings hins látna við fráfall hans.
5. Systkini hins látna, sem voru á framfæri hans, þegar slysið bar að höndum, hljóta dánarbætur á sama hátt sem börn, sbr. 3. tölulið hér á undan.

#### 60. gr.

Ekkja eða ekill, sem ekki var samvistum við hið látna og ekki á framfæri þess, hlýtur engar dánarbætur.

Kona, sem býr samvistum með manni án þess að vera gift honum, hefur sama rétt til dánarbóta og eiginkona, ef hún hefur fætt honum barn, er þunguð af hans völdum eða þau hafa verið samvistum samfleytt í 18 mánuði. Sama gildir um karlmann, sem býr samvistum við konu án þess að vera kvæntur henni.

Um fósturbörn og fósturforeldra gildir sama og um börn og foreldra, sbr. 59. gr., ef sömu skilyrðum er fullnægt. Fósturbörn teljast hér aðeins þau börn, sem hafa verið talin á framfæri fósturforeldris samkvæmt skattaframtali undanfarin 3 ár, enda hafi þau ekki jafnframt verið talin á framfæri annars. Barn telst hafa verið á framfæri föðurins, þótt það fæðist að honum látnum.

Frá dánarbótum, sem greiddar eru vandamönnum, ber að draga þær örorkubætur, er greiddar hafa verið samkvæmt 58. gr. vegna sama slyss. Lífeyrisgreiðslur, sem inntar hafa verið af hendi, koma ekki til frádráttar.

### 6. Almenn ákvæði um bæturnar.

#### 61. gr.

Í lögum þessum tákna „bætur“ hvers konar greiðslur samkv. II. kafla og „bótaþegi“ hvern þann, er einhverjar bótagreiðslur hlýtur frá Tryggingastofnuninni.

#### 62. gr.

Sækja skal til Tryggingastofnunarinnar um allar bætur. Umsóknir séu ritaðar á sérstök eyðublöð, er hún lætur í té. Skulu eyðublöð þessi fást í skrifstofum stofnunarinnar, hjá umboðsmönnum hennar og annars staðar eftir því, sem hentugt þykir.

Umsækjendum er skylt að svara öllum spurningum og gefa allar upplýsingar, sem nauðsynlegar eru til þess að hægt sé að úrskurða bætur.

63. gr.

Allar umsóknir skal afgreiða svo fljótt sem kostur er á, og skulu bætur reiknaðar frá fyrsta degi þess mánaðar, sem Tryggingastofnunin eða umboðsmaður hennar fær umsóknina, eða frá þeim degi, sem umsækjandinn hefði uppfyllt skilyrðin til bóttanna, eftir því hvor dagurinn er síðar.

Heimilt er Tryggingastofnuninni að veita undanþágu frá ákvæðum 1. mgr., ef sérstakar ástæður eru fyrir hendi, svo sem ef umsækjandi býr fjarri skrifstofum hennar, umboðsmönnum eða póstafrgreiðslustöð.

64. gr.

Þegar að höndum ber slys, sem ætla má bótaskyld samkvæmt lögum þessum, skal atvinnurekandi senda tafarlaust tilkynningu um slysið í því formi, sem Tryggingastofnunin skipar fyrir um, til lögreglusjóra eða umboðsmanns hans (í Reykjavík þó til Tryggingastofnunarinnar). Lögreglustjóri sendir tilkynninguna til Tryggingastofnunarinnar ásamt nauðsynlegum upplýsingum. Ef atvik að slysinu eru óljós eða mál ekki nægilega upplýst eða ástæða til að ætla, að slysið hafi orðið af hirðuleysi eða lélegum útbúnaði, svo og ef Tryggingastofnunin óskar þess, skal lögreglustjóri rannsaka málið fyrir rétti.

Heimilt er að taka til greina tilkynningar um slys, þótt dregizt hafi að senda þær, ef sannað er, að tilkynnandi á ekki sök á drættinum.

Ef sá, sem átti að tilkynna slys, hefur vanrækt það, skal það eigi vera því til fyrirstöðu, að sá, sem fyrir slysi varð, eða eftirlátnir vandamenn hans, geti gert kröfu til bóta, ef það er gert áður en ár er liðið, frá því að slysið bar að höndum.

65. gr.

Enginn getur samtímis notið nema einnar tegundar bóta samkv. lögum þessum, nema annað sé sérstaklega ákveðið. Ber hér einnig að taka tillit til atvinnuleysisbóta, ef greiddar eru.

Ef maður á rétt á fleiri en einni tegund bóta, sem ekki geta farið saman, má hann taka hærri eða hæstu bæturnar.

Ef maður, sem nýtur slysabóta samkv. 47.—60. gr., ætti rétt á hærri bótum eftir öðrum ákvæðum II. kafla, skal greiða honum mismuninn til viðbótar.

Ef bótaþegi dvelst í sjúkrahúsi eða annarri hliðstæðri stofnun, þar sem Tryggingastofnunin eða hið opinbera greiða fyrir hann að nokkru eða öllu leyti, er heimilt að lækka eða fella niður bætur, sem ætlaðar hafa verið til framfærslu hans sjálfs.

Tryggingaráð setur reglur um framkvæmd ákvæða næstu mgr. hér á undan, og séu þær endurskoðaðar eigi sjaldnar en einu sinni á ári.

66. gr.

Fastir starfsmenn skulu aldrei missa néns í af launum sínum, í hverju sem þau eru greidd, fyrstu fjórtán dagana eftir að þeir forfallast frá vinnu sökum sjúkdóma eða slysa, en njóta skulu þeir kaupgreiðslu um lengri tíma, ef svo er mælt fyrir í sérstökum lögum, samningum eða slíkt leiðir af venju í þeirri starfsgrein.

67. gr.

Tryggingastofnunin úrskurðar bætur til ákveðins tíma og aldrei lengur en til eins árs í senn. Skal því endurnýja allar umsóknir um bætur a. m. k. árlega, og at-hugar Tryggingastofnunin bótaréttinn á ný við hverja endurveitingu. Ef hagur bótaþega breytist á því tímabili, sem bætur eru veittar fyrir, getur Tryggingastofnunin hvenær sem er endurskoðað bótageiðslurnar og samræmt þær þeim breytingum, sem orðið hafa.

68. gr.

Bætur skulu greiddar bótaþegum sjálfum eða fjárráðamönnum þeirra. Barnalífeyri skal þó greiða foreldrum eða forráðamönnum barna, en fjölskyldubætur mæðrum þeirra.

Ef Tryggingastofnunin telur líkur til þess, að bætur komi bótaþega að meira gagni með því að greiða þær öðrum en honum sjálfum, getur hún ákveðið að greiða þær þeim aðilum. Skal leitast við að fá samþykki bótaþega til slíkrar ráðstöfunar, ef þess er kostur.

Ef bótaþegi getur ekki sjálfur sótt bæturnar sökum elli eða sjúkleika eða býr langt frá greiðslustað, getur Tryggingastofnunin greitt öðrum bæturnar, enda hafi þeir skýrt og ótvírætt umboð bótaþega til þess að veita bótunum viðtöku.

69. gr.

Bætur skal greiða mánaðarlega eftir á. Þó má greiða sjúkrabætur og dagpeninga fyrir styttri tíma. Enn fremur má greiða bætur eftir á fyrir lengri tíma en einn mánuð, þar sem samgöngur eru erfiðar.

Úrskurðaðar bætur falla niður, ef þær eru ekki sóttar innan þess frests, er Tryggingastofnunin ákveður, en hægt er að endurnýja réttinn til bótanna, ef færðar eru sönnur á, að lögleg forföll hafi hamlað því, að bætur væru sóttar á réttum tíma.

70. gr.

Óheimilt er að framselja eða veðsetja bótakröfur samkv. lögum þessum, og ekki má leggja á þær löghald né gera í þeim fjárnám eða lögtak. Enginn skuldheimtumaður í dánarbúi eða þrotabúi hefur rétt til að skerða kröfurnar á nokkurn hátt.

71. gr.

Ef bótaþegi flyzt til útlanda eða dvelst erlendis, falla bætur til hans niður, unz hann kemur aftur til landsins, en sótt getur hann þá um bætur á ný. Heimilt er þó að greiða ellilífeyri til manna, er dveljast í útlöndum í allt að 6 mánuði, og örorkulífeyri til manna, er fara utan til þess að fá lækningu, sem þeir eiga ekki kost á hér á landi, þó ekki lengur en hæfilegt verður að teljast í þessu skyni.

72. gr.

Nú hafa bótaþega verið greiddar hærri bætur en vera bar samkvæmt lögum þessum, og á þá Tryggingastofnunin endurkröfurétt á hendur honum eftir almennum reglum, eða hún getur dregið upphæðina frá bótum, sem bótaþegi síðar kynni að öðlast rétt til.

Ef greiðsla samkv. 1. mgr. stafar af sviksamlegu atferli bótaþega, getur Tryggingastofnunin látið hann endurgreiða allt að tvöfaldri þeirri fjárhæð, sem ofgreidd var. Hefur þetta engin áhrif á þá refsingu, sem bótaþegi að öðru leyti kann að hafa bakað sér.

73. gr.

Ef umsækjandi á bótakröfu á hendur manni eða stofnun, skal hann, ef Tryggingastofnunin óskar þess, framselja henni rétt sinn til bótanna.

Nú greiðast hærri skaðabætur en framlögðum tryggingabótum nemur, og skal þá bótaþegi fá mismuninn, og jafnan skal hann fá bætur, sem greiddar eru vegna þjáninga eða líkamslýta.

74. gr.

Ef bótaþegi er dæmdur til fangelsisvistar eða á annan hátt úrskurðaður til dvalar á einhverri stofnun, skulu falla niður allar bætur til hans, meðan hann dvelur þar.

Tryggingastofnunin getur þó ákveðið að greiða bæturnar eða hluta af þeim konu hans og börnum eða einhverjum þriðja aðila, sem sér um, að bæturnar komi þeim að sem mestu gagni.

75. gr.

Þegar bótaþegi andast, skulu bætur falla niður frá dánardegi. Ógreiddar bætur renna til dánarbús hins látna.

### III. KAFLI

#### Heilsugæzla.

76. gr.

Tryggingastofnunin skal vinna að því í samráði og samvinnu við heilbrigðisstjórnina, að látin verði í té skipuleg heilsugæzla, er nái sem bezt til allra landsmanna.

Heilsugæzla merkir í lögum þessum bæði heilsuvernd og sjúkrahjálp.

77. gr.

Heilsugæzlu á vegum trygginganna annast heilsuverndarstöðvar, sjúkrahús og lækningastöðvar, sem til þess eru viðurkennd af heilbrigðisstjórninni.

Þar, sem ekki eru heilsuverndar- eða lækningastöðvar, annast héraðslæknar störf þeirra, hver í sínu umdæmi, með aðstoð annarra opinberra heilbrigðisstarfsmanna.

78. gr.

Heilsuverndar- og lækningastöðvar samkvæmt 77. gr. skulu vera í öllum kaupstöðum og annars staðar þar, sem heilbrigðisstjórnin ákveður með ráði Tryggingastofnunarinnar. Skulu þær settar á stofn og reknar af hlutaðeigandi sveitarfélagi eða sveitarfélögum, ef fleiri en eitt sveitarfélag eru um stöð.

Tryggingastofnuninni er heimilt að setja á stofn og reka stofnanir, sem annast sérstaka þætti heilsugæzlu fyrir allt landið, svo sem vinnulækningar, enda fallist heilbrigðisstjórnin á tilhögun þessarar starfsemi.

79. gr.

Um framlög ríkisins til að koma upp heilsuverndar- og lækningastöðvum samkvæmt lögum þessum gilda sömu reglur og um framlög þess til að reisa sjúkrahús.

80. gr.

Í hverju sveitarfélagi, þar sem reknar eru stofnanir þær, sem um getur í 78. gr., skal starfa heilsugæzlunefnd, sem annast stjórn og rekstur þeirra svo og rekstur sjúkrahúsa, sem sveitarfélögin eiga.

Ráðherra skipar formann heilsugæzlunefndar og varaformann eftir tillögum tryggingaráðs, en sveitarstjórn kýs til viðbótar 2 eða 4 menn í stjórn og jafnmarga til vara, eftir því sem sveitarstjórn ákveður. Skal kosning þeirra jafnan fara fram eftir hverjar sveitarstjórnarkosningar.

Nú standa fleiri sveitarfélög en eitt að stofnunum þeim, er að framan greinir, og getur þá tryggingaráð ákveðið, að hlutaðeigandi sveitarfélög kjósi sameiginlega stjórnir þeirra.

Ef saman falla tryggingaumdæmi, sbr. 10. gr., og svæði þau, er unráðdar stofnanir ná yfir, má tryggingaráð ákveða, að heilsugæzlunefnd skuli fara með störf trygginganefndar, sbr. 3. mgr. 10. gr.

81. gr.

Hlutverk sjúkrahúsa er að veita sjúklingum, er þarfnast sjúkrahúsvistar, nauðsynlega umönnun, hjúkrun og læknishjálp.

Hlutverk heilsuverndarstöðva er að rækja hvers konar heilsuverndarstarfsemi, og telst þar til mæðravernd, barna- og unglingavernd, þar með talið skólaeftirlit og eftirlit með íþróttaiðkunum, berklavarnir, holdsveiki- og sullaveikivarnir, varnir gegn kynsjúkdómum, almennar farsóttavarnir og andleg heilsuvernd. Enn fremur heilbrigðiseftirlit með vinnustöðvum, aðstoð við almennar slysavarnir, hibýlaeftirlit, matvælaeftirlit og mannelisrannsóknir.

Hlutverk lækningastöðva er að veita, hver í sínu umdæmi, almenna og sérfræðilega læknishjálp sjúklingum utan sjúkrahúsa, þar með taldar tannlækningar, svo og nuddlækningar og fæðingarhjálp. Enn fremur að annast rannsóknir, er miði að sem fullkomnastri sjúkdómsgreiningu. Lækningastöðvar sjá einnig um nauðsynlega hjúkrun sjúklinga í heimahúsum, að svo miklu leyti sem Tryggingastofnunin ákveður að láta hana í té, sbr. 94. gr.

#### 82. gr.

Sjúkrahús, þar með talin einkasjúkrahús, heilsuverndarstöðvar og lækningastöðvar skulu háð eftirliti heilbrigðisstjórnarinnar, er setur með reglugerð ákvæði um þá lágmarksþjónustu, er slíkar stofnanir skuli láta í té á hverjum stað, og önnur skilyrði fyrir því, að þær hljóti viðurkenningu, en fylgist síðan með, að öllum slíkum ákvæðum sé fylgt, og metur að öðru leyti gæði þjónustunnar á hverjum stað, sbr. 88. gr.

#### 83. gr.

Heilbrigðisstjórnin getur ákveðið, að ein og sama stofnun ræki hlutverk sjúkrahúss, heilsuverndar- og lækningastöðvar, þar sem sérstök skilyrði eða staðhættir mæla með því.

#### 84. gr.

Ríkissjóður greiðir laun allra fastra lækna heilsuverndarstöðva, lækningastöðva og opinberra sjúkrahúsa, svo og héraðslækna og sérfróðra lækna, sem falin eru sérstök störf í þágu heilsugæzlustarfseminnar eða yfirumsjón með einstökum greinum hennar.

Nú telur tryggingaráð (heilsugæzludeild), að nauðsynlegt sé, að fleiri lækna en héraðslæknir einn starfi í læknishéraði, þar sem eigi er rekin heilsuverndarstöð eða lækningastöð eða slíkar stöðvar geta eigi séð fyrir læknishjálp í héraðinu, svo að fullnægjandi teljist að dómi heilbrigðisstjórnar, og skal þá greiða laun aukalæknis eða aukalækna úr ríkissjóði.

Laun lækna, er veita læknishjálp utan sjúkrahúsa, skulu yfirleitt miðuð við það, að þeim sé heimilt að taka gjald af sjúklingum samkvæmt gjaldskrá, sbr. 87. gr.

Launagreiðslur til lækna skv. þessari grein skulu teljast hluti af framlagi ríkissjóðs til tryggingasjóðs, sbr. 118. gr.

Ákvæði 2. mgr. þessarar greinar gilda eigi lengur en til ársloka 1949 hvað snertir þau tryggingaumdæmi, þar sem skylt er að reka heilsuverndar- og lækningastöðvar samkvæmt 78. gr.

#### 85. gr.

Ráðherra skipar þá lækna, er um ræðir í 84. gr., og ákveður fjölda þeirra á hverjum stað með ráði tryggingaráðs (heilsugæzludeildar). Eigi má þó fjölga föstum læknum meira en svo, að 2000 íbúar komi að meðaltali á hvern almennan lækni, er starfar að lækningum utan sjúkrahúsa, nema sérstaklega standi á.

#### 86. gr.

Tryggingastofnunin greiði kostnað við dvöl hinna tryggðu eftir læknisráði á viðurkenndum sjúkrahúsum, heilsuhælum og fæðingarstofnunum, þar með talin læknishjálp, lyf og umbúðir. Greiðir hún slíkan kostnað að fullu og eins lengi og

þörf krefur, enda sé nauðsyn sjúkrahúsvistar viðurkennd af tryggingayfirlækni eða öðrum trúnaðarlæknum í umboði hans.

Heimilt er Tryggingastofnuninni, ef sérstaklega stendur á, að greiða kostnað við dvöl á viðurkenndum hjúkrunarheimilum eftir reglum, sem heilbrigðisstjórnin setur.

#### 87. gr.

Þeir, sem tryggðir eru samkvæmt lögum þessum, eiga rétt á að fá læknishjálp utan sjúkrahúsa hjá læknum, er starfa í þjónustu hinnar opinberu heilsugæzlu, sbr. 84. gr., gegn greiðslu eftir gjaldskrá, sem heilbrigðisstjórnin setur. Gjaldskrá þessi skal miðuð við það, að hún að meðaltali svari til  $\frac{1}{4}$  af hæfilegri greiðslu.

Þegar svo stendur á, að fastir lækna, héraðslækna og aukalækna skv. 84. gr. eru eigi nægilega margir til þess að sjá fyrir fullnægjandi læknishjálpi í lækni-héraði, getur Tryggingastofnunin til bráðabirgða samið við einstaka lækna eða félagsskap þeirra um að sjá hinum tryggðu fyrir læknishjálpi.

Ef slíkir samningar takast ekki, getur Tryggingastofnunin ákveðið að greiða hinum tryggðu upp í kostnað við læknishjálpi  $\frac{3}{4}$  hluta miðað við gjaldskrá, er heilbrigðisstjórnin setur, eða sem samsvarar þrefaldri gjaldskrá fastra lækna.

Tryggingastofnunin getur ákveðið að greiða kostnað við tannlækningar ein-göngu vegna þeirra, sem eru innan 18 ára aldurs.

Tryggingastofnunin greiðir ekki læknishjálpi umfram beina heilsufarslega nauðsyn, svo sem tannfyllingar með gulli, fegrunaraðgerðir og annað tilsvarandi, og skal í reglugerð setja ákvæði til að girða fyrir það.

Þegar í hlut eiga þeir, er njóta elli- og örorkulífeyris samkvæmt 13.—19. gr., börn þeirra, munaðarleysingjar eða þeir, sem njóta slysabóta, sbr. 51.—60. gr., skal Tryggingastofnunin greiða fyrir þá læknishjálpi, er þeim bæri að greiða samkvæmt gjaldskránni.

#### 88. gr.

Tryggingastofnunin semur við sjúkrahús og aðrar slíkar stofnanir og heilsuverndar- og lækningastöðvar, sbr. 77. gr., um að annast lækninga- og heilsuverndarstarfsemi samkvæmt þessum kafla.

Ef ekki takast samningar, úrskurðar heilbrigðisstjórnin greiðslurnar, og skal þá miða við, að stofnanirnar fái greiddan eðlilegan kostnað vegna þeirrar þjónustu, er þær láta í té, að undangengnu mati samkvæmt 82. gr.

Það skal tekið fram í samningi samkvæmt 1. mgr. eða ákveðið í úrskurði samkvæmt 2. mgr., að ágóða af rekstri þeirra stofnana, er þær getur, skuli varið til að bæta og fullkomna þá þjónustu, er þær láta í té. Skal Tryggingastofnuninni heimill aðgangur að bókhaldi þeirra til að tryggja framkvæmd þessa ákvæðis.

#### 89. gr.

Tryggingastofnunin skal greiða að fullu þau lyf, sem sjúklingum er lífsnauðsyn eða brýn nauðsyn að nota að staðaldri að dómi lækni, enda sé sannað með læknisvottorði og rannsókn, er tryggingayfirlæknir metur gilda, að um slíka nauðsyn sé að ræða. Önnur nauðsynleg lyf og umbúðir skulu greidd að hálfu. Tryggingastofnunin greiðir þó aðeins lyf og umbúðir, sem ávísað er með lyfseðli af lækni, sem hlotið hefur ótakmarkað lækningaleyfi, eða af staðgöngumanni hans.

Tryggingastofnunin lætur gera skrá um þá lyfjaflokka, sem um getur í 1. mgr., og skal hún staðfest af heilbrigðisstjórninni. Skrá þessi skal endurskoðuð eftir þörfum, þó eigi sjaldnar en annað hvert ár.

#### 90. gr.

Tryggingastofnunin greiðir að fullu kostnað við röntgenskyggingu og töku röntgenmynda, enda séu slíkar rannsóknir framkvæmdar að fyrirlagi lækni og af

læknum eða stofnunum, sem heilbrigðisstjórnin samþykkir. Enn fremur skal greiða að fullu lyf þau og efni, sem nauðsynleg eru til slíkra rannsókna.

Um greiðslur þessar fer eftir samningum. Ef samningar hafa ekki tekizt, skal endurgreitt eftir gjaldskrá, sem heilbrigðisstjórnin setur.

91. gr.

Tryggingastofnunin greiðir að fullu kostnað við röntgen- og radiumlækningar í viðeigandi tilfellum. Þó greiðist kostnaður við slíkar lækningar aðeins, ef þær eru framkvæmdar á stofnunum, sem heilbrigðisstjórnin hefur viðurkennt í þessu skyni.

92. gr.

Tryggingastofnunin greiðir að fullu kostnað við vefjarannsóknir og líffræðilegar rannsóknir, sem nauðsynlegt er, að gerðar séu á sérstökum stofnunum, enda séu þær rannsóknir gerðar að fyrirlagi læknis.

Um greiðslur þessar fer eftir samningum, en takist samningar ekki, skal endurgreiða sjúklingum eftir gjaldskrá, er heilbrigðisstjórnin setur.

Tryggingaráð ákveður, hvaða rannsóknir hér komi til greina.

93. gr.

Tryggingastofnunin greiðir ljósmæðrahjálp í heimahúsum eftir gjaldskrá, er heilbrigðisstjórnin setur.

94. gr.

Tryggingastofnuninni er heimilt að láta í té hjúkrun í heimahúsum, er nauðsyn krefur að dómi læknis. Heimilt er og að láta í té aðstoð á heimilum, er alveg sérstaklega stendur á, eftir nánari reglum, er tryggingaráð setur.

95. gr.

Tryggingastofnuninni er heimilt að greiða styrki upp í kostnað við sjúkrahjálperlendis í sérstökum tilfellum. Slíkir styrkir skulu þó eigi greiddir nema sjúklingurinn veikist erlendis eða sé haldinn sjúkdómi, sem gildar ástæður mæla með að dómi tryggingayfirlæknis, að bót fáiast ráðin á erlendis, en ekki hér á landi.

96. gr.

Stofna skal læknisvitjana- og sjúkraflutningasjóði, einn fyrir hvert sveitarfélag eða hluta úr sveitarfélagi innan tryggingaumdæmis, þar sem aðstaða til læknisvitjana og sjúkraflutninga er svo erfið, að þess sé þörf að dómi tryggingaráðs.

Trygginganefnd umdæmisins stjórnar sjóðum þessum og veitir fé úr þeim og sendir Tryggingastofnuninni ársreikninga þeirra.

Sjóðir þessir myndast af árlegu framlagi úr tryggingasjóði, sem nemur 125000 krónum fyrir alla sjóðina samanlagt. Skiptist þessi heildarupphæð fyrst milli hinna einstöku tryggingaumdæma eftir tillögum landlæknis, og skal við þá skiptingu höfð hliðsjón af allri aðstöðu til læknisvitjana og sjúkraflutninga og enn fremur af fólksfjölda umdæmanna. Þegar hluti hvers tryggingaumdæmis hefur verið ákveðinn, skiptist hann milli hinna einstöku sjóða innan umdæmisins, og skal tryggingaráð við þá skiptingu fara eftir sömu reglum og segir í næsta málslið hér á undan og leita tillagna trygginganefndar umdæmisins um hana.

97. gr.

Auk sjóða þeirra, sem um getur í 96. gr., skal stofna sjóð, sem sé sameiginlegur fyrir allt landið, og skal hlutverk hans vera sem hér segir:

- a. Að taka þátt í að jafna halla, sem verða kann á einstökum læknisvitjana- og sjúkraflutningasjóðum, sbr. 98. gr., og

b. að veita endurgreiðslur skv. 99. gr. einstaklingum, sem verða fyrir tilfinnanlegum kostnaði vegna læknisvitjana eða sjúkraflutninga, en eiga ekki rétt til endurgreiðslu úr neinum læknisvitjana- að sjúkraflutningasjóði.

Sjóður sá, sem um getur í þessari grein, myndast af árlegu framlagi úr tryggingasjóði að upphæð 75000 kr., og er honum stjórnað af Tryggingastofnuninni. Aldrei má verja meira en  $\frac{2}{3}$  af sjóðnum til þeirra nota, sem ákveðin eru í staflið a, og aldrei meira en  $\frac{1}{3}$  til þeirra nota, sem ákveðin eru í staflið b.

#### 98. gr.

Fé þeirra sjóða, sem um getur í 96. gr., skal varið til að endurgreiða 75% af óhjákvæmilegum kostnaði við ferðir lækna til sjúklinga, að undanskildum fyrstu 10 km, og 75% af óhjákvæmilegum kostnaði við flutning sjúklinga í sjúkrahús og heim aftur. Endurgreiðslur þessar eru miðaðar við það, að þess lækni hafi verið vitjað, sem er héraðslæknir á þeim stað, þar sem sjúklingurinn er búsettur, eða þess lækni í þjónustu hinnar opinberu heilsugæzlu, sem hægast og ódýrast hefði verið að vitja með tilliti til samgangna á hverjum stað. Á sama hátt eru endurgreiðslur vegna sjúkraflutnings miðaðar við, að flutningurinn sé til þess sjúkrahúss, sem stytzt er eða ódýrast að komast til, enda komi vist í því sjúkrahúsi sjúklingnum að fullum notum með tilliti til sjúkdóms hans að dómi lækni.

Nú er eftir í sjóði afgangur, þegar allar endurgreiðslur á einu ári samkv. 1. mgr. hafa verið inntar af hendi, og skal þá bæta við endurgreiðslurnar, svo að þær verði alls allt að 90%, en afgang, sem þá kann að verða eftir, skal flytja yfir til næsta árs.

Ef endurgreiðslur eins árs samkv. 1. mgr. nema svo miklu, að sjóðurinn hrökkvi eigi til, skal hlutaðeigandi sveitarfélag greiða hallann, en fær þá hluta af þeirri upphæð endurgreiddan úr sjóði þeim, sem um getur í 97. gr. staflið a, eftir því sem sá sjóður hrekkur til, en þó aldrei yfir 50%.

#### 99. gr.

Nú verður maður fyrir tilfinnanlegum kostnaði vegna læknisvitjana eða sjúkraflutninga, en á ekki rétt til greiðslu úr sjóði, sbr. 96. gr., og er Tryggingastofnuninni þá heimilt að greiða þann kostnað að nokkru eða öllu leyti eftir umsókn hans.

### IV. KAFLI

#### Fjárhagsákvæði.

##### 1. Tryggingasjóðurinn.

#### 100. gr.

Öll útgjöld almannatrygginganna samkvæmt lögum þessum skal greiða úr einum allsherjar tryggingasjóði, sem Tryggingastofnunin stjórnar.

Úr sjóðnum skal enn fremur greiða tillag til Atvinnustofnunar ríkisins, sbr. 109. og 114. gr., ef henni verður komið á fót, ella leggst tillagið við upphæð þá, er um getur í 2. gr. laga nr. 42 14. apríl 1943, um dýrtiðarráðstafanir, og er í vörzlu Tryggingastofnunarinnar, unz Alþingi setur lög um ráðstöfun fjárisins.

#### 101. gr.

Í tryggingasjóðinn skulu renna eftirtaldir sjóðir:

1. Lífeyrissjóður Íslands, sbr. 46. gr. laga nr. 74 31. des. 1937, um alþýðutryggingar. Ríkissjóður endurgreiðir tryggingasjóðnum á 10 árum upphæðir þær, sem Lífeyrissjóður Íslands hefur lagt út til ellilauna og örorkubóta samkvæmt 78. gr. I. nr. 74 31. des. 1937, sbr. einnig 79. gr. sömu laga.
2. Sjóður slysatryggingadeildar Tryggingastofnunar ríkisins, sbr. I. og II. kafla laga nr. 104 30. des. 1943, um breyting á I.—III. kafla laga um alþýðutryggingar.

3. Ellistyrktarsjóðir þeir, sem um getur í 76. gr. laga nr. 74 31. des. 1937.
4. Sjóðir sjúkrasamlaga þeirra, sem stofnuð hafa verið samkvæmt lögum um alþýðutryggingar.

102. gr.

Um ráðstöfun á sjóðum þeim, sem taldir eru í 1. og 2. tölulið 101. gr., gilda eftirfarandi reglur:

Lífeyrissjóður Íslands og sjóður slysatryggingadeildar skulu sameiginlega vera varasjóðir Tryggingastofnunarinnar, og skulu vextirnir leggjast við hann ár hvert.

Úr varasjóði má til bráðabirgða greiða halla, sem verða kann á tryggingasjóðnum.

103. gr.

Um ráðstafanir á sjóðum þeim, sem taldir eru í 3. og 4. tölul. 101. gr., fer sem hér segir:

Ellistyrktarsjóðunum skal varið til að koma upp elliheimilum og stofnunum fyrir öryrkja, sbr. 18. gr.

Tryggingastofnunin skal gera heildartillögur um, hvar elliheimilum og stofnunum fyrir öryrkja skuli komið upp, og sé stefnt að því, að tryggingaumdæmi, eitt eða fleiri, geti verið saman um stofnun þeirra og rekstur. Tillögur þessar skulu lagðar fyrir félagsmálaráðherra til staðfestingar og síðan tilkynntar hlutaðeigandi sveitarfélögum. Að fenginni staðfestingu félagsmálaráðherra skal fara fram atkvæðagreiðsla um, hvort koma skuli upp slíkum stofnunum, ef Tryggingastofnunin eða sveitarstjórnir eins eða fleiri sveitarfélaga óska þess. Atkvæðagreiðslan fer fram á sameiginlegum fundi sveitarstjórna í því umdæmi, er hlut á að máli. Ef meiri hluti er því fylgjandi, að komið verði upp slíkum stofnunum, getur ráðherra ákveðið, að samþykktin sé bindandi fyrir öll sveitarfélög innan umdæmisins eða umdæmanna, ef fleiri eru, og að þau sameiginlega skuli koma á fót slíkri stofnun innan þess tíma, er ráðherra ákveður. Jafnframt er þá Tryggingastofnuninni skylt að greiða upphæðir þær, sem standa í ellistyrktarsjóðum hlutaðeigandi sveitarfélaga, upp í stofnkostnaðinn.

Heilsugæzlunefndir eða trygginganefndir, þar sem heilsugæzlunefndir eru ekki, skulu annast um rekstur stofnana þessara á ábyrgð hlutaðeigandi sveitarfélaga.

Sjóðum sjúkrasamlaga skal varið til þess að tryggja fullnægjandi heilsugæzlustarfsemi í umdæmum samlaganna, og skal afhenda þá hlutaðeigandi heilsugæzlunefndum, þegar upp hefur verið komið og ákveðið að reka heilsuverndar- og lækn-ingastöðvar, sbr. 78. gr. Skulu sjóðirnir vera varasjóðir stofnananna, og er heilsugæzlunefndum heimilt með samþykki Tryggingastofnunarinnar að veita úr þeim lán til hlutaðeigandi sveitarfélaga til þess að koma stofnununum á fót.

Nú hafa verið fleiri en eitt sjúkrasamlag á svæði, sem verður tryggingaumdæmi, eða ekki verið nein samlög í nokkrum hluta umdæmisins, og skal þá leita samkomulags við hlutaðeigandi sveitarfélög um, að þau leggi fram hlutfallslegt fé til stofnananna miðað við íbúatölu. Ef ekki næst samkomulag um slík framlög, getur ráðherra sett, að fengnum tillögum tryggingaráðs, reglur, sem tryggi, að íbúar þeirra svæða, er komið hafa upp sjóðunum, njóti betri kjara hjá stofnununum, eftir því sem hæfilegt þykir með hliðsjón af þeim mismun, sem er á stofnframlagi þessara aðila.

Tryggingastofnunin ávaxtar fé sjóðanna, unz þeim hefur verið ráðstafað á þann hátt, er hér greinir, og skulu vextir lagðir við höfuðstól.

Félagsmálaráðherra setur að öðru leyti reglur um greiðslur úr tryggingasjóðnum skv. þessari grein til stofnana þeirra, er að framan greinir, að fengnum tillögum tryggingaráðs.

104. gr.

Þessar eru tekjur tryggingasjóðs:

1. Iðgjöld hinna tryggðu, sbr. 107—113. gr.

2. Iðgjöld atvinnurekenda, sbr. 114. gr.
3. Sérstök áhættuiðgjöld atvinnurekenda vegna slysabóta, sbr. 115. gr.
4. Framlög sveitarfélaga til trygginganna, sbr. 116.—117. gr.
5. Framlag rikissjóðs til trygginganna, sbr. 118. gr.
6. Sektir, sem greiddar eru fyrir brot á ákvæðum laga þessara, sbr. 141. gr.
7. Aðrar tekjur, svo sem endurgreiðslur og annað, sem sjóðnum kann að áskotnast.

105. gr.

Í tryggingasjóði skal jafnan vera svo mikið handbært fé, að ætíð sé hægt að inna af hendi á réttum tíma lögboðnar greiðslur trygginganna.

Fé tryggingasjóðs skal ávaxta í auðseldum rikisskuldabréfum, bankavaxta-  
bréfum, lánum með rikisábyrgð eða öðrum álíka tryggum lánum, að svo miklu leyti sem það þarf eigi að vera handbært, sbr. 1. mgr.

Forstjóra Tryggingastofnunarinnar ber að gefa tryggingaráði yfirlit um hag sjóðsins ársfjórðungslega, þar á meðal um handbært fé hans og þær skuldbindingar, er á honum hvíla á næsta ársfjórðungi.

106. gr.

Heimilt er að veita sveitarfélögum byggingarlán úr varasjóði sem hér segir:

- a) Til að koma upp elliheimilum og öryrkjastofnunum, sbr. 103. gr., þó ekki yfir 40% af þeim hluta varasjóðsins, sem myndaður er úr Lífeyrissjóði Íslands.
- b) Til að koma upp á sama hátt lækningastöðvum, heilsuverndarstöðvum og öðrum hliðstæðum stofnunum, er starfa í sambandi við tryggingarnar.

Lán samkvæmt a- og b-lið skulu veitt gegn rikisábyrgð eða öruggu fasteignaveði eftir ákvörðun tryggingaráðs, og má heildarupphæð þeirra aldrei fara fram úr helmingi varasjóðsins.

Enn fremur er heimilt að verja fé úr varasjóði til að reisa skrifstofubyggingar fyrir Tryggingastofnunina og til að koma á fót stofnunum, sem annast sérstaka þætti heilsugæzlunnar eða forsjá gamalmenna, að svo miklu leyti sem ekki er nauðsynlegt að hafa fé varasjóðs handbært vegna útgjalda Tryggingastofnunarinnar.

2. Iðgjöld hinna tryggðu.

107. gr.

Allir íslenskir rikisborgarar, búsettir hér á landi, 16 til 67 ára, skulu greiða iðgjöld til almennatrygginganna, nema þeir séu sérstaklega undanþegnir í lögum þessum. Iðgjöld giftrar konu telst með iðgjaldi eiginmanns hennar, enda sé hann gjaldskyldur, ella greiði hún sem ógift væri.

108. gr.

Ákveða skal með reglugerð, er ráðherra setur að fengnum tillögum tryggingaráðs, á hvern hátt íslenskir rikisborgarar, sem dveljast erlendis, geti haldið réttindum sínum og hve há iðgjöld þeir skuli greiða, sbr. og 139. gr.

109. gr.

Iðgjöld skulu vera sem hér segir:

Á 1. verðlagssvæði.

Kvæntir karlar .....	kr. 180.00 á ári
Ókvæntir karlar .....	— 144.00 — —
Ógiftar konur .....	— 108.00 — —

Á 2. verðlagssvæði.

Kvæntir karlar .....	kr. 138.00 á ári
Ókvæntir karlar .....	— 108.00 — —
Ógiftar konur .....	— 84.00 — —

Tíundi hluti iðgjalda samkvæmt þessari grein skal renna til Atvinnustofnunar ríkisins, ef henni verður komið á fót, sbr. 2. mgr. 100. gr.

110. gr.

Meistarar í iðnaði skulu greiða iðgjöld fyrir nema sína, og er óheimilt að draga iðgjöldin frá kaupri þeirra.

111. gr.

Undanþegnir iðgjaldagreiðslu eru þeir, sem samkvæmt síðasta skattaframtali hafa haft lægri hreinar tekjur en nemur lífeyrisupphæðum samkvæmt 15. gr. að viðbættum 25 af hundraði.

Nú hefur iðgjaldagreiðandi börn innan 16 ára á framfæri sínu, og hækka þá upphæðir þær, er um ræðir í 1. mgr., sem nemur barnalífeyri samkvæmt 20. gr. að viðbættum 25 af hundraði.

Af þeim tekjum, sem eru umfram hámarksupphæðir 1. og 2. mgr., skal greiða 50 af hundraði, unz fullu iðgjaldi er náð.

Hlutaðeigandi sveitarfélag greiðir iðgjöld þau, sem eftir eru gefin samkvæmt þessari grein. Slíkar greiðslur eru óendurkræfar og teljast ekki framfærslustyrkur.

Sveitarfélagi ber þó eigi að greiða iðgjöld samkvæmt þessari grein, ef hlutaðeigandi hefur notið bóta samkvæmt II. kafla laga þessara 2 mánuði eða lengur eða dvalizt í sjúkrahúsi eða hæli á kostnað trygginganna jafnlangan tíma á skattárinu. Í þessu sambandi telst þó eigi bótaþegi sá, sem aðeins nýtur fjölskyldubóta samkvæmt 30. gr.

112. gr.

Auk þess, sem segir um iðgjaldaundanþágur í 111. gr., getur tryggingaráð samkvæmt einróma ákvörðun veitt iðgjaldaundanþágu til ákveðins tíma, ef hagar umsækjanda er svo bágborinn, að honum sé um megn að greiða iðgjöld sín án þess að þurfa að leita opinberrar aðstoðar eða þola skort.

113. gr.

Iðgjöld, sem veitt er undanþága fyrir samkvæmt 111. og 112. gr., teljast ekki vangreidd iðgjöld, sbr. 135. gr.

### 3. Iðgjaldagreiðslur atvinnurekenda.

114. gr.

Hver sá, er hefur í þjónustu sinni launþega einn eða fleiri, sem rétt eiga til slysaþóta, sbr. 47.—60. gr., skal greiða iðgjald, að fjárhæð sem samsvarar kr. 1.50 fyrir hverja vinnuviku, sem unnin er í þjónustu hans. Með reglugerð skal kveða sérstaklega á um, hversu meta skuli til vinnuvikna störf barna og fósturbarna yfir 16 ára aldur, sem dvelja hjá foreldrum og taka ekkert eða aðeins óverulegt kaup umfram fæði og dvalarkostnað.

Tíundi hluti iðgjalda samkvæmt 1. mgr. skal renna til Atvinnustofnunar ríkisins, ef henni verður komið á fót, sbr. 2. mgr. 100. gr.

115. gr.

Auk iðgjalds samkvæmt 114. gr. skulu allir þeir, sem gjaldskyldir eru samkvæmt henni, einnig greiða sérstakt áhættuiðgjald til þess að standast útgjöld vegna slysaþóta, sbr. 47.—60. gr., og kostnað vegna nauðsynlegrar sjúkrahjálpar umfram þá, sem látin er í té samkvæmt III. kafla laga þessara.

Upphæð áhættuiðgjalda ber að miða við slysaþættuna. Skal skipta störfum og starfsgreinum í áhættuflokka og ákveða sérstök iðgjöld fyrir hvern flokk. Starfstíminn er talinn í vikum, og telst vikan eining við iðgjaldaákvörðunina. Sé um tímavinnu að ræða, teljast 48 klukkustundir í viku. Skal við ákvörðun iðgjaldanna

miða við, að þau hrökkvi fyrir þeim bótum og kostnaði, sem Tryggingastofnuninni ber að greiða vegna slysa. Ef erfitt er að skipa starfseminni í áhættuflokka samkvæmt framansögðu, getur Tryggingastofnunin þó ákveðið meðaliðgjald fyrir allt fyrirtækið.

Um skiptingu í áhættuflokka og iðgjöld fyrir hvern flokk skal ákveðið með reglugerð, er ráðherra setur að fengnum tillögum Tryggingastofnunarinnar.

#### 4. Framlög sveitarfélaga.

116. gr.

Öll sveitarfélög á landinu skulu greiða til tryggingasjóðs samtals 5 millj. kr. á ári. Greiðslur sveitarfélaga samkvæmt 111. gr. teljast ekki í framlagi þessu, ekki heldur framlag þeirra til læknisvitjunarsjóðs, sbr. 96. gr.

Framlagi þessu skal skipta niður á tryggingaumdæmi þau, sem ákveðin verða samkvæmt 10. gr., á eftirfarandi hátt:

1. Tveimur fimmtu hlutum framlagsins skal skipta niður í beinu hlutfalli við samanlögð útgjöld Tryggingastofnunarinnar í hverju tryggingaumdæmi fyrir sig.
2. Tveimur fimmtu hlutum í hlutfalli við skattskyldar tekjur einstaklinga og félaga í umdæminu samkvæmt síðasta skattaframtali.
3. Einum fimmta hluta í hlutfalli við tölu íbúa á aldrinum 16—67 ára í umdæminu. Innan hvers tryggingaumdæmis skiptist framlagið á milli þeirra sveitarfélaga, sem eru á svæðinu, ef fleiri eru en eitt, eftir þessum reglum:

1. Einn þriðji skiptist í beinu hlutfalli við skattskyldar tekjur einstaklinga og félaga í sveitarfélaginu árið áður.
2. Einn þriðji í hlutfalli við fasteignamat allra eigna í sveitarfélaginu.
3. Einn þriðji skiptist í hlutfalli við fjölda íbúa á aldrinum 16—67 ára í sveitarfélaginu.

Ef sveitarfélagi hefur verið skipt á milli fleiri en eins tryggingaumdæmis, greiðir það framlag eftir reglum hvers umdæmis fyrir sig.

117. gr.

Framlög sveitarfélaga skal greiða ársfjórðungslega. Tryggingastofnunin áætlar framlag hvers sveitarfélags í ársbyrjun, og eru gjalddagar síðasta dag hvers ársfjórðungs, en lokaskil skulu gerð, þegar hlutur hvers sveitarfélags hefur verið endanlega ákveðinn samkvæmt 116. gr.

Ríkissjóður ábyrgist framlag sveitarfélaganna. Ef verulegur dráttur verður á greiðslu framlags, snýr Tryggingastofnunin sér til eftirlitsmanns sveitarstjórnarmálefna, en hann gerir ráðstafanir til þess að koma greiðslunum í lag.

Nú dregst greiðsla framlags af hálfu sveitarfélags 3 mánuði eða lengur fram yfir gjalddaga, og skal þá greiða dráttarvexti 1 af hundraði á mánuði frá gjalddaga til greiðsludags.

Ef þörf krefur, getur Tryggingastofnunin fengið bráðabirgðagreiðslur úr ríkissjóði upp í vangreidd framlög sveitarfélaga.

#### 5. Framlag ríkissjóðs.

118. gr.

Ríkissjóður greiðir tryggingasjóði það, sem á vantar, að aðrar tekjur hans nægi til þess að inna af höndum árlegar greiðslur. Skal taka á hver fjárlög áætlunarupphæð í framangreindu skyni.

Ríkissjóður greiðir framlag sitt til tryggingasjóðs eigi sjaldnar en ársfjórðungslega, og eru lokaskil gerð, þegar Tryggingastofnunin hefur gert yfirlit um afkomu ársins.

Fjármálaráðherra setur nánari reglur um greiðslur ríkisframlagsins að fengnum tillögum tryggingaráðs.

#### 6. Innheimta iðgjaldanna.

##### 119. gr.

Öll iðgjöld samkvæmt lögum þessum skulu innheimt af þeim innheimtumönnum ríkisins, sem innheimta tekju- og eignarskatt, sbr. þó 123. og 125 gr. Skulu ákvæði laga nr. 6 9. janúar 1935, um tekjuskatt og eignarskatt, þar á meðal um dráttarvexti, gilda um innheimtu iðgjaldanna, að svo miklu leyti sem við getur átt og ekki er um að ræða í lögum þessum sérákvæði, er lengra gangi.

##### 120. gr.

Sveitarstjórnir skulu fyrir 1. febrúar (í Reykjavík fyrir 15. maí) ár hvert gera skrá í tveim eintökum yfir alla þá, sem eru heimilisfastir innan hlutaðeigandi sveitarfélags og í byrjun almanaksársins hafa náð 16 ára aldri, en yngri eru en 67 ára. Skráin skal greina nöfn, heimili, atvinnu, fæðingarár og dag allra þeirra, sem á hana eru færðir, og enn fremur upplýsingar um það, hvort nokkur, sem þar er talinn, hafi á síðastliðnu ári á undan verið undanþeginn iðgjaldagreiðslu.

Skráin sendist síðan hlutaðeigandi skattanefnd, í Reykjavík skattstjóra, sem rannsakar, hverjir af þeim, sem á skrána eru færðir, eru undanþegnir gjaldskyldu, og ákveður síðan, hve mikið hverjum gjaldskyldum ber að greiða í iðgjald. Annað eintak gjaldskrárinnar sendist innheimtumönnum, sbr. 119. gr., hitt eintakið Tryggingastofnuninni.

Afrit af gjaldskrá skal liggja frammi almenningi til sýnis samtímis skattskrá.

Kæra má til yfirskattanefndar og ríkisskattanefndar eftir sömu reglum og gilda um kærur út af tekjuskatti.

##### 121. gr.

Ákveða skal í reglugerð gjalddaga iðgjalda, og má hafa þá mismunandi eftir því, sem hentugast telst á hverjum stað. Iðgjöld launþega skulu þó ekki innheimt sjaldnar en mánaðarlega í þeim kaupstöðum og kaupsíðum, þar sem innheimtumaður er, nema sérstök undanþága fjármálaráðherra komi til.

##### 122. gr.

Atvinnurekendur skulu að jafnaði halda eftir iðgjöldum launþega, þegar kaup er greitt, sbr. 127. gr., og greiða síðan til innheimtumanna, sbr. 119. gr.

Atvinnurekendur og aðrir, sem ekki starfa í annarra þjónustu, skulu greiða iðgjöld sín með tekju- og eignarskatti, nema aðrir gjalddagar séu ákveðnir með reglugerð.

Innheimtumenn skulu gefa iðgjaldsgreiðendum greinilegar kvittanir fyrir iðgjaldagreiðslum svo og viðurkenningu um iðgjaldaundanþágu.

##### 123. gr.

Til þess að auðvelda innheimtu iðgjalda samkvæmt 107. gr., er fjármálaráðherra heimilt að gefa út tryggingamerki, sem aðeins má nota í þessum tilgangi.

Merki þessi líma atvinnurekendur á skírteini þau, er um ræðir í 130. gr., þegar kaup er greitt. Einnig er þeim sjálfum heimilt að kaupa slík merki og líma á skírteini sín, er þeir síðan sýna innheimtumanni eftir settum reglum.

Merkin skulu jafnan vera til sölu í skrifstofum Tryggingastofnunarinnar, í skrifstofum innheimtumanna, póstaðgreiðslustöðvum og annars staðar þar, sem

henta þykir, og skal kveða nánar á um meðferð þeirra og sölu í reglugerð, er fjármálaráðherra setur.

124. gr.

Iðgjöld atvinnurekenda samkvæmt 114. gr. skulu á lögð með tekju- og eignarskatti af skattanefnd eða skattstjóra, og sömuleiðis iðgjöld samkvæmt 115. gr., í samræmi við gildandi iðgjaldaskrá og áhættuflokkun á hverjum tíma.

Framtalsskýrslur skulu þannig úr garði gerðar, að skýrt sé fram tekið, fyrir hversu margar tryggingarvikur atvinnurekanda beri að greiða. Þyki vafi leika á, að framtal tryggingarvika sé rétt, skal áætla tölu þeirra eftir öðrum upplýsingum, er framtalið sýnir, en séu þær ófullnægjandi eða hafi framtali ekki verið skilað, þá eftir mati skattanefndar eða skattstjóra.

125. gr.

Skattfrjálsir aðilar, er hafa í þjónustu sinni launþega, sem rétt eiga til slysa-bóta samkvæmt 47.—60. gr., skulu senda hlutaðeigandi skattayfirvaldi framtöl um tryggingarvikur á sama hátt og skattskyldir atvinnurekendur.

Innheimtumenn krefja þessa aðila um iðgjöld með sama hætti og atvinnurekendur samkvæmt 124. gr. Þó skal skattanefnd eða skattstjóri tilkynna iðgjöld, sem ríkissjóði eða ríkisstofnunum ber að greiða, beint til Tryggingastofnunarinnar þegar er álagningu tekju- og eignarskatts er lokið, og annast þá Tryggingastofnunin sjálf innheimtuna.

126. gr.

Um innheimtulaun af iðgjöldum samkvæmt lögum þessum fer eftir launalögum.

127. gr.

Fjármálaráðherra setur reglugerð um innheimtu iðgjaldanna. Í reglugerð þessari skal m. a. kveða nánar á um skyldu atvinnurekenda til að halda eftir iðgjöldum starfsmanna sinna, þegar kaup er greitt, svo og um tilkynningarskyldu innheimtumanna til kaupgreiðenda, hliðstætt því, er segir í 1. gr. laga nr. 23 12. febrúar 1940, sbr. 28. gr. laga nr. 106 23. júní 1936, enda sé heimild 123. gr. hér að framan eigi notuð. Þá skal og fjármálaráðherra setja reglur um reikningsskil innheimtumanna við tryggingasjóð.

128. gr.

Tryggingastofnunin skal veita viðurkenningu sérstökum lífeyrissjóðum, sem stofnaðir hafa verið eða stofnaðir kunna að verða til þess að láta í té elli-, örorku-, ekkju- og barnalífeyri, enda uppfylli þeir þau skilyrði, sem Tryggingastofnunin setur fyrir slíkri viðurkenningu. Það skal m. a. sett sem skilyrði, að þeir veiti félagsmönnum sínum elli-, örorku-, ekkju- og barnalífeyri, er ekki sé lægri en tryggður er með lögum þessum. Félagsmenn sérsjóðanna greiði til Tryggingastofnunarinnar iðgjald, er sé helmingur þess iðgjalds, sem ákveðið er í 109. gr. Tryggingaráð getur krafizt þess, að iðgjaldið sé innheimt af sérsjóðunum, svo og að þeir skuldbindi sig til þess að gera Tryggingastofnunina skaðlausa af þeim félagsmönnum, sem hverfa úr sérsjóðunum til almannatrygginganna.

## V. KAFLI

### Ýmis ákvæði.

#### 1. Skráning og réttindaskirteini.

129. gr.

Allir islenskir ríkisborgarar, búsettir hér á landi, skulu skrásettir hjá Tryggingastofnuninni. Þeim, sem eru 16 ára eða eldri, er skylt að koma til skráningar, ef þess er krafizt, og láta Tryggingastofnuninni eða umboðsmönnum hennar í té allar þær upplýsingar, sem nauðsynlegar eru taldar í þessu skyni. Foreldrum eða forráðamönnum

um barna yngri en 16 ára er skylt að gefa allar upplýsingar, er lúta að skráningu þeirra.

Aðilum þeim, er um ræðir í 1. mgr., er enn fremur skylt að tilkynna Tryggingastofnuninni jafnóðum allar þær breytingar á högum sínum, er máli skipta um bóta- og iðgjaldagreiðslur.

Ef maður vanrækir að koma til skrásetningar eða veita fullnægjandi upplýsingar samkv. 1. og 2. mgr., má beita dagsektum allt að 10 kr., unz skyldunni er fullnægt. Dagektirnar má Tryggingastofnunin ákveða með ábyrgðarbréfi til hlutaðeiganda.

130. gr.

Gera skal tryggingaskirteini fyrir alla þá, sem skráðir eru samkvæmt 129. gr. Á skirteini þessi skal skrá öll helztu réttindi, er menn njóta samkvæmt lögum þessum, takmarkanir á réttindum vegna vanskila á iðgjöldum, sbr. 135. gr., og undanþágur frá iðgjaldagreiðslum, sbr. 111.—112. gr.

Tryggingaskirteini skulu afgreidd í júnímánuði ár hvert. Um leið og skirteini er afhent, skal hlutaðeigandi leggja fram kvittanir fyrir iðgjaldagreiðslum þeim, er hann hefur innt af hendi á tryggingarárinu, eða önnur fullnægjandi skilríki.

131. gr.

Tryggingaskirteini gilda frá og með 1. júlí það ár, sem afhending fer fram, og til 30. júní næsta ár. Skal ætíð sýna skirteinið, þegar leitað er eftir bótagreiðslum eða sjúkrahjálpi. Óheimilt er að veita hlunnindi samkv. lögum þessum, nema skirteini sýni, að hlutaðeigandi eigi rétt til þeirra, sbr. og 135. gr.

## 2. Vanræksla á iðgjaldagreiðslu.

132. gr.

Nú hefur atvinnurekanda verið gert að skyldu að halda eftir iðgjöldum af kaupum launþega, sbr. 122. og 127. gr., og skulu þá launþegar einskis í missa af réttindum sínum, þótt atvinnurekandi vanræki þessa skyldu. Sama máli gegnir, ef atvinnurekandi vanrækir iðgjaldagreiðslu samkvæmt 114. og 115. gr.

133. gr.

Ef atvinnurekandi hefur látið undir höfuð leggjast að halda eftir af iðgjöldum, sbr. 122. og 127. gr., eða vanrækt að greiða iðgjöld samkvæmt 114. og 115. gr., getur Tryggingastofnunin valið á milli þess að láta hann greiða þreföld hin vangoldnu iðgjöld eða fjárhæð, sem svarar til þeirra bóta, sem greiða hefur þurft vegna hins tryggða eða fjölskyldu hans. Um innheimtu þess fjár fer samkvæmt 119. gr.

134. gr.

Atvinnurekandi, sem vanrækt hefur að draga iðgjöld launþega frá launum hans, getur aldrei krafist hann eftir á um hærri fjárhæð en hann hefði átt að greiða í iðgjöld, og aldrei eftir lengri tíma en fimm mánuði frá gjalddaga.

135. gr.

Um þá, sem sjálfir eiga að greiða iðgjöld sín, en hafa vanrækt það, gilda eftirfarandi reglur:

a. Réttur til sjúkrabóta, sbr. 40.—45. gr., og sjúkrahjálpar, sbr. III. kafla, skerðist um sama hundraðshluta og vangreidd iðgjöld á næsta tryggingarári á undan nema af heildariðgjöldum ársins. Gildir þetta einnig fyrir konu hins tryggða og börn hans innan 16 ára aldurs. Réttindaskerðingar þessarar skal getið á tryggingaskirteinum þeim, sem um getur í 130. gr. Nú eru iðgjöld greidd mánaðarlega, og getur þá Tryggingastofnunin ákveðið, að réttur til sjúkrabóta og sjúkrahjálpar falli niður, ef vanskil verða á iðgjöldum lengur en einn mánuð. Þar, sem ekki er mánaðarleg innheimta, skal og vera heimilt að fella niður réttindi þessi einum mánuði eftir gjalddaga iðgjalda, ef vanskil verða.

- b. Ellilífeyri og örorkulífeyri getur Tryggingastofnunin lækkað um allt að sama hundraðshluta og hin vangreiddu iðgjöld nema af þeim heildariðgjöldum, er hlutaðeiganda hefur borið að greiða.
- c. Aðrar bætur en þær, sem um ræðir undir staflið a. og b., getur Tryggingastofnunin lækkað um allt að sama hundraðshluta og hin vangreiddu iðgjöld eru af þeim iðgjöldum, er bar að greiða. Skal Tryggingastofnunin hafa hliðsjón af öllum efnahagsástandum umsækjanda við slíka úrskurði. Er honum skylt að gefa Tryggingastofnuninni allar nauðsynlegar upplýsingar um fjárhag sinn, ef hann sækir um fullar bætur. Aldrei skal þó lækka fæðingarstyrk, sbr. 34. gr., eða bætur vegna útfara, sbr. 46. gr., né slysabætur samkv. II. kafla laganna.

### 3. Frjálsar tryggingar.

136. gr.

Heimilt er atvinnurekendum og einnig þeim, er starfa sjálfstætt án þess að hafa launþega í þjónustu sinni, að tryggja sér slysabætur samkvæmt ákvæðum II. kafla.

Tryggingastofnunin ákveður sérstök iðgjöld fyrir slíkar tryggingar, og miðast þau við, að þeir, sem tryggja sig, eigi rétt á bótageiðslum eftir sömu reglum og launþegar.

Trygging samkvæmt þessari grein er því aðeins heimil, að hún sé til ákveðins tíma og bundin við tiltekin nöfn, og því aðeins gild, að hún hafi verið tilkynnt og iðgjöld greidd fyrir fram. Ef um er að ræða tryggingu við óskyld og misjafnlega áhættusöm störf, sem erfitt er að aðgreina og skipta í sérstaka áhættuflokka, má ákveða meðaltalsiðgjöld fyrir hverja viku tryggingartímabilsins.

137. gr.

Heimilt er Tryggingastofnuninni að taka að sér frjálsar slysatryggingar á einstökum mönnum, og nær það einnig til þeirra, sem tryggðir eru samkvæmt lögum þessum. Skal þá jafnan gefa út sérstakt vátryggingarskírteini fyrir hvern einstakling. Jafnframt er Tryggingastofnuninni heimilt að taka að sér slysatryggingar farþega í bifreiðum, þar á meðal einkabifreiðum, flugvélum og skipum, þótt hinir tryggðu séu eigi nafngreindir. Trygging samkvæmt þessari grein getur einnig náð til greiðslu sjúkrabóta.

Ráðherra ákveður með reglugerð alla nánari tilhögun á tryggingu þessari, þar á meðal, að hve miklu leyti skuli endurtryggja þá áhættu, sem Tryggingastofnunin tekur á sig.

### 4. Önnur ákvæði.

138. gr.

Öll iðgjöld, sem um ræðir í lögum þessum, koma til frádráttar við ákvörðun skattskyldra tekna samkvæmt lögum um tekjuskatt og eignarskatt.

139. gr.

Heimilt er ráðherra að semja við erlendar tryggingastofnanir um gagnkvæm réttindi íslenskra og erlendra þegna um þau hlunnindi, sem almannatryggingarnar veita.

140. gr.

Ráðherra setur með reglugerð nánari ákvæði um framkvæmd þessara laga að fengnum tillögum Tryggingastofnunarinnar.

141. gr.

Ef maður gefur ranga skýrslu eða reynir á annan hátt að blekkja starfsmenn trygginganna í þeim tilgangi að afla sér eða öðrum bóta samkvæmt lögum þessum, varðar það sektum, varðhaldi eða fangelsi allt að 6 árum. Fara skal með mál út af brotum samkvæmt þessari málsgrein að hætti sakamála.

Óheimilt er að taka við greiðslu fyrir aðstoð við innheimtu bóta, nema tryggingaráð hafi synjað um greiðslu þeirra, og varðar sektum, ef út af er brugðið.

Að öðru leyti varða brot gegn lögum þessum og reglugerðum settum samkvæmt þeim sektum allt að 10000.00 krónum til tryggingasjóðs, og skal fara með þau sem almenn lögreglumál.

142. gr.

Lög þessi öðlast gildi 1. júlí 1946, og hefjast þá iðgjaldagreiðslur einstaklinga samkvæmt IV. kafla, sbr. 107.—109. gr., og atvinnurekenda samkvæmt 114. gr. Bótagreiðslur samkv. II. kafla og ákvæði um heilsugæzlu, sbr. III. kafla, koma þó eigi til framkvæmda fyrr en 1. janúar 1947.

Frá 1. janúar 1947 falla úr gildi:

1. L. nr. 74 31. des. 1937, um alþýðutryggingar, IV.—VII. kafli.
2. L. nr. 92 14. maí 1940, um breyting á lögum nr. 74 31. des. 1937, um alþýðutryggingar, 16.—20. gr.
3. L. nr. 56 27. júní 1941, um viðauka við og breytingar á lögum nr. 74 31. des. 1937, um alþýðutryggingar.
4. L. nr. 104 30. des. 1943, um breyting á I.—III. kafla laga um alþýðutryggingar.
5. L. nr. 105 30. des. 1943, um breyting á lögum nr. 56 27. júní 1941, um viðauka við og breyting á lögum nr. 74 31. des. 1937, um alþýðutryggingar.
6. L. nr. 64 1. des. 1944, um heilsuverndarstöðvar.
7. L. nr. 59 4. júlí 1943, um læknavitjanasjóði.
8. Framfærslulög, nr. 52 12. febrúar 1940, III. kafli.

Enn fremur þau ákvæði laga nr. 46 27. júní 1921, um afstöðu foreldra til óskilgetinna barna, og laga nr. 78 23. júní 1936, um ríkisframfærslu sjúkra manna og örkumla, svo og öll önnur lög eða lagaákvæði, sem í bága fara við lög þessi.

#### Ákvæði til bráðabirgða.

1. Greiðslur ellilífeyris samkv. 15. gr., örorkulífeyris samkv. 18. gr. og bætur samkv. annarri og þriðju málsg. 35. gr. skulu næstu 5 ár takmarkast sem hér segir:  
Fullur elli- og örorkulífeyrir samkv. 15. gr. skal því aðeins greiddur, að aðrar tekjur hlutaðeiganda fari ekki fram úr fullum lífeyri. Séu tekjurnar hærri, lækkar lífeyririnn um helming þess, sem umframtekjurnar nema, og fellur niður, þegar þær ásamt lífeyrinum hafa náð upphæð, sem er jafnhá þreföldum lífeyri.  
Fullar bætur samkv. 2. og 3. mgr. 35. gr. skulu því aðeins greiddar, að aðrar tekjur hlutaðeiganda fari ekki fram úr þrefaldri bótaupphæðinni. Séu tekjurnar hærri, lækka bæturnar um helming þess, sem umframtekjurnar nema, og falla niður, þegar þær ásamt tekjunum hafa náð fimmmaldri bótaupphæðinni.  
Lífeyrir barna, sem hafa sjálfstæðar tekjur, takmarkast eftir hliðstæðum reglum og elli- og örorkulífeyririnn, sbr. 2. mgr. þessa töluliðs.  
Takmörkun þessi skal miðast við síðasta skattaframtal bótaþega. Færi hann gild rök fyrir því, að tekjur hans muni rýrna verulega á því ári, sem bæturnar eiga að greiðast, skal taka tillit til þess við ákvörðun bótanna.
2. Meðan vísitala kauplagsnefndar er 110 eða hærri, skal greiða verðlagsuppbót á allar bótaupphæðir samkvæmt II. kafla og á framlag Tryggingastofnunarinnar til læknavitjana og sjúkraflutningasjóðs samkv. 96. og 97. gr. Enn fremur skulu iðgjöld samkv. 109. og 114. gr. innheimt með álagi samkvæmt meðalvísitölu næsta árs á undan, svo og framlag sveitarfélaga samkv. 116. gr.
3. Ákvæði 19. gr. laga nr. 104 30. des. 1943 gilda framvegis að því er varðar stríðs-slysabætur.
4. Það er borgaraleg skylda að veita Tryggingastofnuninni alla nauðsynlega aðstoð við skráningu þá, er fram skal fara samkv. 129. gr. eftir gildistöku þessara laga.

5. Þar sem saman falla tryggingaumdæmi og umdæmi sjúkrasamlaða, sbr. 28. og 29. gr. laga nr. 104 30. des. 1943, um breytingar á I.—III. kafla laga um alþýðu-tryggingar, skulu stjórnir sjúkrasamlaganna hver í sínu umdæmi annast störf heilsugæzlunefnda samkv. 80. gr. og gegna þeim þar til kosning heilsugæzlunefnda hefur farið fram að afstöðnum næstu sveitarstjórnarkosningum eftir gildistöku laganna.

Þar, sem sjúkrasamlög hafa verið starfandi í öllum sveitarfélögum í tryggingaumdæmi, getur ráðherra ákveðið, að stjórnir þeirra skuli sameiginlega kjósa heilsugæzlunefnd umdæmisins til sama tíma og í 1. málsgr. segir, eftir reglum, sem ráðherra setur.

6. Eins fljótt og verða má skal ríkisstjórnin láta fram fara rannsókn á raunverulegum framfærslukostnaði á hæfilega mörgum stöðum á landinu. Að þeirri rannsókn lokinni og eigi síðar en fyrir árslok 1950 skal endurskoða ákvæðin um bótaupphæðir og skiptingu í verðlagssvæði með hliðsjón af niðurstöðum þessarar rannsóknar.
7. Á árinu 1946 skal ríkisstjórnin láta fram fara endurskoðun á framfærslulögum nr. 52 1940, lögum um afstöðu foreldra til óskilgetinna barna, nr. 46 1921, lögum um ríkisframfærslu sjúkra manna og örkuþla, nr. 78 1936, svo og lögum um tekju- og eignarskatt, nr. 6 1935, sbr. l. nr. 20 1942, og öðrum þeim lögum, sem þörf er á að samræma ákvæðum þessara laga, og leggja árangur endurskoðunarinnar fyrir Alþingi.
8. Þar til lokið er endurskoðun laga um tekju- og eignarskatt, sbr. 7. lið, — í fyrsta sinn við álagningu tekju- og eignarskatts á árinu 1946 — skal persónufrádráttur samkv. 5. gr. l. nr. 19 16. maí 1942 nema eftirtöldum upphæðum:

a. Í Reykjavík og öðrum kaupstöðum með 2000 íbúum eða fleiri:	
Fyrir einstakling .....	kr. 1200.00
— hjón .....	— 2400.00
— hvert barn .....	— 800.00
b. Annars staðar á landinu:	
Fyrir einstakling .....	kr. 900.00
— hjón .....	— 1800.00
— hvert barn .....	— 600.00

Upphæðir þessar skulu hækkaðar til samræmis við meðalvísitölu skattársins.

#### Greinargerð.

Frumvarp þetta er samið af millipinganefnd og flutt að ósk félagsmálaráðherra. Einstakir nefndarmenn hafa óbundnar hendur um afgreiðslu frumvarpsins.

Greinargerð millipinganefndarinnar fer hér á eftir:

Áður en vikið er að frumvarpi þessu og einstökum greinum þess, þykir hlýða að gera stuttlega grein fyrir skipan og starfi nefndarinnar frá upphafi.

Samkvæmt ályktun Alþingis 21. maí 1942 skipaði þáverandi félagsmálaráðherra, Jóhann Sæmundsson, í marzmannuði 1943 eftirtalda menn í nefnd til þess að endurskoða alþýðutryggingalögin:

Harald Guðmundsson alþm., og var hann jafnframt skipaður formaður nefndarinnar,

Brynjólf Bjarnason alþm.,  
 Kristín Björnsson lækni,  
 Brynjólf Stefánsson forstjóra,  
 Eggert P. Briem forstjóra og  
 Jens Hólmgeirsson fulltrúa.

Þegar nefndin hóf störf sín, tilkynnti Eggert P. Briem, að hann gæti eigi tekið þátt í nefndarstörfum. Vann hann því ekkert í nefndinni.

Um verkefni nefndarinnar var þetta m. a. tekið fram í skipunarbréfinu:  
„... Endurskoðun alþýðutryggingalaganna ætlast ráðuneytið til, að verði fyrst og fremst miðuð við:

1. Að bæta úr þeim göllum á lögnum, sem kunna að hafa komið í ljós við framkvæmd þeirra.
2. Að gerðar verði þær breytingar á lögnum, sem nauðsynlegar kunna að þykja með tilliti til núverandi styrjalдарástands. Þykir í því sambandi rétt, að nefndin taki sérstaklega til athugunar tillögur þær, sem felast í meðfylgjandi lagafrumvörpum, sem vísað hefur verið frá Alþingi með rökstuddum dagskrám.
3. Að leitast við að gera tillögur nefndarinnar svo úr garði, að framkvæmd laganna verði sem einföldust og rekstrarkostnaður við hana sem minnstur að fært þykir.“

Svo sem hér er greint, var nefndinni falin endurskoðun laganna innan ákveðins ramma, enda voru þá ekki fyrir hendi nægar athuganir og undirbúningsvinna til þess unnt væri þá þegar að gera tillögur um meginbreytingar á skipulagi trygginganna, þannig að þeim yrði steipt saman í heildarkerfi.

Nefndin hóf störf sín 28. apríl 1943. Lauk hún við að endurskoða I., II. og III. kafla laganna og skilaði álit og breytingartillögum í frumvarpsformi í októberlok 1943.

Athuganir nefndarinnar á IV. og VI. kafla laganna (elli- og örorkutryggingar og um ellilaun og örorkubætur) leiddu til þeirrar niðurstöðu, að ýtarlegri upplýsingar en þá voru fyrir hendi væru nauðsynlegar, áður en hægt væri að ganga til fulls frá endurskoðun á þeim köflum. Að þessum niðurstöðum athuguðum kom nefndin sér saman um að leggja fram tillögur til bráðabirgða um breytingar á ákvæðum um framlag ríkissjóðs til ellilauna og örorkubóta, þar sem gert er ráð fyrir, að ríkissjóður og Tryggingastofnun ríkisins greiði 50% ellilauna og örorkubóta, í stað 30%, og að skipting bótaþega í I. og II. flokk félli niður. Var þessi skipun málanna hugsuð sem bráðabirgðalausn, þar til ýtarlegri endurskoðun á þessum köflum laganna væri lokið.

Tillögur þessar lagði nefndin fram í frumvarpsformi samhliða áðurgreindum breytingartillögum við þrjá fyrstu kafla laganna. Voru frumvörpin samþykkt, óbreytt í öllum meginatriðum, á Alþingi 1943.

Varðandi V. kafla laganna (um atvinnuleysistryggingar) var engu álit skilað, þar eð sú skoðun var ríkjandi í nefndinni, að torvelt væri að ganga frá frambúðarlöggjöf um atvinnuleysistryggingar eða endurskoðun þess kafla laganna, er um þær fjallar, nema fyrir lægi athugun á fjárhagsgrundvelli heildartrygginganna, en sú athugun hafði þá fyrir nokkru verið falin þremur hagfræðingum, svo sem kunnugt er.

Með bréfi, dags. 12. nóv. 1943, óskaði þáverandi félagsmálaráðherra, Björn Þórðarson, eftir því, að nefndin starfaði áfram að endurskoðun alþýðutryggingalaganna, að því er tæki til ellilauna og örorkubóta.

Í desember 1943 tilkynnti Kristinn Björnsson læknir, að hann hefði ákveðið að hætta störfum í nefndinni, og lét hann þá af störfum. Með bréfi, dags. 21. des. 1943, skipaði félagsmálaráðherra Jakob Möller alþingismann í nefndina til viðbótar.

Nefndin hóf störf sín að nýju snemma á árinu 1944. Gerði hún þá þegar ráðstafanir til þess að afla ýmissa nauðsynlegra gagna og upplýsinga svo og framkvæma óhjákvæmilegar athuganir og útreikninga, til þess hægt væri að gera rökstuddar tillögur og áætlanir um kostnað af föstum lögákveðnum lífeyrisgreiðslum til gamalmenna og öryrkja. Vann Jón Blöndal hagfræðingur að þessu fyrir nefndina.

Þegar téðri undirbúningsvinnu var að verða lokið, barst nefndinni bréf frá núverandi félagsmálaráðherra, Finni Jónssyni, dags. 31. okt. 1944, þar sem skýrt er frá því, að í málefnaþingum stjórnmálaflokkanna í sambandi við myndun ríkisstjórnar sé svo ákveðið, að komið verði á á næsta ári svo fullkomnu kerfi almannaþrygginga, sem nái til allrar þjóðarinnar, án tillits til stétta og efnahags, að Ísland verði á því sviði í fremstu röð nágrannaþjóðanna. Hafi ráðuneytið falið þeim Jóni Blöndal hagfræðingi og Jóhanni Sæmundssyni tryggingayfirlækni að starfa að undir-

búningi og gera tillögur um þetta mál í samræmi við áðurnefndan málefнасamning stjórnarflokkanna.

Með téðu bréfi felur ráðuneytið millipinganefndinni í tryggingamálum að athuga og vinna úr tillögum þeirra Jóns Blöndals og Jóhanns Sæmundssonar, en þær verði sendar nefndinni jafnskjótt og þær væru tilbúnar.

Verkefni nefndarinnar var því gerbreytt og gert stórum umfangsmeira en í upphafi var áformað. Auk þess óskaði ráðherra þess í ágústmánuði sl., að nefndin tæki jafnframt til athugunar álitserð og tillögur, er Jón Blöndal hagfræðingur hafði samið á vegum skipulagsnefndar um atvinnustofnun og atvinnuleysisbætur, þar sem ekki væri unnt að ganga frá tillögum um heildarkerfi almannatrygginga, án þess að atvinnuleysistryggingar væru teknar upp samtímis.

Eftir að Brynjólfur Bjarnason alþm. tók sæti í ríkisstjórninni, mætti Sigfús Sigurhjártarson alþm. á hinum fyrstu fundum nefndarinnar, en eftir það Haukur Þorleifsson bankabókari, sem þá tók fast sæti í nefndinni í stað Brynjólfs Bjarnasonar.

Hinn 9. ágúst 1945 lét Jakob Möller alþm. af störfum í nefndinni, þar eð hann fluttist af landi burt og tók við sendiherraembættinu í Kaupmannahöfn. Í stað hans tók Garðar Þorsteinsson alþm. sæti í nefndinni.

Af ýmsum ástæðum, sérstaklega erfiðleikum á prentun o. fl., dróst lengur en ætlað var, að nefndin fengi álit og tillögur þeirra Jóns Blöndals og Jóhanns Sæmundssonar í hendur, og gat hún því eigi hafið veruleg störf fyrr en um miðjan apríl sl.

Eins og áður segir, var verksvið nefndarinnar markað í höfuðdráttum með áðurnefndu bréfi ráðherrans, dags. 31. okt. sl.:

Alþýðutryggingum þeim, sem nú eru í lögum, skyldi steipt saman í eitt heildarkerfi, svið þeirra vikkað svo, að þær næðu til allrar þjóðarinnar án tillits til stétta og efnahags, og þeir þættir opinberrar forsjár, sem skyldastir eru tryggingunum, felldir inn í kerfið. Jafnframt skyldi nefndin miða tillögur sínar við það, að við Íslendingar yrðum í fremstu röð nágrannaþjóðanna í þessum efnum.

Félagsmálaráðuneytið hefur nú gefið út skýrslur og tillögur þeirra Jóns Blöndals og Jóhanns Sæmundssonar: „Almannatryggingar á Íslandi“, ásamt riti þeirra „Alþýðutryggingar á Íslandi og í nokkrum öðrum löndum“. Er þar að finna ýtarlegar upplýsingar um fyrirhugað skipulag trygginganna og einstök atriði þeirra svo og um skipun þessara mála í ýmsum öðrum löndum og hverjar breytingar þar muni í vændum.

Nefndin hefur í starfi sínu lagt þessar tillögur til grundvallar, og er frumvarpið því í höfuðdráttum byggt á tillögum J. Bl. og J. S. og áætlunum og útreikningum, sem þeim fylgdu.

Nefndin telur rétt að gera stuttlega grein fyrir breytingum þeim, sem frv. þetta gerir ráð fyrir, miðað við núverandi löggjöf, en visar að öðru leyti til áðurnefndra rita sem fyllri og ýtarlegri greinargerðar.

Samkvæmt gildandi lögum um alþýðutryggingar, er þeim skipt í fjórar deildir, sem hver um sig hefur aðgreindan fjárhag og sérstaka tekjuöflun.

Slysatryggingin tekur aðeins til launþega í ákveðnum starfsgreinum og bætir aðeins atvinnuslys. Kaflinn um slysatryggingar var endurskoðaður, eins og fyrr segir, í árslok 1943, og telur nefndin, að ákvæðin um bætur megi eftir atvikum teljast viðunandi. Hins vegar er sá höfuðgalli á slysatryggingalögunum, að fjölmennir hópar launþega koma ekki undir tryggingarnar, svo sem verkafólk við flestar tegundir landbúnaðarvinnu, skrifstofu- og verzlunarfólk, heimilishjú o. fl.

Sjúkratryggingar. Kaflinn um sjúkratryggingar var einnig endurskoðaður árið 1943. Hefur sjúkrasamlögunum fjölgað mjög síðan, þannig að sjúkratryggingin mun nú ná til 85—90% landsbúa. Tryggingarskylda er aðeins í kaupstöðum, en atkvæðagreiðsla sker úr í öðrum sveitarfélögum, hvort sjúkrasamlög skuli stofnuð þar eða ekki. Virðist einsætt, þar sem nálægt ¼ hlutar landsmanna eru þegar tryggðir, að þá sé tímabært að lögbjóða sjúkratryggingu, er nái til allrar þjóðarinnar. Samlöggin ná yfirleitt, hvert um sig, yfir eitt sveitarfélag, en það verður, sérstaklega í fá-

mennum sveitarfélögum, að teljast ótraustur grundvöllur og getur valdið því, að meiri munur sé á hlunnindum en heppilegt getur talizt. Þá er þess að gæta, að í Rvík og hinum stærri kaupstöðum verða samlögin að semja eingöngu eða að mestu leyti við praktiserandi lækna, sem engin laun taka úr ríkissjóði, en utan þessara staða við héraðslækna, sem eru á föstum launum. Af þessu leiðir, að læknishjálpin hlýtur að verða stórum dýrari á hinum fyrrnefndu stöðum en hinum síðari. Höfuðgalli sjúkratrygginganna er þó að álitu nefndarinnar sá, að því nær engar sjúkrabætur (dagpeningar) eru greiddar og að reynslan bendir ótvírætt til þess, að með núverandi fyrirkomulagi verði það ekki gert. Þá er og þess að gæta, að mjög mikill hluti sjúkrá hjálpar er algerlega utan við tryggingarnar, svo sem alvarlegir, langvinnir, virkir sjúkdómar (berklaveiki og þess háttar), sem ríkisframfærslan annast um eftir fimm fyrstu sjúkravikurnar. Gamalmenni yfir 67 ára aldur eiga ekki heldur rétt á fullri tryggingu, ef um hrörnun eða ellikröm er að ræða. Veldur þetta miklum erfiðleikum í framkvæmd og getur ósjaldan valdið tilfínanlegu misræmi. Hins vegar litur nefndin svo á, að ekki sé fært að ætla sjúkrasamlögunum með núverandi fyrirkomulagi að annast um þessa þætti trygginganna.

**Ellilífeyris- og örorkutryggingar.** Ákvæði alþýðutryggingalaganna um ellitryggingar (lífeyrissjóð Íslands) hafa enn eigi komið til framkvæmda, og lífeyrissupphæðin skv. þeim kafla hefur enn eigi verið ákveðin. En lögin gera ráð fyrir, að fastar lífeyrissgreiðslur úr sjóðnum hefjist, þegar hann er fær um að greiða sem svarar  $\frac{1}{8}$  hluta ( $12\frac{1}{2}\%$ ) af fullum lífeyri, sem áætlað var, að yrði ca. 12 árum eftir setningu alþýðutryggingalaganna. Þann tíma skyldu lífeyrissjóðsgjöldin renna óskert til sjóðsins, en sveitarfélög og Tryggingastofnunin (ríkissjóður) leggja fram fé til ellilauna 67 ára manna og eldri og örorkubóta til þeirra, sem misst hafa helming starfsorku sinnar eða meira. Ellilaunafyrirkomulagið, sem við nú búum við, er því aðeins bráðabirgðafyrirkomulag, enda eru á því margir og miklir annmarkar. Ellilaun og örorkubætur eru ákveðnar af sveitarstjórnnum og upphæðirnar miðaðar við mat þeirra á ástæðum bótaþega. Liggur í augum uppi, að þetta mat hlýtur að verða mjög mismunandi, enda bera úthlutunarskýrslurnar þess ljósan vott. Tryggingastofnunin (ríkissjóður) leggur fram helming ellilauna og örorkubóta að ákveðnu hámarki (nú 3420 kr. í Reykjavík), enda séu bæturnar eigi lægri en 340 krónur. Fjárhagur og aðstæður hinna ýmsu sveitarfélaga til framlaga í þessu skyni eru að sjálfsögðu mjög mismunandi, auk þess sem, eins og áður segir, persónulegt mat á þörfum bótaþeganna er mjög ólíkt. Einnig er mjög áberandi ósamræmið í því, að hve miklu leyti sveitarstjórnir ætla skyldmönnum (börnum) gamalmennanna að sjá fyrir þeim. Um rétt gamalmennanna til ákveðinna lífeyrissupphæða er því alls ekki að ræða, meðan ellilaunafyrirkomulagið helzt, en rétt til fulls ellilífeyris fá þau eigi fyrr en þau hafa greitt iðgjald til sjóðsins í 50 ár.

Lífeyrissjóður Íslands nam í lok ársins 1944 ca. 17.2 millj. króna, og fer hér á eftir skrá yfir iðgjaldagreiðslu til sjóðsins úr hverri sýslu og kaupstað á landinu.

#### Lífeyrissjóður Íslands 1936—1944.

Innborgað að frádregnum innheimtulaunum o. þ. h. frá eftirtöldum sýslum og kaupstöðum:

Reykjavík .....	kr. 7470936.13
Gullbringu- og Kjósarsýsla og Hafnarfjörður .....	— 1287587.15
Akranes .....	— 246230.36
Mýra- og Borgarfjarðarsýsla .....	— 374640.47
Snæfellsnes- og Hnappadalssýsla .....	— 253061.68
Dalassýsla .....	— 95636.77
Barðastrandarsýsla .....	— 292465.10
Ísafjarðarsýslur og kaupstaður .....	— 787910.40
Hólshreppur .....	— 73513.04

Strandasýsla .....	kr.	157278.91
Húnavatnssýsla .....	---	311622.85
Skagafjarðarsýsla .....	---	312301.01
Siglufjörður .....	---	382734.24
Eyjafjarðarsýsla og Akureyri .....	---	1129762.45
Þingeyjarsýsla .....	---	497250.27
N.-Múlasýsla og Seyðisfjörður .....	---	340151.36
Neskaupstaður .....	---	148202.62
S.-Múlasýsla .....	---	351308.18
Skafafellssýsla .....	---	213292.76
Rangárvallasýsla .....	---	292509.10
Árnessýsla .....	---	503768.36
Vestmannaeyjakaupstaður .....	---	429242.73
		<hr/>
	Samtals kr.	15951405.94
÷ Endurgreiðslur vegna lífeyris- og eftirlaunasjóða ..	---	59131.15
		<hr/>
	Kr.	15892274.79
+ Eftirstöðvar pr. 31. des. 1944 .....	---	822248.94
		<hr/>
	Kr.	16714523.73
+ Vextir umfram kostnað .....	---	555840.14
		<hr/>
Sjóður pr. 31. des. 1944 .....	kr.	17270363.87

Auk þess eru ellistyrktarsjóðirnir gömlu í vörzlu Tryggingastofnunarinnar samtals nú 1640 þús. kr.

Vegna hinna miklu og tíðu breytinga á verðgildi peninga er örðugt eða ókleift að segja fyrir um það, hve háar lífeyrisupphæðir sjóðurinn geti greitt eftir 40 ár, enda tæplega viðunandi að húa við svipað fyrirkomulag og nú er allan þann tíma.

Ellilaun og örorkubætur miðast eingöngu við þarfir bótaþegans sjálfs, en ekkert tillit tekið til þess, þótt hann hafi börn eða aðra ómaga á framfæri sínu. Engin ákvæði eru í alþýðutryggingalögunum um framlög til ekkna eða barna, sem skortir fyrirvinnu, nema um slys sé að ræða. Heldur ekki um styrki vegna barnsfæðinga, jarðarfara eða ómegðar, en í öðrum lögum eru ákvæði um skyldur sveitarstjórna til að greiða framfærslueyri með munaðarlausum börnum, óskilgetnum börnum og ekkna börnum.

Ákvæði alþýðutryggingalaganna um atvinnuleysistryggingar hafa enn eigi komið til framkvæmda, og skal því eigi fjölyrt um þau að sinni.

Auk þess sem tryggingarnar og hin opinbera framfærsla, sem að framan greinir, eru mjög fjarri því að vera fullnægjandi á ýmsum sviðum, þá eru friðindi svo mismunandi, að það hlýtur að valda stórfelldu og oft tilfinnanlegu misræmi. Enn fremur er þetta fyrirkomulag mjög dýrt í rekstri og þungt í vöfum. Stjórn og framkvæmd framfærslumála, ríkisframfærslu og heilbrigðismála kostar stórfé, og skipulag það, sem nú er á tryggingunum með mismunandi tekjustofnum og innheimtuaðferðum fyrir hinar ýmsu greinar trygginganna, verður mjög dýrt og mannfrekt. Iðgjöld slysatrygginganna eru yfirleitt innheimt af lögreglustjórum og miðast við fjölda vinnuvikna. Lífeyrissjóðsgjöldin eru sumpart innheimt sem nefskattur og sumpart sem skattur af tekjum. Sjúkrasamlagsiðgjöldin innheimta sjúkrasamlagsstjórnirnar víðast mánaðarlega, og eru þau frá 3 og allt upp í 12 krónur á mánuði. Innheimtulaun Tryggingastofnunarinnar fyrir lífeyrissjóðsgjöld og slysatryggingargjöld námu árið 1944 rúml. 370 þús. krónum, eða liðlega  $\frac{2}{3}$  hlutum af öllum rekstrarkostnaði stofnunarinnar, og rekstrarkostnaður 66 sjúkrasamlaga nam sama ár nálega 960 þús. kr.

Samkv. frv. þessu er gert ráð fyrir, að allar greiðslur vegna framangreindra

mála séu inntar af hendi úr einum og sama sjóði, tryggingasjóði, og að persónu-  
gjöld hinna tryggðu til sjóðsins séu tekin með einu iðgjaldi. Þá er einnig gert ráð  
fyrir, að réttindi hinna tryggðu til sjúkrahjálpar og bóta séu yfirleitt fastákveðin  
og að samræmi sé í bótagreiðslum, þótt þörfin til bótanna sé af ólíkum orsökum  
sprottin.

Samkv. frv. er gert ráð fyrir, að starfssvið almannatrygginganna verði í tveimur  
meginþáttum, tekjutryggingu og heilsugæzlu. Heilsugæzlan er hvort tveggja í senn:  
Heilsuvernd og lækning og umönnun sjúkra. Heilsuverndin miðar að því að efla og  
vernda heilbrigðina, þ. e. að koma í veg fyrir sjúkdóma, en sjúkrahjálpin að því,  
að þeir, sem sjúkir eru orðnir, öðlist heilsuna aftur.

Svo er ætlað til, að heilsuverndarstarfsemin verði aukin mjög frá því, sem nú  
er. Heilsuverndar- og lækningastöðvum verði komið upp í öllum kaupstöðum og  
annars staðar, þar sem þörf krefur, með styrk úr ríkissjóði eftir sömu reglum og  
nú gilda um byggingar sjúkrahúsa. Séu þær reknar sem sjálfstæðar stofnanir eða  
í sambandi við sjúkrahúsin, eftir því sem bezt hentar á hverjum stað, og eru verkefni  
stöðvanna nánar tilgreind í 81. gr.

Gert er ráð fyrir, að hin einstöku sjúkrasamlög hætti að sjá fyrir sjúkrahjálp  
og að innheimta sérstakra sjúkrasamlagsiðgjalda falli niður. Er þá samlaganna í  
núverandi formi ekki lengur þörf, en ætlað er til, að heilsugæzlustarfsemi verði  
upp tekin í héruðunum sem framhald af þeim. Er því lagt til, að eignir samlaganna  
verði notaðar til þess að auðvelda og tryggja stofnun heilsuverndar- og lækninga-  
stöðva og efla starfsemi þeirra, enda taki stjórnir samlaganna við rekstri þessara  
stofnana, þar til sérstakar heilsugæzlunefndir verða kosnar að afstöðnum næstu  
sveitarstjórnarkosningum, eftir að alþýðutryggingalögin falla úr gildi, en heilsu-  
gæzlunefndir skal kjósa á sama hátt og samlagsstjórnir samkv. gildandi lögum.

Tryggingastofnunin semur síðan við heilsuverndarstöðvar um, að þær annist  
framkvæmd hinna ýmsu tegunda heilsuverndar, svo sem eftirlit með barnshafandi  
konum, mæðrum og unghörnum, heilbrigðiseftirlit í skólum, berklaskoðanir o. s.  
frv., við lækningastöðvar um læknishjálp utan sjúkrahúsa og við sjúkrahúsin um  
dvöl sjúklunga í sjúkrahúsum og meiri háttar aðgerðir þar.

Sjúkrahúsvist greiðist að fullu, meðan hennar er þörf að dómi læknis, án tillits  
til þess, hver sjúkdómurinn er og hversu löng legan er. Læknishjálp, lyf, umbúðir  
og þess háttar greiðist og að fullu í sjúkrahúsi. Utan sjúkrahúsa greiðist lækni-  
hjálp að  $\frac{3}{4}$  hlutum bæði hjá sérfræðingum og almennum læknum, en samkv. gild-  
andi lögum er læknishjálp almennra heimilislækna greidd að fullu á venjulegum  
vinnutíma þeirra. Samtímis þessari breytingu er gert ráð fyrir, að upp verði teknar  
greiðslur sjúkradagpeninga og sérfræðingahjálp aukist verulega. Svo er til ætlað,  
að föstum læknum, auk þeirra, er starfa eingöngu að heilsuvernd, verði fjölgað  
svo, að þeir séu nægilega margir til þess að sjá fyrir fullnægjandi læknishjálp.  
Launakjör þeirra verði miðuð við það, að þeim sé heimilt að taka gjald fyrir lækni-  
hjálp utan sjúkrahúsa, er samsvarar allt að  $\frac{1}{4}$  hluta hæfilegrar greiðslu, og skal  
gjaldið ákveðið af heilbrigðisstjórninni með opinberri gjaldskrá. Önnur sjúkrahjálp  
verður samkv. frv. aukin á ýmsum sviðum frá því, sem nú er, og skal vera hin sama,  
hvar sem menn dvelja á landinu. Mismunur sá, sem nú er á kostnaði við lækni-  
hjálp, eftir því hvort um er að ræða héraðslækna eða praktiserandi lækna, á að  
hverfa. Þá er og ætlað til, að tryggingarnar leggi fram fé til sérstakra sjóða, til þess  
að jafna aðstöðumun þeirra, sem búa í þéttbýli og strjálbýli, til læknisvitjana og  
sjúkraflutninga.

Er þess mjög að vænta, að með aukinni skipulegri heilsuverndarstarfsemi megi  
takast að bæta heilbrigði og hollustuhætti og draga á þann hátt úr sjúkdómum, þegar  
fram líða stundir, og því tjóni, beinu og óbeinu, sem af þeim leiðir. Bendir sú reynsla,  
sem þegar er fengin af berklavörnum og nokkrum öðrum heilsuverndarráðstöfunum,  
ótvírætt til þess, að réttmætt sé að vænta slíks árangurs. (Sbr. greinargerð í tillögum  
J. S. um heilsuvernd).

Hinn meginþátturinn í starfsemi trygginganna er tekjutryggingin. Henni er ætlað að tryggja mönnum tekjur til lífsframfaris, þegar getan til tekjuöflunar bregzt af ástæðum, sem hlutaðeigendum eru ekki sjálfráðar, svo sem: elli, örorku, sjúkdómum, slysum eða skorti fyrirvinnu. Frv. gerir ráð fyrir, að greiddar séu bætur í peningum, þegar svo er ástátt sem nú skal greina:

### 1. Elli- og örorkulífeyrir.

Rétt til hans eiga allir þeir, sem orðnir eru 67 ára eða eldri eða hafa misst  $\frac{3}{4}$  starfsorku sinnar.

### 2. Barnalífeyrir og fjölskyldubætur.

Barnalífeyririnn skal nema  $\frac{2}{3}$  hlutum ellilífeyris og greiðist með munaðarlausum börnum, börnum ekkna, gamalmenna og öryrkja innan 16 ára aldurs, svo og með óskilgetnum börnum, en þá helst endurkröfuréttur á hendur föðurnum óskertur.

Fjölskyldubætur nema hálfum barnalífeyri og greiðast með öllum þeim börnum, sem eru umfram þrjú í fjölskyldu. Einnig skal greiða fjölskyldubætur með þremur fyrstu börnunum, ef tekjur föðursins rýrna svo vegna sjúkdóma eða slysa, að hann öðlist rétt til dagpeninga.

### 3. Bætur til mæðra og ekkna

eru þessar:

- Fæðingarhjálp. Hún greiðist með ákveðinni upphæð fyrir hverja fæðingu og auk þess sem mánaðarleg greiðsla í þrjú mánuði samtals, fyrir og eftir barnsburð, ef konan stundar atvinnu utan heimilis.
- Ekkjubætur greiðast við fráfall eiginmanns með ákveðinni mánaðargreiðslu í þrjú mánuði og auk þess nokkur jarðarfararstyrkur.
- Ekkjulífeyrir greiðist auk þessa þeim ekkjum, sem hafa börn innan 16 ára á framfæri, og skal hann nema hálfum ellilífeyri.

### 4. Sjúkrabætur. (Dagpeningar).

Þær greiðast hinum tryggðu, ef þeir eru óvinnufærir umfram ákveðinn biðtíma, vegna sjúkleika eða slysa og að uppfylltum öðrum skilyrðum. Eru dagpeningarnir nokkru hærri en venjulegur lífeyrir og mismunandi eftir því, hvort um einhleypa eða kvænta menn er að ræða, og greiðast í allt að 26 vikur á ári.

Um slysabætur til öryrkja, ekkna og annarra nánustu vandamanna eru nokkur sérákvæði, og eru þau tekin óbreytt úr gildandi löggjöf. Slysatryggingin nær þó, eins og áður er sagt, aðeins til launþega, en þar sem bætur til barna og lífeyrir ekkna eru yfirleitt hinar sömu, hver sem ástæðan er til fráfalls mannsins, hefur nefndin ekki gert tillögur um að láta slysatrygginguna ná til allra slysa.

Gert er ráð fyrir, að landinu sé skipt í tvö verðlagssvæði:

Reykjavík og kaupstaðir með 2000 íbúa og þar yfir teljast I. verðlagssvæði, en aðrir landshlutar II. verðlagssvæði. Eru bótaupphæðirnar  $\frac{1}{4}$  (25%) lægri á II. verðlagssvæði en I. verðlagssvæði. Lagt er til, að fullur ellilífeyrir á I. verðlagssvæði sé kr. 1200.00 fyrir einstakling, auk verðlagsuppbótar, eða um kr. 3420.00 á ári, miðað við núverandi vísitölu (285), en lækkar nokkuð fyrir hvort, ef um hjón er að ræða. Barnalífeyrir verður á sama hátt þriðjunglægri, eða kr. ca. 2280.00, og fjölskyldubætur kr. 1140.00 fyrir hvert barn, ekkjulífeyrir kr. 1710.00, allt miðað við I. verðlagssvæði. Dagpeningar séu hinir sömu fyrir kvænta menn og slysatryggingin greiðir nú og jafnháir, hvar sem er á landinu, kr. 7.50 á dag auk verðlagsuppbótar, eða ca. kr. 150.00 á viku, miðað við núverandi vísitölu, en þriðjunglægri fyrir einhleypa.

Bótaþegar eiga rétt til þeirra upphæða, sem að framan greinir, en auk þess er

Tryggingastofnuninni heimilt, þegar sérstaklega stendur á, að ákveða hærri bætur. Þannig er gert ráð fyrir, að tryggingaráð geti hækkað elli- og örorkulífeyrinn um allt að 40%, ef bótaþegi þarfnast sérstakrar umönnunar eða hjúkrunar. Enn fremur eru nokkrar fleiri heimildir til að auka við bæturnar og jafnframt til að greiða öðrum en þeim, er að framan greinir, nokkrar bætur, ef alveg sérstakar ástæður eru fyrir hendi.

Frumvarpið gerir ráð fyrir, að rétturinn til bóta sé jafn fyrir alla, án tillits til stétta eða efnahags, sbr. fyrrnefnt bréf ráðherrans og þá stefnu, sem mjög ryður sér nú til rúms, að komast hjá vandasömu og hvítleiðu mati á ástæðum einstaklinganna, enda ávallt tiltölulega litill hluti þjóðarinnar, sem hefur svo miklar tekjur, að ekki sé þörf fyrir bæturnar, ef eitthvað verulega bjátar á. Hins vegar er gert ráð fyrir því í bráðabirgðaákvæðunum, að rétturinn til lífeyris til handa ekkjum, gamalmönnum, börnum í einstökum tilfellum og öryrkjum, öðrum en slysaöryrkjum, sé bundinn við ákveðið tekjuhámark í næstu 5 ár.

Nefndin gerir ráð fyrir, að mestur hluti núverandi kostnaðar sveitarfélaganna við fátækraframsfærsluna flytjist yfir á tryggingarnar, þar sem elli, sjúkdómar, örorka, slys og ómegð, auk atvinnuleysis, sem sérstaklega verður vikið að á öðrum stað, hafa jafnan verið helztu ástæður til þess, að menn hafa þurft að leita framfærslustyrks. Kostnaður ríkissjóðs vegna heilbrigðismála, svo sem laun lækna, framfærsla sjúkra manna og örkumla o. þ. h., flyzt og að langmestu leyti yfir á tryggingarnar.

Frv. gerir ráð fyrir, að kostnaðurinn við tryggingarnar sé borinn uppi af sömu aðilum og nú leggja fram fé til þessara mála, þ. e. a. s. hinum tryggðu, atvinnurekendum, sveitarfélögum og ríkissjóði.

Iðgjöld hinna tryggðu eru mismunandi samkvæmt frv. eftir verðlagssvæðum og eftir því, hvort um karla eða konur, einhleypa eða hjón er að ræða. Nema þau frá 7 krónum á mánuði fyrir ógiftar konur á II. verðlagssvæði upp í 15 krónur fyrir kvænta menn á I. verðlagssvæði, hvort tveggja auk verðlagsuppbótar. Iðgjaldið verður því frá kr. 239.00 upp í kr. 513.00 á ári, miðað við núverandi vísitölu (285). Iðgjöld atvinnurekenda vegna slysatrygginganna geta væntanlega lækkað nokkuð, en hins vegar er þeim ætlað, auk áhættuiðgjaldsins, að greiða iðgjald til trygginganna, kr. 1.50 fyrir hverja vinnuviku, að viðbætti verðlagsuppbót. Ætla má, að framangreind iðgjöld hrökkvi fyrir um  $\frac{3}{4}$  hlutum af heildarkostnaði trygginganna, og er gert ráð fyrir, að sveitarfélögin og ríkissjóður beri hina  $\frac{1}{4}$  hluta kostnaðarins. Þá eiga og sjóðir þeir, sem alþýðutryggingarnar hafa safnað og ætla má, að nemi milli 30 og 40 milljónum króna, þegar alþýðutryggingalögin falla úr gildi, að renna til almanna-trygginganna. Verða þeir eins konar varasjóðir og fyrsta starfsfé stofnunarinnar, en þó má verja fé úr þeim til þess að greiða fyrir því, að upp verði komið nauðsynlegum stofnunum í sambandi við tryggingarnar, svo sem elliheimilum, vinnuheimilum fyrir öryrkja og heilsuverndar- og lækningastöðvum, eins og áður segir.

Heildarútgjöld trygginganna eru áætluð nokkru lægri en gert er ráð fyrir í kostnaðaráætlun Jóns Blöndals og Jóhanns Sæmundssonar, eða um 72 milljónir króna, og er þá miðað við takmarkanir þær næstu 5 ár á lífeyrisgreiðslum, sem að framan getur. Fer hér á eftir yfirlit, er sýnir, í hverju þessi mismunur liggur, svo og áætlun um skiptingu útgjaldanna og aukningu þeirra, frá því sem nú er. Er þá gengið út frá áætluninni á bls. 98—99 í bókinni „Almannatryggingar á Íslandi“ með þeim breytingum, sem leiðir af breytingum frv. frá tillögum, og miðað er við vísitölu 285. Enn fremur er gengið út frá áætluninni á bls. 118 í nefndri bók, að því er snertir kostnað við þau hlunnindi, sem nú eru veitt og innifalin eru í frv.

Kostnaður samkvæmt frv.		Kostnaður samkvæmt nógildandi lögum (áætlað '45)					
Tegund	Alls millj. kr.	Alls millj. kr.	Einstaklingar	Sveitarfélög	Ríkissjóður	Atvinnurekendur	Tegund
I. Elli- og örorkulífeyrir	23.8	5.8	»	3.0	2.8	»	Ellilaun og örorkubætur
II. Heilsugæzla og sjúkrá-hjálp	19.0	9.0 3.5	5.5 »	1.7 0.5	1.8 3.0	»	Tillög til sjúkratrygginga Ríkisframf. sjúkra og ör-kumla
		2.5 1.5	» »	» »	2.5 1.5	»	Rekstrarhalli sjúkrahúsa Til læknaþjónustunnar o. þ. h.
III. Slysstryggingar	4.2	3.8	»	»	»	3.8	Slysstryggingar
IV. a. Barnalífeyrir	5.6	3.5	»	3.5	»	»	Framfærslumál
b. Fjölskyldubætur	4.2						
V. Mæðra- og ekkjubætur	5.9						
VI. a. Sjúkrabætur	5.7						
b. Dánarbætur	0.6						
VII. Rekstrarkostnaður	3.0	2.7	0.9	1.2	0.4	0.2	Rekstrarkostnaður
VIII. Frádráttarliðir	÷ 3.0	»	»	»	»	»	
IX. Atvinnustofnun	3.0	»	»	»	»	»	
Samtals	72.0	32.3	6.4	9.9	12.00	4.0	
Auk þessa er nú greitt til Lífeyrissjóðs Íslands til sjóðsmyndunar	»	6.2	6.2	»	»	»	Lífeyrissjóðsgjöld
Alls	72.0	38.5	12.6	9.9	12.00	4.0	

Upphæðir þær, sem tilfærðar eru á bls. 118, er ekki rétt að taka allar með í þennan samanburð, þar sem nokkrar þeirra snerta ekki þau hlunnindi, sem frv. gerir ráð fyrir. Þessar upphæðir eru:

1. Sérstakir eftirlaunasjóðir, sem gert er ráð fyrir, að starfi áfram 3.2 millj. kr.
2. Styrktar- og eftirlaunagreiðslur á fjárl., sem gera verður ráð fyrir, að haldi áfram að nokkru leyti fyrst um sinn 2.0 — —
3. Stríðstryggingar, sem eru óviðkomandi þessu frv. 2.0 — —
4. Til sjúkrahúsa og þ. h., sem einnig er gert ráð fyrir, að haldi áfram að greiðast úr ríkissjóði að nokkru leyti 1.5 — —

Samtals 8.7 millj. kr.

Hins vegar eru teknar með í samanburðinum tvær upphæðir, 0.3 millj. í slysstryggingunni og 1.5 millj. í sjúkratryggingunni, sem báðar eru taldar ganga til sjóðsmyndunar. En þar sem á þessar sjóðmyndunir ber að líta sem ráðstafanir til að mæta sveiflum frá ári til árs, er eðlilegast að telja þær með í hlunnindum þeim, sem nú eru veitt. Meira vafamál er um núverandi lífeyrissjóðsgjöld, 6.2 millj., sem að mestu leyti er sparifjársofnun, til þess ætluð að geta í framtíðinni ásamt vöxtum Lífeyrissjóðs Íslands staðið undir ellilífeyrisgreiðslum. En þar sem þær greiðslur yrðu vafalaust lægri en ellilífeyrir samkv. frv. og mundu því falla niður án þess að nokkur hlunnindi séu skert, ef frv. verður samþykkt, þykir þó réttara að taka þessa upphæð með í samanburðinum.

Þá skal bent á það, að upphæðin „Útgjöld til framfærslumála“ er tekin með óskert

í yfirlitinu, þar sem gera má ráð fyrir, að hún mundi að langmestu leyti falla niður í framtíðinni og færast yfir á tryggingarnar.

Yfirlitið hér að framan má einnig líta á frá öðru sjónarmiði og skoða það sem yfirlit yfir útgjöld þeirra, sem kostnaðinn eiga að bera. Er þá réttara að umreikna núverandi kostnað þannig, að hann miðist einnig við vísitöluna 285. Lítur samanturðurinn þá þannig út, reiknaður í millj. kr.:

	Einstakl.	Atvinnur.	Sveitarfél.	Ríkissj.	Alls
Núverandi kostnaður .....	13.1	4.2	10.3	12.4	40.0
Kostnaðaráætlun samkv. frv. ....	20.9	11.8	15.3	24.0	72.0
Hækkun .....	7.8	7.6	5.0	11.6	32.0
Hækkun í % frá núverandi kostnaði ....	60	181	49	93	80

Iðgjöld einstaklinga eru þá lækkuð um 5% og færð yfir á sveitarfélögin með til-  
liti til 111. gr.

Skipting útgjaldanna samkvæmt framangreindri áætlun milli ofanefndra aðila verður þessi:

Hinir tryggðu .....	kr. 20.9 millj. eða	29 %
Atvinnurekendur .....	— 11.8 —	16.5%
Sveitarfélög .....	— 15.3 —	21.0%
Ríkissjóður .....	— 24.0 —	33.5%
Alls kr. 72.0 millj. eða		100 %

Meira en helmingur af kostnaðaraukningunni er hækkun á lífeyri til gamalmenna og öryrkja. Barnalífeyrir og ekkna- og mæðrabætur er áætlað samtals 11.5 millj. kr., og er mikill meiri hluti þeirrar upphæðar aukning frá því, sem nú er.

Þá er gert ráð fyrir því, að um 3 millj. kr. af árlegum tekjum tryggingasjóðs renni til Atvinnustofnunar ríkisins, þegar henni verði komið á fót, þ. e. a. s. til ráðstafana til þess að afstýra atvinnuleysi, til fyrirgreiðslu fyrir öryrkja, sem geta unnið, og til atvinnuleysistrygginga. Auk þess eru nú í vörzlum Tryggingastofnunarinnar rúml. 3 millj. kr., sem er hluti af verðlækkunarskatti 1943 og ætlunin er, að varið verði í sama skyni.

Í frv. eru engin ákvæði um atvinnuleysistryggingar eða framlög til öryrkja undir 75%. En nefndin hefur til athugunar fyrrnefndar tillögur Jóns Blöndals um Atvinnustofnun ríkisins. Samkvæmt þeim tillögum er þessari stofnun ætlað að sjá um vinnu-  
miðlun almennt og til öryrkja undir 75% sérstaklega, svo og að annast um greiðslu atvinnuleysisbóta (dagpeninga) til öryrkja, ef ókleift reynist að útvega eða sjá þeim fyrir vinnu, og til annarra, sem atvinnuleysistryggingin nær til og eins er ástatt um. Nefndin gerir ráð fyrir að geta innan skamms gert grein fyrir athugun sinni á nefnd-  
um tillögum.

Nefndinni er það ljóst, að eitt meginskilyrði þess, að tryggingarnar nái tilgangi sínum, er það, að starfsorka þjóðarinnar sé notuð til gagnlegra framkvæmda, en ekki sóað eða gerð verðlital vegna atvinnuleysis, ófullkominna starfstækja eða skorts á skipulagi.

Markmið almannatrygginganna er að útrýma skorti, en afkoma og lífskjör þjóð-  
arinnar í heild er undir því komið, að starfsorka hennar komi að sem fyllstum notum. Skorti lífsnauðsynja má útrýma með tryggingum, ef atvinnuleysi er haldið í skefjum. Útrýming atvinnuleysisins er í rauninni þýðingarmesta forsendan fyrir því, að tak-  
ast megi að skapa félagslegt öryggi. Tryggingarnar eru ekki einhlitar í því efni, ef þjóðartekjurnar bregðast, en þær hljóta að rýrna, ef vinnuaflíð er ekki hagnýtt, og því meir sem kveður að atvinnuleysinu.

Samkv. bráðabirgðatölum Hagstofunnar voru nettótekjur skattgreiðenda samkv. skattskráum um kr. 640 millj. árið 1943, en þjóðartekjurnar í heild eru það ár áætlaðar um 750 millj. kr., sjá bls. 195—6 í ritinu „Almannatryggingar á Íslandi“. Tekjurnar 1944 eru þar áætlaðar nokkru hærri, sem svarar hækkun vísitölunnar úr 256 í 268 stig, eða um 800 millj. kr. Þegar þess er gætt, að meðalvísitala ársins 1943 var

256 stig, en kostnaðaráætlun trygginganna er miðuð við núverandi vísitölu, 285 stig, virðist mega ætla, að kostnaður trygginganna þurfi eigi að fara fram úr 9—10% þjóðarteknanna, nema um verulegt atvinnuleysi sé að ræða. Þegar litið er til þess, hversu mörg og stór verkefni bíða hér óleyst á fjölmörgum sviðum, hversu hagur okkar gagnvart útlöndum nú er góður og jafnframt hafðar í huga þær stórfelldu ráðstafanir, sem þegar hafa verið gerðar og verið er að gera til þess að afla landsmönnum nýrra, fullkomnari framleiðslutækja, ætti ekki að þurfa til slíks að koma, ef réttilega og skynsamlega er á málunum haldið.

Í riti Jóns Blöndals „Alþýðutryggingar á Íslandi og nokkrum öðrum löndum“ er gerð grein fyrir því, hversu þeim málum er skipað í ýmsum þeim löndum, sem eðlilegast má telja að gera samanburð við. Ýmsir annmarkar eru þó á því að gera slíkan samanburð í stuttu máli þannig, að á honum sé byggjandi, en nefndin hefur það mál enn þá til athugunar og mun væntanlega síðar geta gert grein fyrir því atriði.

Um einstök atriði frumvarpsins vilja einstakir nefndarmenn taka þetta fram:

Haukur Þorleifsson telur, að lífeyrir gamalmenna og öryrkja sé lægri í frv. en vera ætti og þurfi að hækka um 25%.

Brynjólfur Stefánsson og Garðar Þorsteinsson stungu upp á því, að til 70 ára aldurs skyldi ekki greiða nema hálfan lífeyri, eða láta hann fara stighækkandi úr 50% í 100% á bilinu frá 67—70 ára. Nefndarmenn eru hins vegar sammála um, að upphæðirnar þurfi að endurskoða með tilliti til raunverulegs framfærslukostnaðar, sbr. bráðabirgðaákvæði frumvarpsins.

Haukur Þorleifsson og Jens Hólmgeirsson telja, að æskilegra væri að innheimta nokkurn hluta persónuþjáltsins sem hundraðsgjald af tekjum, t. d. 2% af tekjum umfram lágmark, og að takmörkun sú á lífeyrisgreiðslum, sem felst í 1. lið bráðabirgðaákvæða frumvarpsins, ætti eigi að vera tímabundin.

Haraldur Guðmundsson og Jens Hólmgeirsson telja, að greiðslur fjölskyldubóta ættu að hefjast með þriðja barni og að sjóðfélagar hinna sérstöku lífeyrissjóða ættu að hafa sömu réttindi og skyldur gagnvart almannatryggingunum og aðrir íslenskir ríkisborgarar, en sérsjóðirnir að sjá fyrir viðbótartryggingum, a. m. k. svo fullkomnum, að félagar sjóðanna missi einskis í, en í frv. er lagt til, að sérsjóðirnir starfi sjálfstætt og annist að fullu lífeyristryggingar meðlima sinna.

Jens Hólmgeirsson telur réttmætt, að atvinnurekendaíðgjald, sbr. 114. gr., falli niður, eða a. m. k. verði stórlega lækkað, þegar svo stendur á, að börn eða fósturbörn yfir 16 ára aldur vinna hjá foreldrum sínum eða vandamönnum fyrir lágt eða óverulegt kaup.

Garðar Þorsteinsson tekur enn fremur fram:

„Ég tel mig ekki bundinn af ákvæðum þessa frumvarps umfram það, er felst í málefnasamningi núverandi ríkisstjórnar.“

Nefndarmenn eru sammála um, að með frumvarpi þessu sé gengið langt í þá átt að tryggja félagslegt öryggi landsmanna og mun lengra en áður hefur verið farið hér á landi. Hins vegar hafa tryggingarnar líka skv. frv. mjög mikinn aukinn kostnað í för með sér, eða hækkun, sem nemur ca. 80% frá því, sem nú er, en eins og málið hefur verið lagt fyrir nefndina, telur hún það utan síns verkahringis að benda á tekjuöflunarleiðir fyrir ríki og sveitarfélög til þess að mæta þeim kostnaði.

Þá vill nefndin enn minna á það, að frv. þetta eitt út af fyrir sig nægir ekki til að tryggja fullkomið félagslegt öryggi, þar sem það tekur ekki til atvinnulausra né til öryrkja undir 75%, að öðru leyti en því, að ákveðið stofnfé og árlegt framlag er ætlað í þessu skyni. Er nefndinni ljóst, að það framlag hrekkur skammt, ef til verulegs atvinnuleysis kemur. Er frv. því samið með það fyrir augum, að gerðar verði sérstakar ráðstafanir varðandi þessi mál.

Félagsmálaráðherra fól 3 læknum, þeim Guðmundi Thoroddsen prófessor, Magnúsi Ágústssyni héraðslækni og Snorra Hallgrímssyni dr. med., að athuga sérstaklega tillögurnar um heilsugæzlu, og fylgir umsögn þeirra hér með á sérstöku fylgiskjali.

Skal nú vikið að einstökum greinum frv. Hér á eftir eru lög nr. 74 31. des. 1937 nefnd alþtrl. 1937 og lög nr. 104 39. des. 1943 alþtrl. 1943.

Um 1. gr.

Samkvæmt gr. er það skilyrði til þess, að menn séu tryggðir samkv. lögnum og njóti réttinda þeirra, er þar greinir, að þeir séu íslenskir ríkisborgarar og dvelji jafnframt hér á landi. Íslenskum ríkisborgurum, sem dveljast erlendis, er þó gefinn kostur á að halda réttindum sínum, sbr. 108. gr. Enn fremur gætu þeir fengið réttindi í öðru landi samkv. samningum, er gerðir væru skv. 139. gr.

Erlendir ríkisborgarar, sem dvelja hér á landi, eru ekki tryggingarskyldir og njóta ekki réttinda, nema sérstaklega hafi verið um það samið, sbr. 139. gr.

Um 2. gr.

Grein þessi svarar til 1., 2. og 3. gr. í alþýðutryggingalögnum 1943. Er gert ráð fyrir, að Tryggingastofnun ríkisins (hér eftir nefnd Tryggingastofnunin) starfi áfram og annist framkvæmd hinna nýju trygginga.

Skal skipta henni í deildir eftir þörfum, en deildaskiptingin er ekki lögákveðin eins og nú er. Lagt er til, að deildirnar hafi sameiginlegan fjárhag, gagnstætt því, sem nú er.

Athygli skal vakin á því, að felld er niður heimild 5. gr. alþýðutryggingalaganna 1943 til að fela Tryggingastofnuninni framkvæmdastjórn skyldra opinberra stofnana, svo sem Samábyrgðarinnar og Brunabótafélags Íslands.

Um 3. gr.

Svarar til 4. gr. alþtrl. 1943, þó er hér gert ráð fyrir því, að sá ráðherra, sem fer með heilbrigðismál, hafi ætíð yfirumsjón með framkvæmd III. kafla laganna, um heilsugæzlu, þar eð frv. fer miklu lengra inn á svið heilbrigðismála en alþtrl.

Um 4. og 5. gr.

Svara efnislega til 1. og 2. mgr. 6. gr. alþtrl. 1943.

Um 6. og 7. gr.

Hér er um gagngerða breytingu að ræða á skipun tryggingaráðs frá því, sem ákveðið er í 7. gr. alþtrl. 1943. Samkv. þeirri gr. eiga sæti í ráðinu 5 menn kosnir hlutfallskosningu í sameinuðu Alþingi. Í frv. er hins vegar lagt til, að ráðsmönnum verði fjölgað um 3, eða upp í 8, en af þessum 8 mönnum kjósi Alþingi aðeins 4, ráðherra skipi 3, tvo þeirra læknisfróða eftir sérstakri tilnefningu, en einn án tilnefningar, sem er formaður ráðsins, og loks er svo landlæknir sjálfkjörinn í ráðið.

Talið var rétt að gera þessa breytingu á skipan tryggingaráðs með hliðsjón af þeirri miklu aukningu, sem verður á starfssviði þess, sérstaklega um heilbrigðismál.

Deildaskipting tryggingaráðs skv. 7. gr. frv. er nýmæli. Eru hin læknisfræðilegu atriði trygginganna lögð undir aðra deildina, sem að meiri hluta er skipuð læknisfróðum mönnum.

Um 8. gr.

Svarar til 9. gr. alþtrl. 1943, en val fulltrúanna gert einfaldara og ákvæðin að öðru leyti miðuð við þá venju, sem myndast hefur.

Um 9. gr.

Þarfnast ekki skýringa.

Um 10. gr.

Nauðsynlegt þykir að gera gagngerða breytingu á öllu skipulagi trygginganna um leið og hlunnindin eru felld í eitt heildarkerfi og öll iðgjöld sameinuð. Til þess að tryggja samræmi í framkvæmd tryggingalaganna er óhjákvæmilegt, að Tryggingastofnunin hafi skrifstofur í öllum landshlutum. Skal skipta landinu í tryggingaumdæmi eftir því, sem hagkvæmt þykir, og hefur Tryggingastofnunin skrifstofur

í hverju umdæmi og umboðsmenn eftir því, sem þörf krefur. Kemur þetta skrifstofu-kerfi í staðinn fyrir núverandi sjúkrasamlög og umboðsmenn slysatryggingarinnar, auk þess sem ýmsum störfum, sem nú eru í höndum sveitarstjórna, svo sem úthlutun ellilauna og örorkubóta, verður af þeim létt og þau falin þessum skrifstofum.

Í frv. er gert ráð fyrir, að í stað sjúkrasamlagsstjórna þeirra, sem nú eru, og að nokkru leyti í stað umboðsmanna trygginganna komi trygginganefndir í hverju trygg-ingaumdæmi til að fylgjast með rekstri trygginganna. Nefndir þessar skulu kosnar af sveitarstjórnnum þeim, er hlut eiga að máli, eftir sömu reglum og nú gilda um kosningu sjúkrasamlagsstjórna.

Um 11. gr.

Hér er um nýmæli að ræða. Svipuð fulltrúabing hafa þó verið haldin nokkrum sinnum, síðan alþýðutryggingarnar gengu í gildi, með fulltrúum sjúkrasamlaga og starfsmönnum Tryggingastofnunarinnar. Hafa þing þessi verið á margan hátt til gagns.

Um 12. gr.

Fyrsta málsgr. er efnislega samhljóða 3. mgr. 7. gr. alþtrl. 1943. Í 2. mgr. er það nýmæli, að Tryggingastofnunin skuli gefa út árbók, og er það í samræmi við þá venju, sem myndast hefur.

## II. KAFLI

### Bætur greiddar í peningum.

#### 1. Elli- og örorkulífeyrir.

Um 13. gr.

Aldurstakmarkið er hér hið sama og í núgildandi lögum um alþr., sbr. ákvæðin um greiðslu ellilífeyris í 51. gr. og ellilauna skv. 81. gr. alþtrl. 1937.

Samkv. 1. mgr. þessarar gr. frv., sem þó kemur ekki að fullu til framkvæmda fyrr en 5 árum eftir gildistöku laganna, sbr. 1. tölul. ákvæða til bráðabirgða, eiga allir íslenskir ríkisborgarar, sem náð hafa umræddum aldri, rétt til ellilífeyris, án tillits til efnahags, nema þeir séu búsettir erlendis, séu sjóðfélagar viðurkenndra lífeyris-sjóða eða á annan hátt undanteknir í lögnum, sbr. 17. og 74. gr.

Um 14. gr.

Skipting þessi á landinu í verðlagssvæði er byggð á áætluðum mismun á framfærslukostnaði í hinum ýmsu landshlutum.

Um 15. gr.

Ætlað er til, að þær fjárhæðir, sem hér eru ákveðnar, nægi bótaþegum til framfærslu, ef þeir eru heilsuhraustir og sjálfbjarga, án tekna annars staðar að. En þar eð þær áætlanir um framfærslukostnað, sem fjárhæðir þessar byggjast á, eru mjög óvissar, telur nefndin rétt, að bótaupphæðirnar verði fljótlega teknar til endurskoðunar. Er ákvæði um það sett í 6. tölulíð bráðabirgðaákvæða frumvarpsins.

Í 2. mgr. er lagt til, að sömu reglu og um hjón sé fylgt um greiðslu ellilífeyris til karls og konu, sem búa ógift saman, ef þau hafa sameiginlegt heimilishald.

Um 16. gr.

Sú hækkun á lífeyrisgreiðslum, sem ákveðin er í greininni, ef maður frestar að taka lífeyri, miðast við dánarlikur í hverjum aldursflokki. Á með því að vera nokkurn veginn fyrirbyggt, að tryggingin bíði halla, þótt lífeyristöku sé frestað.

Hins vegar þykir sjálfsgagt, að við gildistöku laganna sé miðað við lífeyrisupp-hæðirnar skv. 15. gr., þótt maður sé þá eldri en 67 ára, en hins vegar hækkar lífeyririnn einnig, þegar svo stendur á, ef frestað er að taka hann.

Grein þessi svarar til 51. gr. alþtrl. 1937, en hækkunarreglurnar eru hér talsvert frábrugðnar.

Um 17. gr.

Greinin þarfnast ekki sérstakra skýringa. Þó þykir rétt að vekja athygli á, að í 103. gr. eru settar reglur um stofnun elliheimila og að ellistyrktarsjóðir þeir, sem nú eru í vörzlum Tryggingastofnunarinnar, eiga að renna til þeirra. Enn fremur er í 106. gr. heimild fyrir Tryggingastofnunina til að veita lán til elliheimila og stofnana fyrir öryrkja.

Um 18. gr.

Réttur til örorkulífeyris er hér bundinn við 75% örorku, en er í alþtrl. 1937 bundinn við 50%, sbr. 52. gr. þeirra l., um örorkulífeyri, og 81. gr. sömu laga, um örorkubætur, en að öðru leyti er skilgreining á því, hverjir teljist öryrkjar, að mestu óbreytt frá því, sem er í alþtrl.

Ástæðan til þess, að örorkumarkið er hækkað hér, er sú, að gert er ráð fyrir sérstakri forsjá öryrkja, sem hafa meiri vinnugetu en þetta.

Um 19. gr.

Þarf ekki skýringa.

## 2. Barnalífeyrir og fjölskyldubætur.

Ákvæði frv. um barnalífeyri og fjölskyldubætur eru algert nýmæli í islenskri tryggingalöggjöf.

Um 20. gr.

Um bótauppæðir þær, sem hér eru ákveðnar, sjá aths. við 14. gr.

Um 21. gr.

Rétt þykir að setja ákvæði um, að kjörbörn hafi verið á framfæri bótaþega einhvern ákveðinn tíma, til þess að koma í veg fyrir, að tryggingin sé misnotuð.

Um 22. gr.

Þau atvik, sem valda örorku, ber oft skyndilega að höndum, og er því ekki sama ástæða til að óttast misnotkun í sambandi við töku kjörbarna eins og þegar um elli-lífeyrisþega er að ræða. Er því heimilt hér að gera undantekningu frá 5 ára frestinum, sem ákveðinn er um kjörbörn skv. 21. gr.

Um 23. gr.

Með framfærslulögum, nr. 135 31. des. 1935 (sbr. nú l. nr. 52 12. febr. 1940), voru teknir upp styrkir með börnum ekkna. Fengu ekkjur, sem hafa börn á framfæri, rétt til að fá úrskurðaðan af valdsmanni styrk með börnum sínum, ef þær væru ekki einfærar um að kosta framfærslu þeirra og uppeldi. Skyldi styrkur þessi vera jafnhár meðalmeðlagi í heimilissveit barnsins. Framkvæmd þessara ákvæða mun ekki hafa verið eins alls staðar á landinu, en t. d. í Reykjavík munu flestar eða allar ekkjur, sem þess hafa heiðzt, hafa fengið slíkan meðlagsúrskurð. Hér er lagt til, að öllum ekkjum, án tillits til efnahags, sé greiddur lífeyrir með öllum börnum innan 16 ára, sem þær hafa á framfæri sínu, sbr. þó 1. tölulið bráðabirgðaákvæðanna.

Í síðustu mgr. er heimilað að greiða ekkli barnalífeyri, ef fyrirsjáanlegt er, að tekjur hans hrökkvi eigi til að sjá fjölskyldunni farborða. Yfirleitt er byggt á því í frv., að eiginmaður sé aðalfyrirvinna heimilisins og að tryggja þurfi fyrir því, ef hann fellur frá, þar eð tiltölulega sjaldgæft er, að konan vinni utan heimilis.

Hins vegar getur fráfall eiginkonu stundum skapað heimilinu þá fjárhagsörðugleika, að erfitt sé fyrir mann hennar að sjá fyrir því, og er þá eigi síður ástæða til að tryggja framfærslu barnanna en í hinu tilfallinu.

Um 24. gr.

Enda þótt ætlazt sé til, að lífeyrisupphæðir skv. 20. gr. nægi yfirleitt til fullrar framfærslu barna, getur þó stundum þurft að greiða herra með munaðarlausum börn-

um heldur en börnum, sem eiga annað foreldri á lífi. Er því í 2. mgr. veitt heimild til að hækka lífeyri munaðarlausra barna um allt að 50% frá því, sem ákveðið er í 20. gr.

Um 25. gr.

Ekki þykir síður ástæða til að tryggja börnum lífeyri, þegar svo stendur á sem í þessari gr. segir, heldur en þegar um hjónabandsbörn er að ræða. Kom sama sjónarmið fram í hinni eldri tryggingalöggjöf, sbr. nú 18. gr. alþtrl. 1943.

Um 26. gr.

Aðstaða barna þeirra, er um ræðir í gr., er að flestu leyti sambærileg við aðstöðu barna ekkna. Þykir því rétt að tryggja þeim sams konar lífeyri, ef fjárhagsástæður eru slíkar, að þess sé þörf.

Einsætt þykir, að maðurinn endurgreiði bætur, þegar til hans næst.

Um 27. gr.

Gert er ráð fyrir, að mæður geti fengið barnalífeyri með óskilgetnum börnum sínum í stað þeirra meðlaga, sem nú eru greidd skv. l. nr. 46 27. júní 1921, um afstöðu foreldra til óskilgetinna barna.

Þykir nógildandi fyrirkomulagi í þessu efni um margt ábótavant, og vísast um það til hinnar almennu greinargerðar hér að framan.

Sú breyting er gerð, að í stað þess, að nú getur móðirin snúið sér með úrskurðinn til sveitarstjórnar í heimilissveit sinni og fengið meðlagið greitt úr sveitarsjóði, getur hún samkvæmt frv. snúið sér til næstu skrifstofu Tryggingastofnunarinnar, þ. e. Tryggingastofnunin kemur hér í stað sveitarfélagsins.

Í sambandi við ákvæði þessarar greinar sem og raunar ýmis önnur ákvæði frv., er nauðsynlegt, að fram fari gagngerð endurskoðun framfærslulaganna og annarra laga, sem þetta efni snerta.

Lög þau, sem vitnað er til í síðustu mgr. gr., eru lögin um afstöðu foreldra til óskilgetinna barna. Virðist eðlilegt, að Tryggingastofnunin geti notið þess hagræðis, er 25. gr. þeirra laga veitir, þar eð hún greiðir barnalífeyrinn áfram.

Um 28. gr.

Vísast til aths. við 27. gr.

Um 29. gr.

Vísast til aths. við 26. gr.

Um 30. gr.

Upphæðir þessar jafngilda hálfum barnalífeyri samkv. 20. gr.

Um 31. gr.

1. og 2. mgr. þarfnast ekki skýringa.

Rétt þykir í 3. mgr. að vísa til 3. mgr. 60. gr., þar sem skilgreint er nánar, hvaða börn teljist fósturbörn.

Um 32. gr.

Þarfnast ekki skýringa.

Um 33. gr.

Það er að sjálfsögðu mikilsvert atriði, að eftirlit sé haft með því, að þær bætur, sem hér um ræðir, komi að sem bestum notum. Geta verið mikil vandkvæði á því fyrir Tryggingastofnunina að fylgjast sjálf nógu vel með þessu. Er því lagt til, að hún hafi samvinnu við barnaverndarnefndir og aðra aðila, sem fylgjast eiga með uppeldi og framfærslu barna.

### *3. Bætur til mæðra, ekkna o. fl.*

Ákvæði þau, sem hér um ræðir, eru öll nýmæli í islenskri tryggingalöggjöf, þegar frá eru tekin ákvæðin um fæðingarstyrk, sbr. aths. við 34. gr.

#### Um 34. gr.

Í gr. er gert ráð fyrir þrenns konar bótagreiðslum til mæðra við barnsburð: Í fyrsta lagi kr. 80.00, sem allar mæður eiga rétt á, sbr. 1. mgr., í öðru lagi fá mæður, sem stunda vinnu utan heimilis, auk greiðslu samkv. 1. mgr. kr. 140.00 mánaðarlega í allt að þrjú mánuði, ef tilteknum skilyrðum er fullnægt. Í þriðja lagi fá mæður, sem ekki stunda atvinnu utan heimilis síns, auk þeirra kr. 80.00 skv. 1. mgr., kr. 109.00 upp í fæðingarkostnaðinn, sbr. 5. mgr.

Ákvæði þessi um fæðingarstyrk eru ekki algert nýmæli í íslenskri löggjöf, því að samkv. 33. gr. 1. nr. 104 1943, um breyting á I.—III. kafla laga um alþýðutryggingar, var sjúkrasamlögum gert að skyldu að veita kr. 40.00 fæðingarstyrk, auk verðlags-uppbótar, en áður höfðu ýmis sjúkrasamlög tekið upp ákvæði um fæðingarstyrk í samþykktir sínar.

Um þriðju málsgr. þykir rétt að vísa til athugasemda við 55. gr.

#### Um 35. gr.

Bætur þær, er um ræðir í 1. mgr., eru ætlaðar til styrktar ekkjum fyrstu mánuðina eftir fráfall eiginmannsins. Oft þurfa þær nokkurn tíma til að gera breytingar á heimili sínu, útvega sér atvinnu o. þ. h.

Rökstuðningurinn fyrir bótum til ekkna, sem hafa börn á framfæri sínu, er fyrst og fremst tillitið til barnanna. Æskilegt er talið, að mæðurnar geti sjálfar annazt uppeldi barna sinna, og eiga ekkjubæturnar ásamt barnalífeyrinum að stuðla að því, að svo geti orðið. Ekkjubætur eru þó aðeins helmingur þess, sem fullur framfærslueyrir gamalmenna er áætlaður, sbr. 15. gr.

Ákvæði 4. mgr. eru hliðstæð fyrirmælum 23. gr.

#### Um 36. gr.

Konur þær, sem um ræðir í þessari grein, eiga oft erfitt með að sjá sér farborða eða útvega sér atvinnu, ef maðurinn fellur frá.

Þykir því rétt að gefa tryggingaráði heimild til að greiða þeim lífeyri, sem getur orðið allt að því jafnhár ellilífeyri, sbr. 15. gr.

Er ætlað til, að tekið sé tillit til efnahags umsækjanda, auk þess sem ákveðnar reglur eru settar um hámarksgreiðslur eftir aldri, sbr. og 59. gr. 1. tölul. svo og 1. tölul. 18. gr. alþtrl. 1943, þar sem hliðstæð ákvæði er að finna.

#### Um 37. gr.

Um rökstuðning fyrir þeim bótum, sem um ræðir í þessari gr., sjá aths. við 25., 26. og 35. gr.

#### Um 38. gr.

Þar eð bætur til ellilífeyris- eða örorkuþega eru miðaðar við framfærslukostnað einstaklings, geta þær stundum orðið ófullnægjandi, ef eiginkona bótaþega á ekki einnig rétt á lífeyri. Þessar konur hafa oft sjálfar misst mikið af starfsorku sinni eða eiga ekki heimangengt vegna sjúkleika eiginmannsins, þó að um einhverja atvinnu-möguleika fyrir þær gæti verið að ræða.

Bótaupphæðirnar eru miðaðar við, að samanlagðar bætur til hjónanna fari ekki fram úr hjónalífeyri samkv. 15. gr.

Í síðustu mgr. eru ákvæði, sem miða að því að koma í veg fyrir misnotkun á þessari bótaheimild.

#### Um 39. gr.

Konur þær, sem hér um ræðir, eiga sjaldan heimangengt til að afla sér tekna til eigin framfæris, nema því aðeins, að þær láti börnin frá sér. Með þessum ákvæðum er tilætluð að gera þeim kleift að halda börnunum hjá sér við sæmileg kjör.

#### Um 40. gr.

Samkv. 33. gr. alþtrl. 1943 er heimilt að ákveða í samþykktum sjúkrasamlaga, að greiddur skuli styrkur upp í útfararkostnað. Aðeins fá samlög hafa notað þessa

heimild. Enn fremur munu örfáir menn í Reykjavík hafa verið tryggðir gegn útgjöldum í þessu sambandi (Jarðarfararsjóður Reykjavíkur).

#### 4. Sjúkrabætur.

Sjúkrabæturnar í því formi, sem þær eru hér, er eitthvert mikilsverðasta nýmæli frv. Nokkur vísir til slíkra trygginga hefur verið til áður hjá einstökum sjúkrasamlögum, en þær hafa þó haft mjög litla þýðingu hingað til.

Í þeim sjúkrasamlögum, sem voru til, áður en alþýðutryggingalögin voru selt 1936, voru mjög fáir félagar. Í alþýðutryggingalögunum frá 1936 var að visu ákveðið, að samlög þau, sem stofna skyldi í kaupstöðum landsins, ættu að hafa dagpeningatryggingu í samþykktum sínum, en vegna þess að samlögin vildu ógjarnan byrja starfsemi sína með háum iðgjöldum, voru dagpeningarnir annaðhvort hafðir svo lágir eða biðtími svo langur, að þeir komu að litlu gagni. Sú breyting var gerð á þessu 1937, að dagpeningatryggingin var í raun réttari gerð að frjálsri tryggingu, og hafa ákvæðin um þá tryggingu síðan verið dauður bókstafur í samþykktum sjúkrasamlaga, að undanskildum örfáum fremur litlum samlögum, sem hafa haldið lágri dagpeningatryggingu.

Um þau grundvallaratriði, sem fylgt hefur verið við samningu ákvæðanna um sjúkrabætur, vísast til Almanna-trygginga á Íslandi, bls. 71—76.

Um 41. gr.

Þarfnast ekki skýringa.

Um 42. gr.

Upphæð sjúkrabóta er ákveðin með hliðsjón af almennum framfærslukostnaði, sbr. það, sem segir í aths. við 15. gr. Þó er gert ráð fyrir, að fólk á starfsaldri þurfi nokkru meira sér til framfæris en ellilífeyrisþegar, sem ekki þarfnast sérstakrar umönnunar, sbr. 17. gr.

Um 43. gr.

Ákvæði svipuð þessum hafa verið í samþykktum þeirra sjúkrasamlaga, sem haft hafa dagpeningatryggingu.

Um 44. og 45. gr.

Rétt þykir að hafa mismunandi biðtíma fyrir þá, sem starfa í annarra þjónustu, og hina, sem starfa sjálfstætt eða eru atvinnurekendur. Enn fremur er ekki talið fært annað en hafa mismunandi biðtíma í kaupstöðum og kaupsýnum annars vegar og sveitum hins vegar. Um rökstuðning fyrir þessu hvoru tveggja vísast til Almanna-trygginga á Íslandi, bls. 71—76.

Um 2. mgr. a-liðs 44. gr. sjá aths. við 55. gr.

Um 46. gr.

Hliðstæð ákvæði 1. og 2. mgr. hafa verið í samþykktum þeirra sjúkrasamlaga, sem hafa haft dagpeningatryggingu.

Í 3. mgr. er nýmæli. Er talin brýn þörf á því, að skipulögð verði þjálfun sjúkra manna og komið á starfsnámi fyrir sjúklinga og öryrkja, sem ekki geta gegnt áfram fyrri störfum. Ef slíkar ráðstafanir verða gerðar, virðist sjálfsagt, að þeim, sem sjúkrabóta njóta, sé gert skylt að notfæra sér þær, sbr. einnig ákvæði 57. gr. um slasaða menn.

#### 5. Slysabætur.

Um 47. og 48. gr.

Greinar þessar svara til 10. gr. alþtrl. 1943 og fjalla um, hverjir skulu njóta slysabóta. Er tryggingasviðið miklu viðtekara samkv. frv. en nú er, þar eð frv. gerir ráð fyrir, að svo til allir launþegar eigi kost á slysabótum. Undanteknir eru aðeins þeir, sem vinna eingöngu á heimili sínu eða vinnustað, sem þeir sjálfir ákveða, og þeir,

sem stunda lausavinnu. Þó eru þeir, sem vinna sérstaklega áhættusöm störf, alltaf tryggðir. Enn fremur eru undanþegin börn atvinnurekanda undir 16 ára aldri og annað nánasta skyldulið, ef það vinnur í þjónustu hans.

Í 48. gr. er skilgreint, hverja telja þeri launþega í þessu sambandi, auk þess sem heimild er í 2. mgr. til að skilgreina þetta nánar með reglugerð, þar eð ógerningur má heita að gera slíkt tæmandi í sjálfum lögnum.

Um 49. og 50. gr.

Er í samræmi við nágildandi ákvæði, sbr. 10. gr. alþtrl. 1943.

Um 51. gr.

Svarar til 12. gr. alþtrl. 1943.

Um 52. gr.

Hliðstæð ákvæði eru nú í 2. og 3. mgr. 11. gr. alþtrl. 1943.

Um 53. gr.

Þarfnast ekki skýringa.

Um 54. gr.

Svarar til 1. mgr. 16. gr. alþtrl. 1943. Þó er það nýmæli, að samkvæmt 3. mgr. er heimilt að greiða dagpeninga lengur en 26 vikur, einkum ef óvíst er, hvort um varanlega örorku verður að ræða. Enn fremur eru ákvæði 4. mgr. ný og eru sett til samræmis við 2. mgr. 44. gr., en þessi ákvæði eru í samræmi við þá venju, sem myndast hefur um greiðslu slysabóta.

55. gr.

Dagpeningar eru hér hinir sömu fyrir kvænta karla og nú tíðkast, en fyrir einhleypa eru þeir lækkaðir um kr. 2.50 á dag. Auk dagpeninga er einnig greitt með þeim börnum hins slasaða, sem ekki eru annars greiddar fjölskyldubætur með, sbr. 32. gr.

Í 1. mgr. 16. gr. alþtrl. 1943 er ákvæði um, að atvinnurekandi eigi rétt til slysabóta, ef hann greiðir hinum slasaða kaup, sem sé a. m. k. jafnhátt bótunum. Þetta ákvæði er fellt niður, en í stað þess sett ákvæði 4. mgr. — Ástæðan til þessarar breytingar er aðallega sú, að skapast gæti misrétti á milli bótaþeganna, ef atvinnurekandi greiðir lægra kaup en dagpeningum nemur. Ákvæði þetta er hliðstætt 3. mgr. 34. gr. og 2. mgr. a-liðs 44. gr.

Um 56. gr.

Nýmæli. Sjá athugasemd við 43. gr. 1. mgr.

Um 57. gr.

Nýmæli. Sjá athugasemd við 46. gr.

Um 58. gr.

Svarar til 17. gr. alþtrl. 1943, en þó er örorkulífeyririnn, ef örorka er 75% eða meiri, samræmdur ákvæðum um örorkulífeyri, sbr. 18. gr. frumvarpsins.

Um 59. gr.

Svarar til 1. mgr. 18. gr. alþtrl. 1943, þó eru ákvæði um greiðslur til barna samræmdar ákvæðum um barnalífeyri, sbr. 20.—29. gr. frv.

Um 60. gr.

Svarar til 2.—4. mgr. 18. gr. alþtrl. 1943.

Sú breyting er gerð, að skilgreint er í gr., hvaða börn teljist fósturbörn.

6. *Almenn ákvæði um bætturnar* (61.—75. gr.).

Hér er að mestu leyti um nýmæli að ræða, þegar frá eru talin ákvæðin um tilkynningu slysa. Flest fjalla þessi ákvæði um framkvæmd laganna og miða að því að gera hana sem öruggasta og skiljanlegasta hinum tryggðu.

Um 61.—63. gr.

Þarfnast ekki skýringa.

Um 64. gr.

Svarar til 1.—3. mgr. 13. gr. alþtrl. 1943.

Um 65. gr.

Þarfnast ekki skýringa.

Um 66. gr.

Svarar til 1. mgr. 41. gr. alþtrl. frá 1937, en sú lagagrein var felld niður með l. nr. 104 1943, þar eð hún þótti ekki eiga heima í I.—III. kafla laganna, en endurskoðun á síðari köflum laganna var þá frestað.

Um 67.—69. gr.

Þarfnast ekki skýringa.

Um 70. gr.

Svarar til 87. gr. alþtrl. 1937.

Um 71. og 72. gr.

Þarfnast ekki skýringa.

Um 73. gr.

Svarar til 15. gr. og 3. mgr. 41. gr. alþtrl. 1943.

Um 74. gr.

Hliðstætt 3. tölul. 54. gr. alþtrl. 1937, en er hér viðtækara.

Um 75. gr.

Þarfnast ekki skýringa.

Um 76. gr.

Í greininni er hugtakið heilsugæzla skilgreint sem heilsuvernd og sjúkrahjálpar. Er beinlínis tekið fram, að Tryggingastofnunin skuli vinna að því, að látin sé í té skipuleg heilsuvernd, auk sjúkrahjálpar, og er það nýmæli.

Um 77. gr.

Greinin kveður svo á, að heilsugæzlan sé í té látin af sérstökum heilsuverndarstöðvum, sjúkrahúsum og lækningastöðvum, viðurkenndum af heilbrigðisstjórninni, þar sem skylda er að reka slíkar stofnanir, en annars staðar af héraðslæknunum með aðstoð opinberra heilbrigðisstarfsmanna.

Sérstakar lækningastöðvar eru nýmæli.

Um 78. gr.

Þessi grein kveður á um, hvar heilsuverndar- og lækningastöðvar skuli vera, hver skuli stofnsetja þær og reka. Enn fremur að heilbrigðisstjórnin geti lagt þessa kvöð á með ráði Tryggingastofnunarinnar. Sams konar ákvæði eru ekki sett um sjúkrahús. Tryggingastofnuninni er heimilað að reisa og reka slíkar stofnanir, sem um getur í 77. gr., enda annist þær sérstaka þætti heilsugæzlunnar fyrir allt landið og hljóti viðurkenningu heilbrigðisstjórnarinnar, sbr. sömu grein, og skal hún einnig fallast á tilhögun starfsemi þeirra. Vinnulækningastofnanir eru einkum hafðar í huga.

Um 79. gr.

Greinin þarfnast ekki skýringa.

Um 80. gr.

Greinin kveður á um tilhögun stjórnar þeirra stofnana, er greinir í 78. gr., og þarfnast naumast skýringa. Þó skal á það bent, að í bráðabirgðaákvæði er gert ráð fyrir, að sjúkrasamlagsstjórnnum séu í fyrstu fallin störf heilsugæzlunefnda, þegar eignir samlaganna renna til heilsuverndarstarfseminnar.

Um 81. gr.

Í 81. gr. er skilgreint hlutverk þeirra stofnana, er reka skal samkv. 77. og 78. gr. Ætlazt er til, að héraðslæknar ræki hlutverk heilsuverndar- og lækningastöðva, þar sem þær eru ekki, sbr. 77. gr., eftir því sem þeim er unnt með því starfsmannaliði, sem þeim er fengið til aðstoðar, svo sem heilsuverndarkonum (þ. e. sérstaklega æfðum hjúkrunarkonum, ljósmæðrum o. fl.).

Þótt hlutverk heilsuverndar- og lækningastöðva sé skilgreint í þessari grein, getur þó svo farið, að ýmsar smærri stofnanir geti ekki rækt alla þætti hlutverksins vegna skorts á starfslíði, svo sem sérlæknum, tannlæknum og heilsuverndarhjúkrunarkonum, svo að dæmi séu nefnd.

Um 82. gr.

Hér er ákveðið, að þær stofnanir, sem um getur í 77. gr., skuli háðar eftirliti heilbrigðisstjórnarinnar og reglugerðarákvæðum um lágmarksþjónustu á hverjum stað, og viðurkenningar heilbrigðisstjórnar er krafizt. Fylgist heilbrigðisstjórnin síðan með, að slíkum ákvæðum sé fylgt, en metur jafnframt gæði þjónustunnar. Þessi ákvæði heimila, að ekki sé krafizt fullrar framkvæmdar allra þátta hlutverks slíkra stofnana á tiltölulega fámennum stöðum, sbr. aths. um 81. gr., en mat á gæðum þjónustunnar gerir kleift, að heilbrigðisstjórnin geti úrskurðað, hvað skuli teljast hæfileg greiðsla og eðlilegur kostnaður, en Tryggingastofnunin fari eftir þessu um greiðslur til nefndra stofnana, ef samningar takast ekki milli hennar og þeirra, sbr. 88. gr.

Um 83. gr.

Greinin þarfnast ekki skýringa. Hér er um hagkvæmniatriði að ræða.

Um 84. gr.

Í greininni er ákveðið, að ríkissjóður skuli greiða laun allra fastra lækna opinberra heilsugæzlustofnana og annarra lækna, sem skipaðir eru í heilsugæzluþjónustuna, sbr. 85. gr., svo sem héraðslækna og aukalækna, er ráðnir eru til starfa ásamt þeim, þar sem ekki starfa heilsuverndar- eða lækningastöðvar, og héraðslæknir einn er ekki talinn geta annað störfunum, að dómi tryggingaráðs. Enn fremur laun sérfræðinga, sem fallin eru sérstök heilsugæzlustörf eða yfirumsjón með ákveðnum greinum hennar. Tannlæknar eru hér meðtaldir. Grein þessi gildir einnig um launagreiðslur til lækna, er starfa á vegum hinnar opinberu heilsugæzlu, meðan þær heilsugæzlustofnanir eru ekki komnar upp, er stofna ber samkv. 77. gr. og 78. gr.; þó haldast þær greiðslur ekki lengur en til ársloka 1949.

Séu lögskipaðar stofnanir ekki komnar upp fyrir 1. janúar 1950, fellur greiðsluskylda ríkissjóðs niður, að svo miklu leyti sem á skortir, að ákvæðum 78. gr. sé fullnægt.

Fjöldi almennra fastráðinna lækna, er fást við beinar almennar lækningar utan sjúkrahúsa, skal yfirleitt miðaður við, að 2000 íbúar, börn meðtalin, komi á hvern lækni, sbr. 85. gr. Aukalega koma svo sérfræðingar, þar með taldir tannlæknar, sjúkrahúsalæknar í opinberum sjúkrahúsum og heilsuverndarlæknar. Almennir lækningar, sérfræðingar og tannlæknar, sem starfa á vegum hinnar opinberu heilsugæzlu að beinum lækningum utan sjúkrahúsa, séu launaðir að  $\frac{3}{4}$  úr ríkissjóði, en að  $\frac{1}{4}$  af sjúklingunum, sbr. 87. gr.

Læknar við opinber sjúkrahús og lækningar, sem starfa á vegum heilsuverndarinnar eða vinna störf, sem ekki teljast til beinna lækninga á sjúkdómum, utan sjúkra-

húsa, fá því fulla greiðslu úr ríkissjóði fyrir þessi störf sín, sbr. þó athugasemdir við 88. gr.

Um 85. gr.

Með tilvísun til aths. um 84. gr. þarfnast greinin ekki skýringa.

Um 86. gr.

Þessi grein felur í sér þá breytingu, að Tryggingastofnunin greiðir að fullu dvöl í viðurkenndum sjúkrahúsum, heilsuhælum og fæðingarstofnunum eins lengi og þörf krefur, án tillits til þess, hver sjúkdómurinn er, og fellur því ríkisframfærsla sjúkra manna og örkumla niður. Gert er ráð fyrir mati tryggingayfirlæknis eða lækna er fallið hefur verið slíkt umboð, á nauðsyn sjúkrahúsvistar. Þó er eigi ætlað til slíks mats að því er varðar fæðandi konur. Samkvæmt greininni er heimilt, í sérstökum tilfellum, að greiða fyrir dvöl á viðurkenndum hjúkrunarheimilum, eftir reglum heilbrigðisstjórnar, og er það einnig nýmæli.

Um 87. gr.

Samkvæmt greininni eiga hinir tryggðu rétt á greiðslu læknishjálpar utan sjúkrahúsa hjá læknum í þjónustu heilsugæzlunnar, er taka föst laun úr ríkissjóði, og er miðað við, að um sé að ræða greiðslu að  $\frac{3}{4}$ . Fjórðung hæfilegrar greiðslu ber hinum tryggðu að greiða læknum fyrir unnin bein læknisverk, eftir opinberri gjaldskrá. Hér er um verulega breytingu að ræða frá fyrri ákvæðum tryggingalaganna, er gerðu ráð fyrir fullri greiðslu læknishjálpar hjá almennum læknum. Á móti þessu kemur heilsuverndartrygging, viðtæk trygging sérlæknishjálpar, tannlæknishjálpar, sem að vísu má einskorða við yngra fólk en fullra 18 ára. Full greiðsla læknishjálpar er þó áformuð vegna elli- og örorkulífeyrisþega, barna þeirra, munaðarleysingja og þeirra, er njóta slysabóta samkvæmt 57.—60. gr.

Um 88. gr.

Greinin felur í sér, að Tryggingastofnunin skuli semja við viðurkennd sjúkrahús og hliðstæðar stofnanir, enn fremur heilsuverndar- og lækningastöðvar, sbr. 77. gr., svo og einkasjúkrahús, um greiðslur fyrir þjónustu slíkra stofnana, með það fyrir augum, að greiðslurnar hrökkvi fyrir eðlilegum kostnaði. Takist ekki samningar, úrskurðar heilbrigðisstjórnin greiðslurnar, að undangengnu mati á gæðum þjónustunnar á hverjum stað, sbr. 82. gr. og aths. um hana.

Þá er ákveðið, að hugsanlegum ágóða slíkra stofnana skuli varið til að bæta þjónustu þeirra, enda svo til ætlað, að Tryggingastofnunin hafi aðgang að rekstrarreikningum þeirra. Er þetta ekki óeðlilegt, þar sem Tryggingastofnunin ber í rauninni uppi rekstur þeirra.

Þess má geta, að ætlað er til, að einkasjúkrahús launi þá lækna, er þar starfa.

Í 84. gr. er ákveðið, að ríkissjóður greiði laun fastráðinna lækna að öðru leyti, sbr. aths. um þá grein, en hins vegar skoðast þær greiðslur sem framlag til trygginganna samkvæmt sömu grein. Tryggingastofnunin mundi hins vegar greiða beint úr tryggingasjóði hæfilegar fjárhæðir, til þess að þær stofnanir, sem 77. grein gerir ráð fyrir, svo og einkasjúkrahús fengju greiddan **eðlilegan** rekstrarkostnað, þar með talið viðhald endurnýjunartækja o. þ. h. Þess er þó ekki að dyljast, að svo gæti farið, að frekari greiðslur gætu fallið á bak hinna tryggðu en frumvarpið beinlínis gerir ráð fyrir, og ekki á bak sveitarfélaga, ef svo færi, að ekki semdist við stofnanirnar, en úrskurðaðar, eðlilegar greiðslur hrykkju of skammt.

Um 89. gr.

Greinin felur í sér takmörkun á lyfjagreiðslum frá því, sem nú er, en á móti koma aukin hlunnindi á öðrum sviðum, enda má telja lyfjanotkun orðna óeðlilega mikla. Hins vegar er gert ráð fyrir, að lyf, sem brýn nauðsyn er á, séu greidd að fullu og önnur nauðsynleg lyf að hálfu.

Um 90. gr.

Lagt er til, að röntgenmyndir verði greiddar að fullu, en nú eru þær greiddar að  $\frac{1}{3}$ .

Um 91. gr.

Röntgen- og radiumlækningar er gert ráð fyrir, að verði greiddar að fullu. Nú er mjög á reiki, að hve miklu leyti slíkar lækningar eru greiddar af samlögunum.

Um 92. gr.

Vefjarannsóknir og líffræðilegar rannsóknir er lagt til, að greiddar verði að fullu. Nú eru vefjarannsóknir almennt ekki greiddar, en líffræðilegar rannsóknir mikið til að fullu, a. m. k. í Reykjavík og vegna þeirra, er leita lækni þar.

Um 93. gr.

Hér er gert ráð fyrir fullri greiðslu ljósmæðrahjálpar í heimahúsum, til samræmis við, að greiða skal að fullu fyrir dvöl á fæðingarheimilum, en þangað komast ekki nærri allar fæðandi konur. Fæðingarstyrkur, sem nú er greiddur, hrekkur yfirleitt skammt. (Lágmark kr. 40.00 + visitala.)

Um 94. og 95. gr.

Þessar greinar fela í sér heimild til að greiða fyrir hjúkrun eða aðstoð í heimahúsum í brýnni nauðsyn að lækni dómi. Enn fremur heimild til að greiða styrki upp í lækni hjálpar erlendis í alveg sérstökum tilfellum. Eru hér einkum hafðir í huga heila- og hjartasjúkdómar, er krefjast skurðlækni aðgerða.

Um 96.—99. gr.

Samkvæmt greinum þessum er ætlað til, að óhjákvæmilegur kostnaður við lækni- og sjúklingum umfram 10 fyrstu kílómetrana verði endurgreiddur sjúklingunum a. m. k. að  $\frac{3}{4}$  hlutum. Ef framlag samkvæmt 96. gr. hrekkur ekki, ber hlutaðeigandi sveitarsjóði að leggja fram það, sem á vantar, en fær þá endurgreitt af framlagi samkv. 97. gr. allt að helmingi.

#### IV. KAFLI

##### Fjárhagsákvæði.

Í þessum kafla eru ákvæði um tekjustofna trygginganna (100.—127. gr.), og auk þess fjallar 128. gr. um sérstaka opinbera lífeyrissjóði. Þessi ákvæði hafa í för með sér gerbreytingu á öllu fjárhagskerfi trygginganna.

Fjárhagur allra greina þeirra verður framvegis sameiginlegur, þar eð gert er ráð fyrir einum allsherjar tryggingasjóði, sem öll gjöld trygginganna eru greidd úr, sbr. 100. gr.

Öll iðgjöld hinna tryggðu eru sameinuð í eitt iðgjald, sem verður ásamt iðgjöldum atvinnurekenda og framlögum ríkissjóðs og sveitarfélaga aðaltekjustofn sjóðsins.

Innheimta iðgjalda verður eftir frv. í höndum þeirra innheimtumanna ríkisins, sem innheimta tekju- og eignarskatt, sbr. 119. gr.

##### 1. Tryggingasjóðurinn.

Um 100. gr.

Þarfnast ekki skýringa umfram það, sem segir í hinni almennu greinargerð, bls. ....

Um 101. gr.

Í gr. eru taldir upp þeir sjóðir, sem myndast hafa fram að þessu samkvæmt tryggingalöggjöfinni.

Samkv. 78. gr. alþtrl. 1937, sbr. 79. gr., á rikissjóður að greiða Lífeyrissjóði Íslands 200 þús. kr. á ári í næstu 50 ár frá gildistöku laganna. Með þessu framlagi átti hann að endurgreiða það fé, sem lífeyrissjóðurinn hefur lagt fram til ellilauna og örorkubóta. Grundvöllur þessara lagaákvæða fellur algerlega burtu með hinu nýja skipulagi, og er því lagt til í 1. tölul. gr., að rikissjóður endurgreiði tryggingasjóðnum á 10 árum fjárhæðir þær, sem Lífeyrissjóður Íslands hefur lagt út til ellilauna og örorkubóta.

Um 102. og 103. gr.

Í greinum þessum er ákveðið, hvernig ráðstafa skuli sjóðum þeim, sem taldir eru í 101. gr.

Lífeyrissjóður Íslands og slysatryggingasjóður, sem náð hafa til alls landsins og eru myndaðir með framlögum úr öllum landshlutum, eiga að vera almennur sameiginlegur varasjóður trygginganna, sbr. 102. gr. Ellistyrktarsjóðunum og sjóðum sjúkrasamlaga, sem tengdir hafa verið ákveðnum sveitarfélögum, skal hins vegar varið til að koma upp ýmsum stofnunum í sambandi við tryggingarnar. Er þó til þess ætlazt, að þau sveitarfélög, sem upp hafa komið sjóðunum, njóti fyrst og fremst góðs af þessum stofnunum. Eru í 103. gr. settar ýtarlegar reglur um ráðstöfun þessara síðasttöldu sjóða.

Um 104. gr.

Þarfnast ekki skýringa.

Um 105. og 106. gr.

Þessar greinar fjalla um ávöxtun á fé tryggingasjóðs (105. gr.) og varasjóðs (106. gr.). Ákvæðin um ávöxtun á fé tryggingasjóðs eru að meslu í samræmi við þá venju, sem skapast hefur hjá Tryggingastofnuninni, án þess um það hafi verið bein lagafyrirmæli. En nýmæli er það, að heimilað er að veita lán úr varasjóði til þess að koma upp stofnunum, sem starfa í sambandi við tryggingarnar, sbr. 106. gr.

## 2. Iðgjöld hinna tryggðu.

Um 107. og 108. gr.

Greinar þessar svara til 48. gr. alþtrl. frá 1937, þó að í þeirri grein sé aðeins um tryggingarskyldu til Lífeyrissjóðs Íslands að ræða.

Um 109. gr.

Að efni til þarfnast gr. ekki skýringa. Nánari grein er gerð fyrir þessu tryggingakerfi í „Almannatryggingar á Íslandi“, t. d. bls. 50—51. og bls. 80—81.

Um 110. gr.

Samkvæmt 12. gr. laga um iðnaðarnám frá 11. júní 1938 greiða meistarar í iðnaði sjúkrasamlagsiðgjöld fyrir nema sína. Eru ákvæði þessarar gr. sett með hliðsjón af því.

Um 111.—113. gr.

Greinar þessar fjalla um undanþágur frá iðgjaldagreiðslu.

Í 111. gr. er aðalsjónarmiðið það, að ekki séu krafín iðgjöld af mönnum, sem hafa eigi meiri tekjur en svo, að nægi til lífsframfæris. Enn fremur er svo þeim, sem hafa lítið eitt meiri tekjur, veittur nokkur afsláttur á iðgjöldum.

Í 112. gr. er tryggingaráði gefin almenn heimild til að veita undanþágur til ákveðins tíma, er alveg sérstaklega stendur á.

## 3. Iðgjaldagreiðslur atvinnurekenda.

Um 114. gr.

Hér er um alveg nýjan tekjustofn að ræða, sem sumpart er ætlazt til, að renni til almennra útgjalda trygginganna, og sumpart til Atvinnustofnunar ríkisins, sem

m. a. á að hafa með höndum atvinnuleysistryggingar, sem eðlilegt þykir, að atvinnurekendur kosti að nokkru leyti ásamt hinum alm. iðgjaldsgreiðendum, sbr. 109. gr.

Um 115. gr.

Svarar til 20. gr. í alþtrl. 1943.

#### *4. Framlög sveitarfélaga.*

Um 116. gr.

Það hlýtur ávallt að vera álitamál, hvernig skipta beri útgjaldaupphæð sem þessari á öll sveitarfélög landsins. Svipaða skiptingaraðferð, þó í öðrum tilgangi sé, er að finna í framfærslulögunum, nr. 52 12. febr. 1940 (VIII. kafli).

Einnig er svipað með þessi mál farið í dönsku lögunum um opinbera framfærslu (Lov Nr. 181 af 20. Maj 1933 om offentlig Forsorg § 77).

Um 117. gr.

Svarar til 47. gr. alþtrl. 1943, en þarfnast að öðru leyti ekki skýringa.

#### *5. Framlag rikissjóðs.*

Um 118. gr.

Þarfnast ekki skýringa.

#### *6. Innheimta iðgjaldanna.*

Um 119. gr.

Eins og greint er frá í alm. athugasemdum við þennan kafla, bls. . . . ., er öll innheimta iðgjaldanna sameinuð hjá þeim innheimtumönnum rikisins, sem innheimta tekju- og eignarskatt. Núgildandi ákvæði um innheimtu hinna ýmsu iðgjalda er að finna í 21. og 23. gr. alþtrl. 1943 (slysatryggingariðgjöld), í 42. og 44. gr. sömu l. (sjúkratrygging), 60. gr. alþtrl. 1937 (lifeyrissjóðsgjald) og 69. gr. sömu l. (atvinnuleysistrygging).

Um 120. gr.

Svarar til 61. gr. alþtrl. 1937, sem tekin er hér upp svo til óbreytt.

Um 121. gr.

Þarfnast ekki skýringa.

Um 122. gr.

1. mgr. þessarar greinar svarar til 86. gr. alþtrl. 1937 og 44. gr. alþtrl. 1943.

Um 123. gr.

Hér er veitt heimild til að taka upp svipað innheimtufyrirkomulag og gert hefur verið í lögum um orlof, nr. 16 26. febr. 1943.

Þetta fyrirkomulag hefur verið notað víða erlendis, sérstaklega með ensku-mælandi þjóðum, og þótt gefast mjög vel.

Um 124. gr.

Þær upplýsingar, sem nauðsynlegar eru til að ákveða iðgjöld atvinnurekenda, koma hvort sem er að mestu leyti fram í framtölum þeirra til skattayfirvalda. Þykir því sjálfsagt að nota framtölin sem grundvöll fyrir álagningu iðgjalda þessara. Nokkrar breytingar mun þó verða nauðsynlegt að gera í þessu sambandi á þeim framtalseyðublöðum, sem notuð hafa verið.

Um 125. gr.

Þarfnast ekki skýringa.

Um 126. gr.

Svarar til ákvæða 21. og 23. gr. alþtrl. 1943 og 60. gr. alþtrl. 1937.

Um 127. gr.

Enda þótt framkvæmd alþtrl. hafi hingað til heyrt undir þann ráðherra, sem farið hefur með félagsmál, þykir þó rétt, vegna hins breytta skipulags á innheimtunni, að fjármálaráðherra setji reglugerðir um innheimtu iðgjalda, á sama hátt og þeim ráðherra, er fer með heilbrigðismál, er ætlað að hafa yfirumsjón með framkvæmd III. kafla laganna, um heilsugæzlu, sbr. 3. gr.

Um 128. gr.

Lífeyrissjóðir fyrir starfsmenn ríkisins, barnakennara og hjúkrunarkonur starfa nú samkvæmt sérstökum lögum, og eru sjóðfélagar undanþegnir gjaldskyldu til Lífeyrissjóðs Íslands. Sama gildir um sjóðfélaga eftirlaunasjóða Landsbankans og Útvegsbankans. Meðlimir annarra eftirlaunasjóða, sem veita a. m. k. jafnháan lífeyri og áætlað var, að Lífeyrissjóður Íslands myndi greiða, fá nú endurgreiddan hluta af iðgjaldi sínu til Lífeyrissjóðs Íslands.

Samkvæmt greininni geta allir lífeyris- og eftirlaunasjóðir, sem tryggja a. m. k. jafnháar og jafnvíðtækar lífeyrisgreiðslur og almannatryggingarnar veita, öðlazi viðurkenningu Tryggingastofnunarinnar að uppfylltum öðrum almennum skilyrðum, og greiða þá sjóðfélagarnir aðeins hálf t iðgjald til almannatrygginganna.

## V. KAFLI

### Ýmis ákvæði.

#### 1. Skráning og réttindaskirteini.

Um 129. gr.

Vegna þess hve tryggingakerfið er víðtækt samkv. frv., nær í raun réttir til hvers þegns frá vöggum til grafar, er nauðsynlegt fyrir Tryggingastofnunina að hafa fullkomna skrá um alla landsmenn og fylgjast með þeim breytingum, er verða á högum þeirra og máli skipta um trygginguna.

Um 130. gr.

Í sambandi við framkvæmd tryggingalaganna er það mikilsvert, að almenningi séu ljós þau réttindi, sem tryggingin veitir, og þær skyldur, sem hún leggur mönnum á herðar. Er því lagt til, að þau atriði, sem mestu máli skipta um þetta efni, séu skráð á skirteini. Skirteini þessi svara til þeirra skirteina, sem tíðkapt hafa hjá sjúkrasamlögum, þótt þau hafi ekki beinlínis verið lögákveðin.

Um 131. gr.

Þarfnast ekki skýringa.

#### 2. Vanræksla á iðgjaldagreiðslu.

Um 132. gr.

Síðari málsl. greinarinnar svarar til ákvæðis í 1. mgr. 24. gr. alþtrl. 1943.

Um 133. gr.

Hliðstætt ákvæði er nú í 1. mgr. 24. gr. alþtrl. 1943, en þar eru þó viðurlögin fimmföld hin vangöldnu iðgjöld.

Um 134. gr.

Þótt ekki sé tilætluð, að launþegi bíði halla vegna þess, að atvinnurekandi vanræki að greiða iðgjöld hans, er þó hins vegar ekki til þess ætlazt, að hann sleppi

við að greiða iðgjöld af þeirri ástæðu. Á hinn bóginn þykir ekki rétt, að atvinnurekandi geti átt endurkröfurétt vegna þeirra víta, sem hann hefur orðið að sæta vegna vanrækslu sinnar, né heldur að hann geti dregið að heimta kröfu sína á hendur launþega óhæfilega lengi.

Um 135. gr.

Grein þessi fjallar um viðurlög við því, er menn greiða ekki iðgjöld sín. Vegna þess greiðslufyrirkomulags á iðgjöldum, sem gert er ráð fyrir í lögnum, þ. e., að þau séu dregin frá kaupri, ætti yfirleitt ekki að vera um vanskil að ræða hjá launþegum, sbr. 132. gr.

Að sjálfsögðu geta komið til greina margs konar viðurlög, en eðlilegast þykir, að réttindin standi í nokkru hlutfalli við þau iðgjöld, sem greidd hafa verið, og er það því aðalsjónarmiðið hér.

Sem hliðstæð ákvæði má nefna 43. gr. alþtrl. 1943 um iðgjöld til sjúkrasamlaga. Á hinn bóginn voru engin hliðstæð ákvæði í kaflanum um elli- og örorkutryggingar í alþtrl. 1937, en gert var ráð fyrir, að sett yrðu sérstök lög um upphæð lífeyris samkvæmt lögnum, sbr. 58. gr. þeirra, og hefðu þá væntanlega einnig verið sett ákvæði um viðurlög.

### 3. Frjálsar tryggingar.

Um 136. gr.

Svarar til 25. gr. alþtrl. 1943.

Um 137. gr.

Svarar til 26. gr. alþtrl. 1943.

### 4. Önnur ákvæði.

Um 138. gr.

Er í samræmi við fyrri hluta 88. gr. alþtrl. 1937, en ekki þótti þurfa að taka upp síðari hluta greinarinnar, þar eð áður er fram tekið í 119. gr. frv., að ákvæði laga um tekju- og eignarskatt skuli gilda um innheimtuna, að svo miklu leyti sem við getur átt.

Um 139. gr.

Svarar til 89. gr. alþtrl. 1937.

Um 140. gr.

Þarfnast ekki skýringa.

Um 141. gr.

Verknaður sá, sem refsing er við lögð í 1. mgr., er þess eðlis, að rétt þykir, að viðurlög séu svipuð og nú gilda um auðgunarbrot samkvæmt 26. kafla hegningarlaganna. Er því hámark refsingar ákveðið hér hið sama og t. d. í 1. mgr. 244. gr. hegningarlaganna svo og 247. gr., 248. gr., 249. gr. og 250. gr. sömu laga. Hins vegar er refsiramminn hafður hér víður, allt frá sektum upp í fangelsi, eftir því hve miklar sakir eru, hliðstætt því, sem er um ýmis auðgunarbrot, sbr. 256. gr. hegningarlaganna.

Í 2. mgr. er ákvæði, sem er nýmæli í íslenskri löggjöf, en hliðstæð refsíákvæði er að finna í erlendri tryggingalöggjöf. Tilgangurinn er að koma í veg fyrir, að menn geri sér að féþúfu að aðstoða við að koma bótakröfum á framfæri.

Um 142. gr.

Samkv. gr. taka lögin gildi 1. júlí 1946 að öðru leyti en því, að bótagreiðslur og sjúkrahjálp samkv. lögnum hefjast ekki fyrr en 1. jan. 1947, eða 6 mánuðum eftir að almenn iðgjöld atvinnurekenda og persónuiðgjöld falla á.

Um sjúkratryggingar, slysatryggingar, ellilaun og örorkubætur og iðgjöld til Lífeyrissjóðs Íslands fer á árinu 1946 eftir alþýðutryggingalögnum, sem ekki falla úr gildi fyrr en í lok þess árs.

Að öðru leyti þarf greinin ekki skýringa.

### Ákvæði til bráðabirgða.

#### Um 1. tölul.

Æskilegast væri að taka nú þegar upp lífeyrisgreiðslur án tillits til annarra tekna umsækjanda. Hefur og þróunin víða erlendis verið í þá átt. Hins vegar er það talið hér fullmikið stökk frá því skipulagi, sem nú gildir hér á landi. Er því lagt til, að nokkur frádráttur vegna tekna verði fimm fyrstu árin eftir gildistöku laganna, og ættu þá fullar lífeyrisgreiðslur að hefjast 1. jan. 1952.

#### Um 2. tölul.

Svarar til 19. gr. alþtrl. 1943, sbr. einnig 47. gr. sömu laga svo og l. nr. 105 30. des. 1943, 1. gr.

#### Um 3. tölul.

Rétt þykir, að þessi ákvæði alþtrl. 1943 gildi áfram meðan lagaákvæðin um stríðs-slysabætur eru í gildi, sbr. l. nr. 106 30. des. 1943, III. kafli.

#### Um 4. tölul.

Þar eð nauðsynlegt er, að nákvæm skráning hinna tryggðu fari fram eftir gildistöku laganna, þykir rétt að veita hér svipaða heimild og gert er í lögum um mann-  
tal, nr. 4 18. maí 1920, 2. gr.

#### Um 5. tölul.

Þar sem 142. gr. gerir ráð fyrir, að sjúkrasamlögin haldi áfram störfum til árs-  
loka 1946, og eignir þeirra eiga samkv. 103. gr. að ganga til þess að auðvelda og efla  
heilsuverndarstarfsemina, þykir eðlilegt, að samlagsstjórnnum séu falin störf heilsu-  
gæzlunefnda, þar sem svo er ástatt, og það tímabil, sem í liðnum segir, þegar sjúkra-  
hjálpin flyzt yfir á almannatryggingarnar, verður aðalstarf samlagsstjórnanna að  
annast um hina ýmsu þætti heilsuverndarstarfsemi í umdæminu og sjá um rekstur  
heilsuverndar- og lækningastöðva og þess háttar. Má það teljast eðlilegt framhald af  
núverandi starfsemi samlaganna.

#### Um 6. tölul.

Sbr. aths. við 15. gr. og bls. 96—98 og bls. 57—58 í Almannatryggingum á Íslandi.

#### Um 7. tölul.

Nauðsynlegt er talið, að fram fari, eftir að lög þessi hafa öðlzt staðfestingu,  
ýtarleg endurskoðun á ýmsum lögum, sem snerta þau málefnasvið, er lögin taka til.  
Ber þar fyrst og fremst að nefna framfærslulögin, lög um ríkisframfærslu sjúkra  
manna og örkumla og lög um afstöðu foreldra til óskilgetinna barna.

#### Um 8. tölul.

Eðlilegt verður að teljast, að skattur sé ekki lagður á tekjur, sem eigi fara fram  
úr því, er tryggingarnar greiða sem lífeyri og telja verður lágmark þurftartekna.

### Fylgiskjal.

Með bréfi félagsmálaráðherra, dags. 24. apríl þ. á. vorum við undirritaðir skipaðir  
í nefnd „til þess að vinna að framhaldsundirbúningi tillagna um heilsugæzlu á þeim  
grundvelli, er felst í tillögum þeirra Jóhanns Sæmundssonar tryggingayfirlæknis  
og Jóns Blöndals hagfræðings“.

Við höfum nú kynnt okkur tillögurnar ásamt greinargerð um þær og rætt þær  
á fundum og höfum jafnframt átt viðræðufundi um þær við þá landlækni og trygg-  
ingayfirlækni, eins og tilskilið var í bréfi félagsmálaráðherra.

Við höfum rætt tillögurnar lið fyrir lið og gert við þær stuttar athugasemdir, enda er ekki þörf á löngu máli, þar sem hin ýtarlega greinargerð ræðir og skýrir flestallt, sem máli skiptir, svo að fáu þarf við að bæta.

**Heilsuvernd** og starfsemi heilsuverndarstöðva er tiltölulega nýtt fyrirbæri, ekki eingöngu hér á landi, heldur og um allan heim, en af greinargerðininni má öllum vera ljóst, hve mikilsvert starf slíkra stöðva er eða getur orðið, sé vel á haldið. En til þess að starfið komi að verulegu gagni, þarf nákvæma athugun á því, hvernig starfi þeirra skuli háttað, hvernig tækjum stöðvarnar skuli búnað og hvernig undirbúningi þeirra lækna skuli hagað, sem fyrir þeim eiga að standa. Má ætla, að þessi starfsemi verði fyrstu árin mikið til tilraunastarfsemi og auk þess sé enn sem komið er skortur á hæfum læknum til þess að reka stöðvarnar. Í tillögunum er ákveðið, að reka skuli heilsuverndarstöðvar á 14 stöðum á landinu, og er því sennilegt, að þeir kaupstaðir og kaupfélis, þar sem stöðvunum er ætlaður staður, vilji allir fá sína stöð sem fyrst eða allir í einu. En slíks verður enginn kostur, og þykir okkur því réttara að láta það liggja milli hluta í lögunum, hve margar stöðvarnar skuli vera og hvar settar.

Verði horfið að þessu ráði, fæst líka smátt og smátt reynsla fyrir því, hvernig haga skuli störfum stöðvanna, hvernig yfirstjórn þeirra getur orðið heppilegust og hvernig hagkvæmast verði að reka þær fjárhagslega, hvort heldur af þeim héruðum, sem við þær eiga að húa, og gera þær þannig háðar bæjar- og hreppstjórnnum, eða af tryggingunum sjálfum, sem okkur virðist eðlilegast og vænlegast til góðs árangurs.

Um hlutverk heilsuverndarstöðva samkv. tillögunum virðist ekki ástæða til að gera sérstakar breytingartillögur. Þó mætti benda á það, að víða mundu þær ekki verða heilsuverndarstöðvar eingöngu, þ. e. a. s. til rannsóknar á almennu heilsufari og heilbrigðisháttum, heldur líka til aðstoðar við greiningu sjúkdóma einstakra sjúklinga, þar sem aðstaða til rannsókna væri þar mun betri en hjá almennum starfandi læknum. En þetta er fyrirkomulagsatriði, sem taka mætti fram í reglugerð, en þyrfti tæplega að standa í lögum.

Það þarf varla að taka það fram, að auðvitað yrðu berklavarnir reknar áfram með svipuðu sniði og verið hefur undanfarin ár, þangað til heilsuverndarstöðvarnar gætu tekið við þeim, en berklavarnir hafa, sem kunnugt er, horið glæsilegan árangur, eins og glöggst kemur fram í greinargerðinni.

**Sjúkrahjálp.** Hvað snertir hina hliðina á heilsugæzlunni, sjúkrahjálpin, þá má segja, að hún sé nú þegar komin í nokkurn veginn fast form með þeim sjúkrasamlögum, sem þegar hafa verið stofnuð, og mun varla verða breytt þar um að verulegu leyti, nema hvað snertir innheimtu gjalda, sem eftir tillögunum verða greidd með opinberum gjöldum, og teljum við það til mikilla bóta, þar sem það ætti að verða til verulegs sparnaðar og væntanlega leiða til minnkandi skrifinnsku, sem nú er orðin iskyggilega mikil í sjúkrasamlögunum.

Full greiðsla fyrir sjúkrahúsvist og dvöl á heilsuhælum til handa hinum tryggðu þykir nú orðið svo sjálfsögð og er svo almennt viðurkennd, að um hana þarf varla frekar að ræða.

Í þessu sambandi er vert að minna á það, að með viðtækari sjúkratryggingu eykst líka þörfin fyrir rúm í sjúkrahúsum allverulega, þegar miklu fleiri en nú er munu gera kröfur til aðgerða á sjúkrahúsum. Nú þegar er verulegur skortur á sjúkrarúmum, sérstaklega í Reykjavík, og þurfa sjúklingar oft að bíða vikum saman eftir því að komast í spítala, og þarf ekki að lýsa því nánar, hverjum vandkvæðum þetta ástand veldur, enda er það tekið til ræðilegrar ihugunar í greinargerðinni.

Að því er snertir læknishjálp utan sjúkrahúsa væri eðlilegast og viðkunnalegast, að minnsta kosti fyrir lækna, að tryggingarnar greiddu alla læknishjálp að fullu, lækarnir væru fastlaunaðir og hefðu ákveðinn vinnutíma, eins og flestallir aðrir, en slíks verður varla að vænta í náninni framtíð, nema ef til vill í kaupstöðunum, þegar almennar lækningastöðvar hafa komizt á.

En reynslan hefur sýnt það, að margir eru svo gerðir, að þeir geta aldrei látið lækna í friði, ef aðgangur að þeim er ókeypis og ótakmarkaður, og er glögglega gerð

grein fyrir því í greinargerðinni. Gert er ráð fyrir þar að taka upp fjórðungsgjald að nýju, og virðist varla verða hjá því komið og spurning um, hvort gjaldið ætti ekki að vera meira en fjórðungsgjald, því að sé gjaldið mjög lítið, mun mörgum læknum varla þykja taka því að krefja um það, eða svo var það að minnsta kosti, meðan fjórðungsgjald tíðkaðist í Sjúkrasamlagi Reykjavíkur.

Undantekningarnar frá greiðslu fjórðungsgjalds af hinum tryggðu sjálfum, sem getur í tillögunum, virðast sjálfsagðar.

Í tillögunum er gert ráð fyrir því, að takast megi að ná samningum við alla starfandi lækna landsins (að minnsta kosti utan sjúkrahúsanna) og svo kunni að fara, að þeir þyrftu þá engin laun að taka frá ríkissjóði, en séu í þess stað launaðir af tryggingunum. Nánar er þetta athugað í greinargerðinni. Fyrir lækna væri þetta óefað mikill kostur, að því tilskildu, að tekjur rýrnuðu ekki, og um leið fyrir þá tryggðu, sérstaklega í hinum strjálbyggðu sveitum landsins. Tryggingastofnunin mundi þá hafa fjölda lækna í þjónustu sinni, úti í héruðunum, við heilsuverndarstöðvarnar, rannsóknarstofur og lækningastöðvar í kaupstöðunum, sem sjálfsagt verða reistar, og reknar innan fárra ára. Læknar þeir, sem störfuðu fyrir Tryggingastofnunina, mundu þá hafa um margar stöður að velja, gætu „unnið sig upp“ innan trygginganna, en ættu ekki eins á hættu og nú að vera „grafnir lifandi“ á einhverjum afviknum stað úti í strjálbýlinu, með litla von um að komast þaðan nokkurn tíma aftur, en sitja aðeins og „forpokast“, eins og hlýtur að verða þar, sem lítið er að gera að læknisstörfum.

Það er þetta viðhorf lækna, sem átt hefur einna mestan þátt í því, hve illa hefur gengið að fá lækna í fámennustu héruðin, auk erfiðra aðstæðna til þess að geta sinnt svo læknisstörfum sínum, að þeir finni það með sjálfum sér, að þeir geri verulegt gagn með starfi sínu. En til þess ættu líka heilsuverndarstöðvarnar, með betri tækjum og reyndari læknum, að geta hjálpað þeim.

Í kaupstöðunum ættu líka vinnuskilyrði lækna að batna allverulega með stofnun lækningastöðva. Í greinargerðinni er því glögglega lýst, hvernig aðsóknin er að læknum í Reykjavík, og má öllum vera ljóst af því, að slík vinnubrögð eru ekki vænleg til viðunandi árangurs, hvorki fyrir lækna né sjúklinga. Í lækningastöðvum með góðum útbúnaði mundi allt læknisstarfið verða betur skipulagt, hægt að koma við ákveðnum vinnutíma og hagnýta starf lækna miklu fremur en nú er gert.

Ekki mundi lítið sparast við það, að læknar þyrftu þá ekki almennt að kaupa sér, hver um sig, dýr lækningatæki, sem mörg hver eru lítið og sjaldan notuð, og útbúa og taka á leigu lækningastofur, kaupa bifreiðar og reka þær.

Það þarf varla að taka það fram, að með þessu fyrirkomulagi sjúkrahjálparinnar væri sjálfsagt, að reistir yrðu læknisbústaðir og þeim látin fylgja nauðsynleg lækningatæki, sem Tryggingastofnunin ætti. Hingað til hefur það verið svo, að flestir læknar eru stórskuldugir, þegar þeir taka til starfa, ekki eingöngu eftir langt og erfitt nám, heldur líka vegna áhaldakaupa og ef til vill tilneyddra húsakaupa. Hefur þetta ekki ekki átt lítinn þátt í því að gera læknishjálpinu dýrari en ella hefði þurft að vera.

**Lyf og umbúðir.** Í greinargerðinni er sýnt fram á hinn gegndarlausu lyfjaaustur, sem farinn er að tíðkast hér á landi, og ásækni fólks í lyf, oft að þarflitlu eða þarflausu. Virðist rétt að reyna að koma því máli í betra horf, en þó svo, að ekki gefi komið að sök, þegar nauðsyn krefur. Virðist okkur tillögurnar fara þar í rétta átt.

**Tannlækningar.** Hvað tannlækningar snertir er það að visu leitt, að ekki skuli vera hægt að tryggja þær öllum, eins og aðrar lækningar, því að þær eru sízt minna verðar en margt annað, en tannlæknskortur veldur þar of miklum aðstöðumun hinna tryggðu, enn sem komið er, og getum við því fallið á það, sem tillögurnar gera ráð fyrir, og það, sem um tannlækningar er sagt í greinargerðinni.

**Læknisvitjanir og sjúkraflutningar.** Það fer vel á því að reyna að jafna aðstöðumun hinna tryggðu í sveitum og bæjum með því að greiða kostnað við ferðir lækna til sjúklinga og við flutning sjúklinga til sjúkrahúsa og heim aftur. Þó er okkur ljóst, að þarna þarf að vera vel á verði, svo að kostnaðurinn verði ekki óhóflega mikill.

Benda má á það, að langar læknisferðir eru oft tafsamar og óhófleg eyðsla á tíma læknisins til litils gagns. Oftast nær er miklu hægara að greina sjúkdóma heima hjá lækni eða í sjúkraskýli en í heimahúsum sjúklingsins, og vill þá oft verða svo, að ferðakostnaður verður tvöfaldur. Ætti læknir að geta ráðið því, hvort hann vitjar sjúklingsins eða fær hann sendan heim til sín, honum að kostnaðarlausu, jafnvel þótt ekki sé um sjúkrahús að ræða. Ákvæðum um þetta mætti e. t. v. koma fyrir í reglugerð.

**Röntgenrannsóknir** eru nú orðnar svo mikilsverðar, að sjálfsagt er að nota þær eftir því, sem við verður komið, en þar sem þær munu ekki vera gerðar nema eftir tilvísun lækna og því lítil hættu á, að þær verði misnotaðar, þykir okkur eðlilegt, að þær verði greiddar að fullu af tryggingunum. Sama er að segja um **röntgen- og radíum-lækningar** og um **vefjarannsóknir** og **líffræðilegar rannsóknir**.

**Ljósmeðrahjálp** gera tillögurnar ráð fyrir, að greidd verði að fullu, og þykir okkur það vel til fundið. En þarna mætti og taka til athugunar, hvort ekki ætti líka að greiða ferðakostnað, svipað og við læknisvitjanir, ekki sízt ef horfið yrði að því ráði að stækka ljósmóðurumdæmin, eins og víða mun vera hægt að gera og æskilegt, að gert yrði.

Greinarnar um **hjúkrun í heimahúsum** og um **sjúkrahjálp erlendis** þykja okkur sjálfsagðar og höfum ekkert við þær að athuga.

Reykjavík, 18. júlí 1945.